ניר

בית המדרש למורים
של ישיבת
רבנו יצחק אלחנן
ניו־יורק. תרצ"ד

ניר

קבץ שנתי

יוצא לאור על-ידי

הסתדרות תלמידי

בית המדרש למורים

של ישיבת ר' יצחק אלחנן

ניו-יאָרק, תרצ"ד

ציון

"וכבוד עשו לו במותו, מלמד שהושיבו ישיבה על קברו... ת"ר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף" (ב"ק ט"ז, ב').

על הדרשה האחרונה מעירים התוס', כי "לו בגמטריא: הכי הוי" אבל מהי המלה הנדרשת בדרשה הראשונה והבאה ללמד שהושיבו ישיבה על קברו סתמו ולא פירשו. אך בא זה ולמד על זה. כבאחרונה כן גם בראשונה נדרשת, כנראה, המלה לו המיותרת בפסוק. לא כבוד סתם יש לעשות לנפטר, כי אם כבוד ההולם לו והמבטא את כל אורח חייו. ומאחר שחזקיה הרבה תורה בישראל. כהערת התוס' שם, בודאי לא נמצא כבוד ההולם לו יותר מאשר הושבת ישיבה.

במשך ימי חייו המעטים הלך מר אברהם נתן פרלברג ז"ל מחיל אל חיל ועשה לילות כימים בהרבצת התורה וידיעת הלשון העברית וספרותה.

ציון זה לזכרו, הוא איפוא ההולמו ביותר, מצד תלמידיו שכבדוהו בחייו וכבדוהו במותו. ת'נ'צ'ב'ה'.

הכותב בדמע:

הרב שמואל ק. מירסקי.

התוכן

פקידי המערכת

יושבים: (משמאל לימין) הורביץ, יפה, רזפינסקי, גרינברג מאסס.
עומדים: (משמאל לימין) פריד, אתרוג, שפירא, גרינשטיין, גאָלד.

העורך הראשי: **עמנואל רזפינסקי.**

יועצי המערכת: מאיר גרינברג, יוסף גרינשטיין

מנהל המסחר והמודעות: **שמואל אריה מאסס**

עוזרים: יוסף אתרוג, מאיר הורביץ, שכנה יפה.

מנהלי ההפצה: אהרון גאָלד, אליהו קעסטען.

אתם דפים מדפסים.

מאת המערכת.

מאתכם דפי ה„ניר" ידונו על המוסד שלנו בעתיד.

מאתכם ילמדו על בית החנוך שלנו.

מאתכם יוציאו פסק או גזר דין אם לחובה או לזכות על בית המדרש שלנו וקיומו.

מעל דפיכם יראו אם בית ספרנו מלא את תפקידו שהציג לעצמו בהוסדו, או לא?.

מעל דפיכם יוציא ההיסטוריון את חות דעתו על מצב החנוך העברי באמריקה בראשית המאה העשרים, אם היו לו מורים עברים הגונים או לא?.

מכם עמודים מדפסים ישאבו יורשינו את הידיעות על הגובה התרבותי העברי של דורנו וביחוד של מוסדנו.

לכן, בידכם חברים, תלוי עתה הגורל או פסק הדין שיוצא על בית מדרשנו. ומי זה לא ירצה להבטיח מקור נאמן ובר סמכא? מי זה ירצה למסור לדורות הבאים תמונה משקרת ובלתי שלמה ממראה בית מדרשנו?

ההיסטוריון יכתוב עלינו בעד הבאים אחרינו „הרים וגבעות" או ימעט דמותנו, הכל לפי הירושה והחומר שנשאיר לו, הם יהיו מקורותיו בעד ידיעותיו על המצב האמתי בשדה התרבות העברית האמריקאית, מעבודתנו והישגינו ילמד על יתר גווני החיים של דורנו.

שכלול והעשרת קובץ זה מבטיחים הערכה צודקת על עצמנו הן בהוה, זה נותן רושם נאה והגון על בית ספרנו — וביחוד בעתיד.

במה קטנה וצנועה זו של בית מדרשנו מהוה ומולידה אחריות מצד התלמידים, שיבואו אחרינו, להמשיך את המפעל ביתר מאמצים, לשפרו יותר לשם פרסום והרחבת האידיאלים החנוכיים העבריים - חרדיים ביהדות האמריקאית.

כל דף מדפס וכל מאמר נוסף, מוסיף עדוד וחזוק למנהלינו ומדריכינו המחנכים, ומפרה את האדמה בעדנו ובעד הבאים אחרינו.

עם כל הוצאה והוצאה של „ניר" החזית העברית חרוחנית מתגברת, כי נוסף לה מזון במחסן. על פי הרוב גבורת הלוחמים נמדדת על פי ההולכים מאחוריהם, המוכנים בכל רגע לשרת במקום הנופלים בקרב. ומועמדים אלו הם המתוכים והמגשרים את מערכת הקרב עם ההמון השלו. צעירינו המחונכים מצד אחד הם מוכנים להתקפה, לקחת בידם את רסן החנוך ומצד שני מכינים דור צעיר חדש ומכונים את זרם כוחותיו לתעלות ברוכות של חנוך עברי מסורתי.

אין עמלנו לשוא! שקיעת מרצנו בפעולה זו אינה לתהו או לבטלה, כמו שאין כל גנזי הרוח שלנו אבודים או מיותרים. לדעתנו

חשיבות רבה לקובץ דל זה לא רק היסטורית עתידית אלא גם הווית (נוכחית). אין צורך להיות בעל תחושה רבה כדי להרגיש זאת, רק עין פקוחה וקצת הגיון מספיק לאפשר לראות בערכה של הוצאה זו. אם תרצו יש לקובצנו התפקיד של אירגון הנוער העברי הדתי בכדי להלחם בעד השעבור של צעירינו בבתי הספר שבאמריקה. קובץ זה עוזר להוציא לפועל את תפקיד ביה"מ כולו: להכנים רוח עברית חיה בלבות בני יהודינו האמריקאיים. למשכם לחנוך עברי תורני, להכנים רוח חיה מצד התלמידים עצמם לבית מדרשנו ולחנוך החרדי.

קובץ זה משרש במקצת את האדישות והרשלנות השוררת בין חברינו ביחס לפעולות ההסתדרות העברית, וביחס למפעלי הסתדרות התלמידים שע"י בית מדרשנו. הוא מכנים התענינות מצד הפרט אל קהל התלמידים ואל מוסדו. ביחוד רצוננו לשרש את היחס השלילי וקל־הדעתי לאי איזה מפעל של המוסד. במקום זה להכנים התענינות פנימית יחד עם רגש האחריות והכרה רצינית: שכל אחד יפעול בעד הכלל. ליצור יחס של אהבה אל כל מה שהוא עברי. להחביב את החנוך העברי ולא רק להעמיסו.

ספרותנו כולה אינה של סופרים אלא של ספרים — ועצם הספרים קשה לדעת את היסודות של תרכובתם, אלא הספר בכללו. — וספרים אלו שמרו אותנו יותר מאשר אנו שמרנו אותם. עמנו שהיה מורדף בסערות מחשבות ורעיונות התבטא להיות עם הספר וסערה זו קבעה את גודל רוחו. על כן, עלינו להגדיל את הספרות בספרים, ויהא נא חשוב קובץ זה כספר. עדיין אין לאמריקה עודף של תוצרת ספרותית עברית ואין לזלזל בהוצאות הכי קטנות. כל לשון צריכה תמיד בחומר מזון לשמור על האורגניזם שלא יאבד אלא שיתפתח. ובעת רעב אפילו גלל משקיט את הרעב ולהיפך סימן רע יהיה לחולה אם לא ידרוש מזון. ואל נבטל את עצמנו לעומת העבר המזהיר או העתיד הבלתי ידוע, מי יודע אם בינינו אין גדול או בר כשרונות, האם הגאון התפרסם פתאום בכל גאונותו? סו"ס קבלנו אוצר גדול כזה מהעבר ובעצמנו עוד הוספנו. לכן, אולי אנו עולים? ולכן, אוסף זה יבוא ג"כ לתת את ההזדמנות לבעל הכשרונות להביע את יכלתו ולמצא את הנצוץ שיש במישהו.

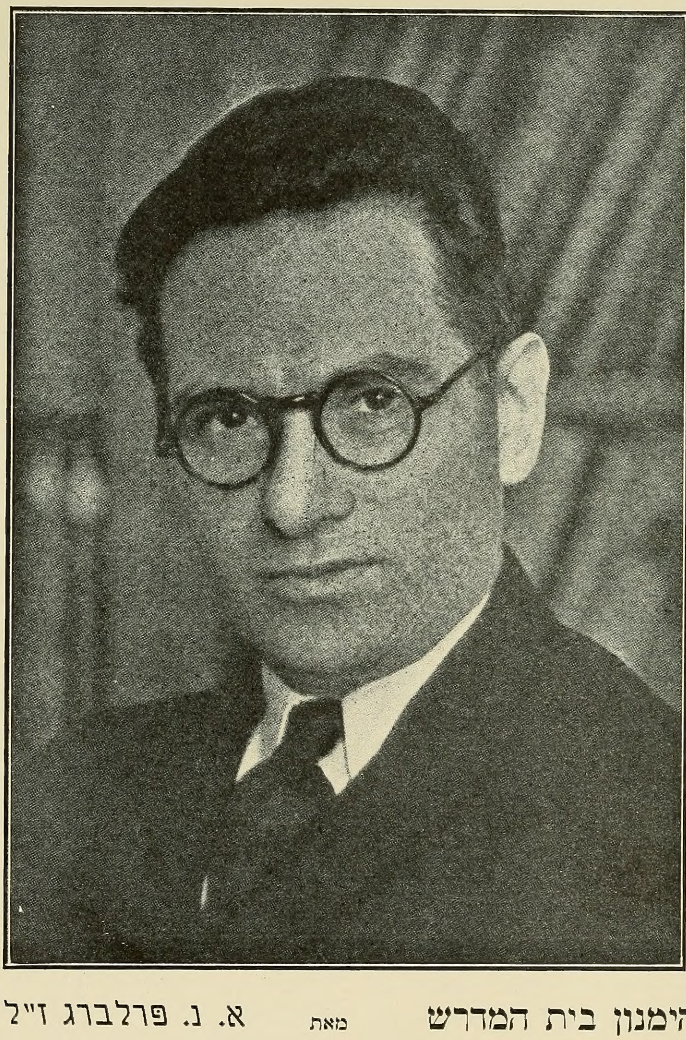
ליום טוב היה נחשב היום בו נוסף "ספר תורה", אע"פ שלא נצרכו לו. בארון הקודש נמצאו דיים בלעדו בכ"ז כל יהודי שמח, וכן כל בעל בית היה עליז כשרכש לו עוד ספר לארון ספריו — אפילו חולוני ואפילו ירחון ולא שאל מה השמחה? "הלא יש בלעדו מספיק?" "במה עולה על האחרים"? הוא השתדל להגדיל את אוצר ספריו, כי זה מעיד על עשירות רוחנית. ובכדי שיהיו ספרים אחדים טובים צריך להוציא הרבה בינונים ועוד יותר רעים. הוצאה זו באה לא רק לקבל כבוד, אהדה ואהבה ממי שהוא — שגם זה נחוץ — אלא בעיקר להגדיל את רכושנו ולהראות פעולה מאומצת בעד אסוף הכוחות המפוזרים בין התלמידים.

מטרת הוצאה שנתית זו היא: להפגין את הכחות הנסתרים והמטושטשים, לסכם את הפעולות של אלה הנרדמים, להציג לפ' העולם: הנה זאת השגנו וזאת עלינו להשיג — מה שמתבטא אצלנו באסוף חיבורים מהתלמידים עצמם שמוכיחים על מדרגתם בידיעת הלשון וגם רפורטים קצרים מעצם ההישגים והפעולות שהיו במשך השנה. וכמה שירבו המשתתפים בקובץ זה הדין וחשבון יהיה יותר נאמן ויותר קרוב לאמת. ובעיקר שלא לבייש את עמנו— שרבעו נמצא באמריקה — שנחשב לעם הספר, ולדאבוננו אינו ראוי לשם זה פה באמריקה בדורנו.

הננו מברכים „שהחיינו" „והגיענו" להוציא עוד קובץ, להמשיך את שלשלת הדורות המסורתית של עם ישראל ושפתו.

ע. ר.

לזכר מורנו הנכבד מר אברהם נתן פרלברג ז"ל. נלב"ע בדמי ימיו,

הימנון בית המדרש

מאת א. נ. פרלברג ז"ל

בית המדרש בו נלמדה
עליו תפארתנו,
אין זה כי אם בית היוצר
הוא לנשמתנו.

רוחם קורא ומצוה
חיו בדמינו !
הד לבנו עונה גבורות:
רוחכם רוחנו!

בית היוצר בו נצבים
חיים כל קדושינו,
רוחם עז הוא הפטיש
והסדן לבנו.

מאת הרב דר. רעוועל

נחלה משבט לשבט

(לזכר נשמת ר׳ אברהם נתן פרלברג ז״ל.)

שנינו בתוספתא (בכורות ו׳, י״ט.) ״ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר: היורש את אשתו בני משפחה נותנין לו מעות ומוציאין מידו, שנאמר ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר״ ולכאורה הדברים תמוהים, שהלא אזהרה זו (במדבר ל״ו, ט׳.) כמו המצוה — ״וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה״ (שם ח׳) — היתה רק הוראת שעה ונהגה רק בדור נוחלי הארץ (1) ראה ספרא לויקרא כ״ב ג׳: לפי שיש באבות מה שאין בבנים ובבנים מה שאין באבות, באבות מה הוא אומר? — ״וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחות מטה אבותיו תהיה לאשה״ וכן מפורש בבבא בתרא ק״כ, א׳ וקכ״א, א. וראה תענית ל׳ ״תנן התם ר׳ שמעון בן גמליאל אומר לא היו ימים טובים לישראל כט״ו באב וכיום הכפורים... אלא ט״ו באב מאי היא? אמר ר׳ יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה; מאי דרש? זה הדבר; דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה״. וכן בירושלמי סוף תענית וכן כתב בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל ובמדבר ל״ו ו׳: ״דא פתגמא דפקיד ה׳ לא שדריא דעתידין שמיקום בתר פילוג ארעא אלהן לבנות צלפחד״ וראה ספרי דברים פ׳ רל״ג ״וכל בת יורשת נחלה ולא תסוב נחלה ממטה למטה בדבור אחד נאמרו״ והוא ששניהם אינם נוהגים אלא בדור נוחלי הארץ (וראה ירושלמי.... וקרבן עדה שם) ולכן לא מנו הבה״ג והרמב״ם להוולכים בעקבותיהם את המצוות האלו במנין המצוות ואיך זה ״אמר ר׳ יוחנן בן ברוקה שהיורש את אשתו בני משפחה נותנין לו מעות ומוציאין מידו שנאמר ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר״ (ולשון ״שנאמר״ היא דרשה גמורה; ראה רש״י גיטין מ״ו א; ריטב׳א מכות כ״ ב״.)

וראה בכורות ה׳ דברי ר׳ יוחנן בן ברוקה ״אף היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה להם מן הדמים״ ולפי פירוש הגמ׳ שם דברי ר׳ יוחנן הם שהורשתו אשתו בית הקברות ״ומשום פגם משפחה אמרו רבנן לישקל דמי וליהדר״ וניכוי הדמים הוא משום קבר אשתו שהוא חייב בקבורתה ואין זה עניו כלל להסבת נחלה משבט לשבט ולדברי ר׳ יוחנן בן ברוקה בתוספתא שה״ל (ובספרי דברים פ׳ קפ״ח אמרו שהמוכר קבר אבותיו עובר בלאו דלא תסיג גבול רעך וראה מאיר עין שם).

אך מצינו דעה זו למצות ולא תסוב נחלה משבט לשבט נוהגת בכל הדורות גם אצל פילון היהודי ואלה דבריו: ״וכל אשה יורשת נחלה תנשא לאחד משבטה.״ (וראה טרייטל בירחון האשכנזי כרך מ״ז ע׳ ת״ט) ואצל יוסף בן מתתיהו (קדמוניות ד׳ ז׳ ה׳; וראה ריטר, פילון וההלכה ע״ צ״ו) וכנראה היתה מסורת בידי שנים אלה שחיו בזמן הבית שיום שהותרו לשבטים לבוא זב״ז נשארה האזהרה של ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ואם נשאת אשה לאחד שלא משבטה וירשה את

אביה היו בני המשפחה פודין את הנכסים שירשה מאביה בעל כרחו של בעל, כדי שלא יעברו לשבט אחר וזה המקור לדברי התוספתא "היורש את אשתו (משבט אחר) בני משפחה נותנין לו מעות ומוציאין מידו שנאמר ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר".

וכבר כתב הרמב"ן לבמדבר ל"ו ט' "שהנכון על דרך הפשט ששתי מצוות ביורשת נחלה בזמן חלוקת הארץ, האחת שלא תנשאנה רק למטה אביהן ואלו שבאה אליהן הנחלה אחרי היותן לאיש ממטה אחר יירשו אותן לא בניהן ולא בעליהן רק אחיהן וקרוביהן כדי שלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וכדי שלא לבטל מצות ירושת הבעל שהיא מן התורה אמרו שבני המשפחה פודים את הנכסים שירשה בעל כרחו של בעל.

ובזה נמצא פשר דבר פלא מה שחושב ר' שמעון הגדול באזהרות "אתה הנחלת" שלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר", שהרי לאו זה נהג רק בדור נוחלי הארץ. (וכבר תמהו על זה הרד"ק בהערות לספר המצוות להרמב"ם שער שלישי ורמב"ז בכלי חמדה לבמדבר ופלא ששניהם מיחסים אזהרות "אתה הנחלת" לר' אליהו הזקן ואינו כן: ראה תוס' סוכה מ"ט א' ד"ה שכל ובתשובות הרש"ל ס' כ"ט.). וכן מה שכתב הרשב"ש. (ס' תצ"ג) שלאו זה נוהג לדורות (ובדבריו שם תמוהים מלבד מה שהם כנגד דברי אביו תשב"ץ ח"ג ס' שכ"ב— ובדברי זקנו — ראה רשב"ש ס' יצ"א — הרמב"ן לבמדבר ל"ו ט'.) שכפי שראינו כן היתה הקבלה גם בידי פילון היהודי ויוסף בן מתתיהו שמצות ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר נוהגת גם לדורות וכי רק באופן זה מתפרשים דברי ר' יוחנן בן ברוקה.

ואפשר עוד שמה שכתבו פילון היהודי ויוסף בן מתתיהו שבת יורשת נחלה תנשא לאחד משבטה אין זה מפני שכך היתה הקבלה בידם בפירוש הכתוב (במדבר ל"ו ו' והלאה) כנגד דעת חז"ל ומנהג העם לישא נשים ממשפחותם הוא המקור לדבריהם (וכדרכם בכמה מקומות לחשוב את מנהג העם להלכה; ראה מאמרי בהרבעון האנגלי כרך ע'......) והוא שאף שהותרו שבטים לבוא זב"ז, היה המנהג נפוץ בין העם שתנשא אשה יורשת נחלה לאחד ממשפחתה (וזה המקור לדברי פילון שה"ל שהוסיף על הכתוב בבנות צלפחד שבת יורשת נחלה תנשא לאיש ממשפחתה ורק אם אין לה קרוב ממשפחתה תנשא לאחד משב־טה) ראה ירושלמי קדושין ד' ד', "קנס קנסו חכמים כדי שיהא אדם דבק בשבטו ומשפחתו" ויודעים אנו כמה שבחו חכמים נשואי בת אחות תוספתא קדושין א". ד'. ויבמות ס"ב. ב'.) ובימים קדמונים היו קוראים לאשה שנשאת לאחד משבט אחר בשם "זונה" ואבדה ירושתה ראה תרגום (תוספתא) שהביא הרד"ק ושופטים י"א, א', על הכתוב ביפתח והוא בן אשה זונה: "דא היא נמוסא הוות בישראל מקדמין דלא מסתחרא אחסנתא משבטא לשבטא וכד הוות אתחא דרחמא גברא דלא משבטא הוות נפקא מבי נשא בלא אחסנתא" ומנהג זה שמקורו הרצון להגן על נחלת השבט ושלמותו נמשך גם כשחדלה הסתדרות השבטים (2) ובטל הטעם של ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ואפשר שגם דברי ר' יוחנן בן ברוקה בתוספתא שה"ל שהיורש את אשתו שלא ממשפחתו הרשות בידי משפחתה לפדות את הנכסים שירשה מאביה הוא המנהג הישן ששרשו בהשאיפה לשלמות השבט והמשפחה ואין זה מן הדין (3) רק מן המנהג ובדברי התוספתא "שנאמר ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר" אסמכתא על הזריזות "שיהא אדם דבק בשבטו ובמשפחתו ושתשאר הנחלה במשפחה.

(המשך בעמוד ט.)

ד"ר. יחיאל קפלן

לזכר נשמת אַברהם נתן פרלבּרג

כי נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק אלעזר קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים דכתיב והיה ביום ההוא והבאתי השמש בצהרים ואמר רבי יוחנן זה יומו של יאשיהו. (1)

מתוך המאמר התלמודי הזה, משא קינות של שני מקוננים, מתגלה הרגשה אחת שתקפה לב אבלים נדהמים בדורות רחוקים זה מזה. מחזה אימה, בעותי שדידת מערכות עולם, מכים בתמהון מקוננים במאורעות מיתה שונים. בדמיונם: שמש עומדת בחצי השמים, נותנת שלום לקונה ושוקעת.

אולם אם קינות שני המקוננים דומות זו לזו, אינן שוות לגמרי, החזיון האחד בשתיהן חלוק בכוונו. משל הוא באחת ורמז בשנית.

בקינה על מות רבי יוחנן, המקונן ממשל את המשל הזה: „היום קשה לישראל כיום בא השמש בצהרים" — „היום בא השמש בצהרים" אין כתוב כאן, אלא "קשה כיום", בכ"ף הדמיון, ביום שמת רבי יוחנן חמה לא שקעה בצהרים: פתיל חיים לא נקפד באמצעו. זקן מופלג חיה רבי יוחנן במותו ודורות רבים קפל בחייו. פרח בין פרחי תנאים היה בישיבת רבנו יהודה הנשיא,(2) ואב בחכמה, בסוף ימיו, לתלמידים בני דור שלישי לתקופת האמוראים. מקובל הוא בידינו מכתבי הגאונים שרבי יוחנן ישב בראש טבריא כשמונים שנה (3) צרף לאלה את השנים שעברו עליו קודם שנתמנה לראש ישיבה (4) וצא וראה עד היכן אריכות ימיו הגיעה. אולם רבי יוחנן היה מן החכמים שכל זמן שמזקינים דעתם מיושבת. הרבה תורה היה לו עוד ללמד ואורה גדולה היתה יוצאה ממנו לכל ישראל. על כן קשה היה יום מותו לישראל כיום בא השמש בצהרים.

הקינה על המלך יאשהו נאמרה בסגנון אחר. מותו של יאשיהו הרעיש את לב המקונן עד עמקי בית לבו. צערו לא היה יליד מ ה ש ב ה ז ה ס ת כ ל ו ת · הרגשה תכופה כמעט — חושית, נתלשה מעמקי נפשו ועולה וצפה על גבי המאורע. "בן שמנה שנה יאשיהו במלכו ושלשים ואחת שנה מלך :ירושלים (5) רק כבן ארבעים שנה היה במו.ו. שמש חיים באה אז בצהרים."

— — — — — — — — — — —

נדהמים ותוהים הלכנו אחר מטתו של חברנו אברהם נתן פרלברג. בחצי ימיו, בהיותו כבן ארבעים שנה, חטפו המות. שמש חיים באה בצהרים. וגם הוא במלחמה מת. רוב שנותיו עברו במערכות החנוך העברי. שם עשה מעשים גדולים שם עמל ויגע, שם נלחם, באהבה עזה ובמסירות נפש שמר על קניני עמנו משכחה וכליון. הוא למד, הרצה, חדש הידושים בחנוך, יצר חזיונות וחבר ספרים. מאות מבנינו ומבנותינו הציל מנפל תחת תרבות עם אחר. את עיניהם פקח ליהנות מזיו קדשינו, ואזנים כרה להם לשמוע נעימות זמירות ישראל. זו היתה עבודה קשה, גדולה מכחות גופו. הוא חלש וחלה. אבל הוא לא עזב את המערכה. מן המחנה לא מש. דברי חוזינו ומשוררינו על שפתיו, הקולמוס והספר

כרוכים בידיו. עד יומו האחרון עמד בקשרי המלחמה בגבורה, באמץ לב, ובטחון.

במשך השנים שעמדתי במחיצה אחת עם א. נ. פרלברג הכרתי בכשרונותיו המצוינים התבוננתי אל נטיותיו לספרות ולמדע. "כנור היה לו", ואני הקשבתי לצלילי שיריו כשהתפרצו ובקשו להם מוצא, והצטערתי על שנכבשו מקצר רוח ועבודה קשה. (6) טבע יש לו לכנור שהוא מנגן כשרוח צפונית נעימה וקלה נוגעת ומלטפת בנימיו. (7) אבל רוח דרומית משתקת שאר הרוחות מפניה, ואפילו מרגלית שבים — במאורע הנזכר בזה „מרגלית בהר" — נרקבת בה. (8) בשדה החנוך שבאמריקה רוח רעה זו תדירה. וישחו בנות השיר והכנור נאלם ודמם.

צר לי אחי, אברהם נתן! מעטים ורעים היו ימי חייך. לא בצהרים באה שמש חייך. בבקר, עוד קודם שהספיקה לזרח, שקעה שמשך. אבל אל יגון, אל מספד, ואל בכי. „בכו בכה להולך" — זה הולך בלא תלמיד(9) אהבתך לכל קדשינו, לשפתנו ולארצנו חיה בלב מאות התלמידים והתלמידות שגדלת, דור יספר לדור מעשיך ופעולותיך גם במותך אתה חי. נפשך צרורה לנצח בצרור החיים.

---

1) מועד קטן כ"ה. ב.
2) חולין נ"ד, א, קלז, ב.
3) אגדת רב שרירא גאון, הוצאת ד"ר ב. מ. לוין, צד 83.
4) בישיבות התנאים והאמוראים נמנעו מלהושיב בראש חכם בן פחות מארבעים שנה. סוטה כ"ב. א-ב: „תלמיד חכם שלא הגיע להוראה...: ועד כמה עד ארבעין שנין" חגיגה י"ד, א: אין מעמידין מתורגמן על הצבור פחות מחמשים שנה".
5) מלכים ב' כ"ב, א.
6) גטין ל"א, ב.
7) ברכות ג", ב.
8) גטין, שם
9) בבא בתרא, קט"ז, א.

(המשך מעמוד ז')

1) ודעת רב יהודה אמר שמואל שגם בנות צלפחד הותרו להנשא לבני שבט אחר ורק עצה טובה השיאן הכתוב שלא תנשאנה אלה להגון להם (בב' קכ א') והספרא לויקרא כב', ג' כנראה חולק על דעה זו.

2) ואל התיחסותו לשבטים אחר חורבן בית ראשון דהי"א ט', ג' והלאה. והספרים החיצונים מרבים בשבח נשואי קרובים ראה טוביה ד', יב'; וראה שם א', ט'; ה', יג' והלאה; ו', יב'. ויהודית ז, א והלאה. וראה ביכלר, הצופה לחכמת ישראל כרך ו' ע' מב-ג ובמקומות שהביא שם. ועוד בימי האמוראים היו להם ספרי יוחסין; ראה פסחים סב', ב' וראה שם "אמר רמי בר רב אדא א"כ מיום שנגנז ספר יוחסין תשש כחן של חכמים וכהה מאור עיניהם". וכבר פרשו הגאונים הראשונים (שו"ת הגאונים הוצאת גינזבורג צד שמג-ד), "ספר יוחסין כאן שהיה בו פירוש כל משפחה ומשפחה וכמה סגנים ושרים וראשים היו בה וכמה נביאים וצדיקים היו בה וכמה בעלי תורה היו בה וכמה פגם ופסול היו בה מדבקין ונושאין ומשיאין למחברין עם מיוחסים וטובים ומתרחקין מן הפגומין וכיון שנגנז תשש כוכן וכבה מאור עיניהם שלא היו יודעין באיזו משפחה ידבקו ואפילו הן עצמ ן לא היו יודעין מה היה בהן והיו מתירין ממה שאמרו חכמים כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו וכו'. "וראה דברי הגאון דשם דה"א ד"ת געלי דמאוצל לאוצל (פסחים שם) "לא מדרש של תורה אלא מדרש מעשה משפחות מה עשו ומה היה ביניהם". ועל ספרי ומגלות יוסין ביחוד של המשפחות המשיאות לכהונה. ראה יוסף בן מתתיהו חיי, ל"ח, נד' נגד אפיון א, ז; יבמות ד' א'; בבלי שם נט', א'; ירושלמי תענית ד', ב'. וביחוד הקפידו בבת כהן שתנשא לאחר משבטה; ראה פסחים מט' א' ובכהן אולגי הנושא את בת ישראל יורשת נחלה אפשר שיש איסור שאם יירשו אותה בנה או בעלה יעברו על לאו דבארצם לא תנחלו (במדבר יח' כ' וראה ספרי שם פ' קיט' ויהושע יד', ד') ושאר לאוין שנאמרו בזה שהן אפילו לאחר הלוקת הארץ ודרך ירושה; ראה ספרי שם; אך ראה משנה סוף ערכין דבן לוי יורש מאבי אמו ישראל.

3) ודעת הקראים כדעת פילון ויוסף בן מתתיהו; ראה גן עדן קיז' ב'; כתר תורה במדבר נב'.

עמנואל בן מחלקה ה׳

תלמיד מבכה את רבו

(למות מורנו א. נ. פרלברג ז״ל)

אי אפשר להצטייר בדמיוני עוד מות מעציב, חטוף טרגי ומחריד כזה שקרה למורנו הצעיר והחביב, שנלקח מאתנו בעצם ימי גברותו, בטרם שראה ברכה או עונג כלשהו מעבודתו, בטרם שהספיק להגשים את מחצית שאיפותיו וחלומותיו על החנוך העברי באמריקה, בטרם שהספיק לראות את הפירות הראויות מעבודתו הלוחמת ממשך כל שנות היותו באמריקה — בעד רעיון הטעת החנוך העברי בארץ זו — בעוד שהיה מוכן להמשיך את פעולתו המרצית ורבת ההקרבה בעד נטיעת שתילים עבריים רוחניים בקרב הנוער היהודי באמריקה, בעוד שהיה לא מיואש ולא מאוכזב אלא מלא תקוות לעתיד הקרוב כשהחנוך העברי החרדי־לאומי יפרח ויתפשט בכל רחבי אמריקה החמרית.

זכורני השיעור האחרון שהיה לנו אתו, בו קבל והתאונן בשיחה על החנוך העברי באמריקה שעומד במומנט קריטי זה על פרשת דרכים. יכולתי להכיר על פניו את אבלו וצערו מכאב החנוך שנשא בלבו. וביחוד, עתה, כשהנני מעלה לפני עיני את דמותו אני רואה ביתר בהירות את הצער הזה שהיה נסוך על פניו, החל מהמצח המקומט וכלה בשערות לבנבנות בראשו. נדמה לי עכשו שצער החנוך שבעדו השקיע 30 שנותיו האחרונות, הכי פוריות בחיי אדם, — הוא אשר הובילהו בדמי ימיו שאולה. יותר מדי כאב את צער שאיפתו ומטרתו היחידה לראות בפריחה תרבותית עברית באמריקה. ולא תהיה כלל הגזמה לכשאתבטא שאדם זה נפל קרבן — על מזבח החנוך העברי באמריקה. הוא מת כתוצאה ממכאובים פנימיים עמוקים על אי הצלחת החנוך כפי שרצה ושאף לראות. יותר מדי התעצב ולקח אל נפשו אדם זה מחסרון כלשהו שראה במהלך החנוך העברי הטהור. יותר מדי היה מצטער ומתרגז מכל שובב ופרחח נבזה שהיה מפריע בפראיותו עד שדם היה שותת מלבו. ואלו היו מקרים בכל יום. ולא לחנם נפל כה פתאום בטרם שהספיק להוציא את ידיו מהמושכות להעמיד בעד מרוץ הסוסים כבר היה נדרם מתחת לעגלה.

הוא הקריב את בריאותו, ימיו ולבסוף את חייו בעד הלימוד והחנוך העברי. ומה היה שכרו מכל עמלו? — העלבות, התרגזויות הצטערויות, חוסר אמצעי מחיה לפעמים תכופות וביחוד מחלה אנושה שהביאתהו ביגון הקברה. אך אין מתפקידי העכשוי לבכות את גורל המורה העברי באמריקה, אף לא לתת הערכה מחיי אדם רב גוני כמר פרלברג עליו השלו ם — כי זה למעלה מכחי להעריך כראוי את גדלו וחשיבותו, מעשיו ופעולותיו של אדם לוחם כל ימיו, שתמיד לא שקט ולא שלו אלא פעל. כשראה חוסר שירים ומשחקים לקטנינו לא התעצל ואסף את אלה שהיו או חבר בעצמו וגם חבר ניגונים מתאימים, כתב דרמות ומחזות על החגים בעד הקטנים. הוציא ירחונים או מאספים שונים וכו״... —

רצוני להביע את ההרגשות הנמצאות בלב כל אחד ממכריו, מעריציו ומכבדיו וביחוד תלמידיו. אין האמנות הדרושה ואין די מלים להביע את צערנו לאסוננו.

בעדנו — התלמידים — האבדה כפולה: מורה מחנך בעל נסיון רב, מצד אחד, וחבר

עוזר במלחמת החנוך, מצד שני. חבר להשיא עצות למורים הטירונים שתוהים בים החיים ששמו מציאות ושלתוך ים זה צריכים אנו לעגן את סירתנו, כדי להציל את המעט שנשאר בידנו להציל מהנוער העברי שהולך מאתנו.

עם מותו אבד לנו מנהל, מחנך ומורה דרך ובאותו הזמן גם רע נאמן משיא עצות הגונות והגיוניות. אין לנו אחר שימלא את מקומו החסר, אין לנו תמורה לאבדתנו הרבה. אך ע"י התמסרות מצדנו לתפקידנו וחובנו נוכל להשיג למלוי חלום האדם היקר לנו, שתהא אולי חצי נחמה לנו ולמשפחתו ולכל קהל מכריו ומעריציו המתאבלים עליו.

יוסף גרינשטיין

אזכרה לנשמת אַ. נ. פרלברג ז"ל

תולדותיו של מורנו החביב א. נ. פרלברג ע"ה, כתולדות כל צדיק, המה בעיקר מעשיו הטובים, שרובם נעשו בחנוך הדור הבא. אפילו כשרונותיו הספרותיים היו מכוונים אך ורק אל החנוך העברי ואל ההוראה העברית. הוא שמש בהוראה בשני בתי החנוך היותר מעולים בניו־יורק: בבית המדרש למורים מיסודו של ישיבת רבנו יצחק אלחנן ובבית הספר הלאומי שבמזרח ברודוויי. בשני בתי חנוך אלה שמש יותר מעשרים שנה והשקיע בהם לטובתם כל כוחותיו החמריים והרוחניים.

מאות התלמידים של ביה"ס הלאומי ומאות תלמידי ביה"מ למורים מעידים על פעולותיו הטובות אשר עשה בשדה החנוך העברי באמריקה.

מאמריו על אודות חנוך העברי הלאומי הצטיינו בהכרה מספיקה בפדגוגיה ובדרכי למוד השפה העברית. ספוריו ושיריו ומחזותיו לקטנים מוכיחים על חדירה עמוקה שלו לתוך רוחן העדין של תינוקות ועל הכשרה מצוינה להחלמת רוח הקטנים כדי להכנים בלבותיהם אהבה לתורה ולמסורת־אבות.

אנחנו תלמידי ביה"מ למורים שע"י ישיבת רי"א ידענו אותו והכרנו את רוחו ורצוי היה לנו אופן ושיטת למודו, והרבה מאוד ירשנו ממנו ברוחנו וידיעותינו, על כן מעריצים אנו את שמו ואת זכרו. גדול מאוד צערנו על אשר נלקח מאתנו בעצם ימי עבודתו בשנים, אשר עוד כוחו היה רב להורות וללמד וכשרונותיו היו בעצם לבלובם והתפתחותם. לדאבוננו הגדול מעטים היו ימי חייו עלי אדמה ושמשו שקעה בעוד יומו היה גדול.

ברם, הוא היה מאותם הפועלים המעטים, אשר לפי המשל הידוע במדרש עושים בשעות מעטות מה שאין אחרים עושים בשעותיהם המרובות. וגדול הוא שכרו של מורנו א. נ. פרלברג ע"ה, כי תלמידיו ותלמידותיו הרבים הולכים בדרכיו ומפיצים את תורותיו ברבים, — תשמח ותעלז נשמתו במרום, כי את פעל מעשיו רצה ה" ושמו יזכור לטובה בלבותינו לעולם.

חבר המורים

היושבים: (משמאל לימין) מר שוער, הרב דר. רעוועל, דר. חורגין, דר. קפלן.
העומדים: (משמאל לימין) מר הרדשטיין, הרב ווינד, דר. קלויז, מר טורבוף, מר זלדנר

חבר המורים

הרב ד״ר דוב רבל — — — — — — — — — ראש הישיבה

ד״ר פנחס חורגין — — — — — דברי ימי ישראל, ספרות

מנהל בית המדרש למורים

ד״ר יחיאל קפלן — — — — — — — תלמוד, מדרש, משנה

ראש מועצת המורים

יעקב י. הארטשטיין — — — מזכיר בית המדרש למורים

הרב שלמה ווינד — — — — — — — דינים, משנה תלמוד

מרדכי זלדנר — — — — — — — — — — — — — עברית

שבתי טורבוף — — — — — — — — — — — — — — תנ״ך

הרב שמואל ק. מירסקי — — — תלמוד, שו״ע, מדרש הל׳

י. ז. פרישברג — — — — — — — — — — — — — הנוך

ד״ר נתן קלוץ — — — — — — — — — — — — ספרות, תנ״ך

אברהם שוער — — — — — — — — עברית, פדגוגיה, חומש

אחד המסיימים

אל חברי המסיימים

לבוגרים הננו נחשבים, כי סיימנו בית מדרש למורים. ואם תירצו הננו קרואים גם אנשים מבוגרים, כי תעודת מורה עברי לנו. אחר השקעת מרץ ועמל בלימודים

במשך 4-5 שנים הגענו ליום זה, ששאפנו אליו עם כניסתנו למוסד הזה. ובמשך ארבעת שנות הלימוד אספנו ידיעות, קנינו חכמה ותורה, רק כדי שנוכל להגיע ליום זה: לסיים את המוסד, מה שמעיד על התפתחות והתבגרות בחנוך עברי. ולכן, כמה מאושרים הננו היום. וכמה מחוייבי תודה אנו למורינו ומדריכנו ומנהלנו שהורו לנו את הדרך בו נלכה והשתדלו לסמן את מגמתנו שמובילה לעמנו. אך אין הם רוצים בתודה. הם לא למדו וחנכו אותנו בעד התודה שכל אחד מאתנו יגיש להם; אלא קוו וחפצו להקים דור צעיר עברי שידע ויכיר את עמו וספרותו, תולדותיו ויצירותיו, וע"י זה להחביב את החינוך העברי־המסורתי ולהשרישו עמוק בלבנו, עד שגם אנו נהיה נאלצים ודחופים מהלחץ הפנימי של ההכרה להסתף עם הלוחמים העברים בעד שעבור הדור הצעיר באמריקה. זה הנה חלומם ותקותם. השלום בעדם הוא ההשתתפות בחזית הנלחמת למען חנוך עברי דתי.

והפרובלימה העכשוית שלנו — בעד אלו שישתמשו בתואר מורה שקבלו — לא כיצד ללמד אלא מה ללמד. יש לנו מיטודות רבות, אבל חסרה לנו ההבנה מה לתת לנוערנו כדי להכינו לתפקידו, כדי להרגילו לחשוב, לדעת ולהכיר את מצבו בתור יהודי. שאלתנו היא לא של נתינת ידיעות בעברית או בהיסטוריה יהודית או בהבנה בתלמוד אלא כיצד ליצור בו יחס לחיים העבריים ולשאלות היהודיות שבדורנו, כיצד לחנך את המשפחה ברוחנו וכיצד להתנהג בחיים היום־יומיים. ומנקודת ראות זו אין המוסד שלנו בית חרושת למורים, אלא בית חנוך עברי להקים הורים המעריצים את תרבותנו וספרותנו ומכירים בגאון, שהנם עברים אצילים.

וביחוד ביהדות האמריקאית—המקום להתגדר בו—צריכים אנו להתמסר לתפקידנו: להקים חניכים עבריים מצעירינו המתרחקים מאתנו, לדאוג לפריחת התרבות העברית ורוחה, לודע את היהדות האמריקאית עם הפרובלימות היהודיות שלה ולמצא את פתרונן. והנה כשאנו לוקחים על עצמנו תפקיד זה של מחנך "מורה" הבה נחנך קודם כל את עצמנו, נשתלם נא בעצמנו בידיעות מספיקות ובעיקר נרכוש נא התעניינות בכל דבר ועניין שהוא עברי. ואף כשאנו נפרדים ונוסעים איש איש אל דרכו בחיים, נזכר נא את מוסדנו. רצוי ומועיל שנשאר קשורים זא"ז לכל הפחות ברוח, להתעניין בפעולות ובמפעלי יבי"מ. ע"י ההשתייכות לאירגון המסיימים שלנו. ע"י התמסרותנו ל־"אלמא מאטער" שלנו, נחזק את שורות הלוחמים, וע"י זה נשפר את מצב החנוך באמריקה.

אברהם שוער

ברכת מורה

(מאת נשיא הכבוד של המחלקה המסיימת)

כשהקב"ה כלה לברוא את העולם וראה אותו משוכלל בכל הדרו נהנה, כביכול, בכבודו ובעצמו מיצירתו זו ואמר: עולמי, עולמי! הלואי תהא מעלת חן לפני בכל עת, כשם שהעלית חן לפני בשעה זו.

בני תלמידי, טפוחי רוחי וגדולי לבי! במה אברך אתכם? חברי לעתיד, כיצד אברך אתכם? —

מלא מאד לבי בשעה זו ! מלא הוא ברכות, מלא הוא אהבה, מלא הוא רגשות של כבוד לכם — ועומד אני נבוך ומשומם ואיני יודע כיצד ואיך אברך אתכם ? ומה לי לדבר לכם בשעה חשובה כזו, שעת הבמה הסיום! עומד אני נרגש ונבוך ואיני יודע איזוהי „וזאת הברכה", אשר אני הייתי רוצה בה ובוחר בה לברך אתכם?—

תלמידי, אהובי ומחמדי לבי! אתם הנכם הספר הגדול, אשר ארבע שנים רצופות ישבתי אני וחברי, מורי בית־מדרשנו, כתבנו וכתבנו אותו. שעות ארוכות מאד כתבנו את הספר הזה, טפלנו בו, מחקנו וכתבנו מחדש. תלשנו עלים ודפים כבר כתובים והתחלנו לכתוב אותם מחדש, צער ונחת, תקוות ואכזבות יאושים מדעת ושלא מדעת היו לנו, מציאות בהיסח הדעת ושלא בהיסח הדעת מצאנו,— הכל היה . . הכל נשאנו, סבלנו, טרחנו,— ועתה החבור, — הספר הגדול: — מחלקה ד" נגמר, — המחלקה מסיימת!

ועומד אני ומביט עליכם, בני־תלמידי! עומד ומקבל נחת, תלמידי חברי המסימים, ומהרהר בלבי: הרי זה הוא הספר הגדול, אשר כתבתי אני וחברי המורים, הספר הגדול הזה הוא פרי עבודתנו של ארבע שנים רצופות. ואמת מה נהדר הוא הספר החשוב הזה ! .

וכשם שהקב"ה יוצר העולם אמר לעולמו אור ליום השביעי, כאשר כלה את כל מלאכתו, אשר עשה וראה ושמח על יצירת כפיו, כביכול מעשי אצבעותיו: עולמי, עולמי ! הלואי תהא מעלת חן לפני בכל עת, כשם שהעלית חן לפני בשעה זו, כך אומר אני לכם, תלמידי ספרי !. הלואי תהיו מעלים חן לפני מוריכם וביחוד לפני אלהים ואנשים בכל עת, כשם שהעליתם חן לפני בשעה הזו !.

מתפאר אני בכם, מתפאר אני ועיני כל ישראל פונים לספר החשוב הזה, פרי עבודת מורי בי"מד למורים מיסודו של הישיבה קוליג' במשך של ארבע שנים רצופות, עבודה כבדה וחשובה, עבודה עשויה באהבה ובמסירות ובאמונה בכחותיהם של התלמידים !

ומוצא אני לחובה להודות לכם, תלמידי מחלקה ד', כי לא רק שאני גדלתיכם אלא שאתם גדלתם אותי, ולא רק שאני למדתיכם אלא שאתם למדתם אותי! רבות למדתי מכם, רבות נחלתי מכם ועל כל אלה מודה אני לכם ומברך אתכם מלב.

ומאד מאד מבקש אני מכם, שתסתכלו בשלשה דברים כדי שלא תבאו לידי תקלה וכדי שאנחנו המורים נתפאר תמיד בכב ושאתם תמיד תתפארו בנו. הסתכלו בשלושה דברים הללו ואין אתם באים לידי עבירה ומכשול: דעו מאין באתם, ולאן אתם הולכים ולפני מי אתם עתידים ליתן דין וחשבון. אתם

באתם מישיבת רבנו יצחק אלחנן, אתם הולכים ללמד תורה לבני ישראל, ואתם עתידים ליתן דין וחשבון לפני המלמד להועיל הגדול לישראל והמורה לי את דרכי בקדש הוא אלהי ישראל ! —

קשה ואחראית מאד היא עבודתכם, גדולה חובתכם לעמנו וחשובה מאד; בידיכם חברי, עתידה של אומתנו ועיני כל ישראל תלויות בכם, אל תכזבו את תקוותיהם! —

למדו אחרים ולמדו בעצמיכם, —כי אנחנו רק פתחנו את הדלת לפניכם, התורה מונחה מגוללת,— לכו פתחו אותה ולמדו על מנת ללמד, זאת התעודה אשר אלהי אברהם יצחק ויעקב נתן לכם, — שמרו את התעודה הזאת מכל משמר, כי היא מטרת חייכם !

וזאת היא הברכה אשר אני מברך אתכם: ישימכם אלהים לאותות ולמופתים טובים ונאמנים לכל מלמדי תינוקות של בית רבם, תצליחו ותשכילו בכל מעשי ידיכם ואלהי ישראל ירצה את מעשיכם להגדיל תורה ולהאדירה.

אוהבכם כאב, מכבדכם כחבר ומתפאר בכם כמורה.

שמות המסיימים

מחלקה ה.

בלום, חיים
חייט, חיים
יפה, שכנה יוסף
רזפינסקי, עמנואל

מחלקה ד.

אייזנברג, ישעיה
ארונוב, חיים
אתרוג, יוסף
גרינברג, מאיר
גרינשטיין, יוסף
הלר, יצחק
וולקמירסקי, אשר
זאלט, יצחק
לוב, אברהם
לוי, מרדכי
ליהמן, שמואל
מובשוביץ, חיים
ספיוואק, יוסף
קורנפלד, זיסקינד
קורצמן, שמאי
רוזנבוים, מרדכי
רייך, מנחם

המסיימים עם נשיא הכבוד מר א. שוער.

שורה א (עומדים משמאל לימין) יפה, גרינשטיין, קורנפלד, מובשוביץ, אתרוג, לוי, רייד, קורצמן, גרינברג
שורה ב (משמאל לימין) רזפינסקי, ספיוואק, ארונוב, מר שוער, אייזנברג, רוזנבוים, זאלט
שורה ג (משמאל לימין) לוב, וולקומירסקי, ליהמן, הלר

המסיימים תרצ"ד

ישעיה אייזנברג
דזשערסי סיטי

חיים ארונוב
דזשערסי סיטי

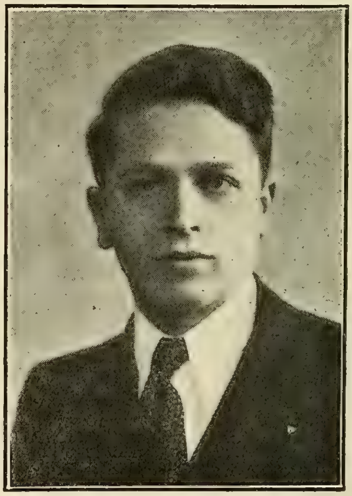

יוסף אתרוג
ברוקלין, נ. י.

המסיימים תרצ"ד

חיים בלום
ניו־יורק

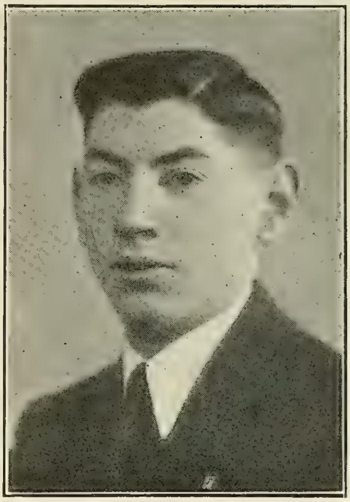

מאיר גרינברג
דזשערסי סיטי

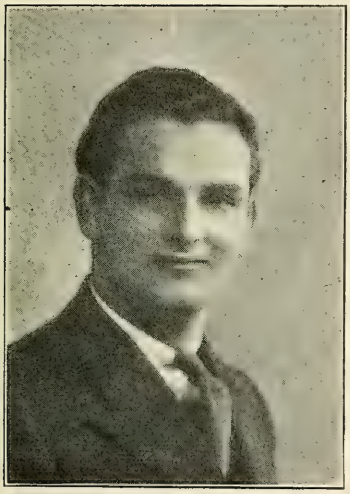

יוסף גרינשטיין
אטלאנטיק סיטי

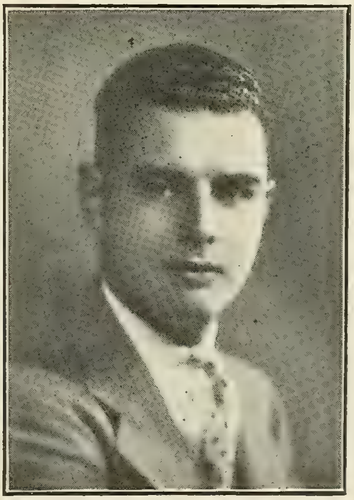
המסיימים תרצ"ד

אשר וולקומירסקי
ברונקס, נ.י.

יצחק זאלט
דזשערסי סיטי

יוסף שכנה יפה
נארפאלק, ווא.

המסיימים תרצ"ד

אברהם לוב
ברוקלין, נ. י.

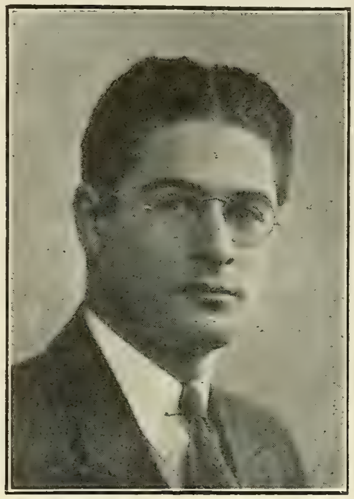
שמואל ליהמן
ברונקס, נ.י.

יוסף ספיוואק
ברוקלין, נ. י.

המסיימים תרצ"ד

זיסקינד קורנפלד
סאראטאָגאַ ספרינג, נ.י.

שמאי קורצמן
קוינסי, מאסס.

מרדכי רוזנבוים
ארוּוערן, ל. א.

המסיימים תרצ"ד

עמנואל רזפינסקי
ניו־יורק

מנחם רייך
ברוקלין, נ. י.

ד"ר. פנחס חורגין

דת ולאומיות

ענין זה, שאני יוצא לדון בו כאן, אינו חדש לגמרי. ספרות שלמה נוצרה סביבו. אבל שייך הוא לאותן השאלות אשר חוזרות ועולות על הפרק. ולא משום שהן רמות ונשגבות, אלא מפני שהן פרי תעיה וגישוש בערפל, שאלות, הנולדות מתוך חבלי הספק ואימות תוהו פנימי. וכל זמן שהתעיה נמשכת וכל זמן שבקשת תוכן מתמידה מתקיימות גם השאלות. דור תעה ושאל את השאלות האלה ובא דור חדש והתחיל לשרך את דרכו בציות אין קץ, מיד נאחז גם הוא בסבך אותן השאלות משכבר. הוא מתלבט בפתרון של הראשונים כאילו היא משנה, שנתחדשה זה עתה. בדור הקודם יצאו למצא תוכן מחזיק לקיומנו. הימים ההם היו ימי זוועות וזעזועים. התרחקו מהיהדות המקורית, ת ו ר ת ישראל שבקנין מלא, שבקנקן החיים, אבל לא הודו בטמיעה. התנועה הלאומית והציונית החזירה רבנים מבני הדור ההוא, שהשתעשעו בדמיונות הישועה של ההשכלה, אל המחנה, אבל לא היה בכחה העצום להכנים אותם לנחלת הרוח של המחנה. הקרע היה רחב יותר מדי, החוטים המנותקים היו מרובים.. השיבה לא היתה שיבה גמורה התחילה התאבקות פנימית קשה. כיצד מודיב בעם מבלי להודות בתורתו; מה יאחד אותם עם העם; מה הן הסגולות, אשר תייפינה את כח העם להתקיים במערכות הפגעים והתלאות של הייו ואשר תמלאנה את החלל הריק בלב ובנפש?.

ועוד שאלות כאלה שאלו. ומהם היו שלא מצאו פתרון רצוי. הללו באו לידי המסקנה ההגיונית האיומה, ההכרה, שאין אליה תשובה. אפסה תקוה לקיום היהודי—החליטו. יצאה הדת מחיי היהודים יצאה גם נשמתם. אין כופר לגורל ואין מנוס מן ההעדר המוחלט. אבל אוהבי השלום בקשו לנפשם הפצועה הצלה מן ההגיון הזועם. באו והורו שיש הודאה מחולקת. העם הוא עולם לעצמו. הדת אינה עצמיות העם אלא רשות היחיד. ואם תמצא לומר; רשות שלמעלה, שיסודותיה בחיים הולכים ומתרופפים. היהודי הוא יהודי בשל עמו ולא בשל דתו. כיון, שהוא דבק בעמו, כואב בצרותיו, מודה בצרכי קיום מיוחד של היהודי, מוקיר את העבר של העם, מחבב את לשונו הלאומית ושואף לקראת העתיד הלאומי, בין אם הוא שומר את דתו וחותר לשמירת המוסדות הדתיים או לא — הריהו יהודי נאמן. הללו הם הגדרים ליהודנו הלאומי. הללו הם הכללות של תורת קיומנו, שעלינו לטפחם ולהנחיל אותם לדור הבא. בהם המשמרת החרוצה לקיומנו. היא היא תורת הלאומיות.

ואותה תורת הלאומיות של תקופה, שפסקו הוויותיה, התרגשה לגלוי חדש בעולמנו כאן. התועה הופיע ונתקל בחומת שאלות והתלבטויות. מבקש הוא שלום הנפש. חוזר אחרי הודאי, אחרי הברי—בתוך השמא והספק אחרי המלא — בריק. היהדות הדתית אינה שוה לתועה החדש. אין בלבו כמיהות לאמונה ואין בו זיקה למוסדות של דת. אבל ירא הוא מפני ביטול ישותו. רוצה הוא להיות ממנין ותיקים גמורים. ובכן — אל המקלט המזומן — הלאומיות. דיו לאדם מישראל, שיהא מודה בלשון העברית וצופה לארץ ישראל החדשה ועסוק בעניני ישראל. הריהו ממשיך את קיום עם ישראל. הרי הוא חי חיי מציאות יהודית. דיין מצוות אלה להדביק את הלבבות של הדור

הצעיר לעמם ולשמר עליהם מחמת המשטין של קיומנו. בהן העוז והגבורה, הנתבעים ליהודי במלחמת חייו! .

וקסמה של הלאומיות הזאת כאן עזה. באורה הולכים רבים מהמדריכים הצעירים. היא מניחה את דעתם. היא ממישה את צוארם מעול של תביעות רבות. היא ממליטה אותם מהמון חשבונות מטרידים. חובותיה אינן חמורות ועשויות לכל נפש. אבל אם עושה „תיקון גדול" למדריכים, למטפלים בעסקי ישראל, ספק הוא, אם לאומיות זאת יכולה להכנס לתוך הלבבות של ההמונות הרחבים ולהפריץ בהם חפצי קיום. וכי מה ימשך את לבו של הצעיר היהודי כאן לארץ ישראל, ארץ, שלא דרכו רגליו עליה, רחוקה, מוזרה, וללשון העברית, לשון שלא למד, שלא שמע, המדהימה אותו? כיצד תתעורר בו חבה לאותם הקני־נים, הנטולים כל כך מתחום חייו, כדי שיזכה לחיי יהודי? אדם יושב על אדמתו, נודעת לו חבה אליה. אדם מדבר בלשון נולד בה, הרי לבו גם בה. אבל כלום אפשר שתתרגש בנפשו אהבה טבעית לארץ וללשון, שהן לו רק גופות רוח, דמויות, יצירי רגש, סמלים? כלום חבה לנעלם, רומנטיות ענוגה, כלום היא תשמש מבצר לקיום, גרוי לחיים, פצוי לעלבון, רוממות להכרה עצמית? יש בלאומיות זו בכדי להסביר: מהו יהודי, אבל אין בה בכדי לנמק: בשל מה אני יהודי. בא יהודי צעיר ושואל: מה ראיתי שאהיה יהודי? עונים לו: יהדות זו היא כולה אהבה. חייב אתה להיות יהודי מפני שהופקדה בידך תעודה רמה לחבב את לשון עמך, לחבב את ארץ עמך, כלום תתבהר לו ההלכה הקשה, ותוצר בנפשו אש האהבה ויתחשלו בו חפצי הקיום וכחות הקיום?

לאומיות זו שאין בעולמה, אלא הויות ומשאות פורחות באויר, אינה מסוגלת להניד אף נימה בלב. היא אינה מסוגלת להניע את הקפאון, המציץ אלינו מתוך חיינו. הלאומיות הזאת אינה מבוססת על ערכים, על השקפות ומחשבות־עולם. היא רק מעין תחבולה — פילוסופיה הנשענת על התחמקות ממציאות מכבידה. החבה ללשון ולארץ ישראל גרידה אינה יכולה להיות מגיע לקיום. היא תוצאה. היא גופה זקוקה למניע. היא נוזלת מתוך חיים, שיש להם על מה להתקיים, שיש להם משמעות, שהם מתוקנים ומשומ־רים. לאומיות חילונית אינה יכולה להיות תוכן בחיינו גם בארץ ישראל ועל אחת כמה וכמה בגלות. אדם מישראל, שחייו הם כולם חיי חול לא יתפשט מהחלוניות הכללית, משום חילוניות יהודית. קיום משומר כרוך בדת. יהדות, הנותנת טעם וכח לחיי קיום עצמי, היא היהדות הדתית. כמובן, יש אנשים שאינם מקיימים את המצוות; יש כאלה, שאינם מאמינים מתוך הכרה. אבל משום מה חייב אדם, שנצנצה בו כפירה אל הדת, לדפק על שערי הפילוסופיה, כאילו כל העולם כרוך אחריו ומקופל תחתיו וחי מפיו ומתחמם לאורו? מדברי בעלי הלאומיות החדשה מתקבל הרושם שהדת כלתה מהעולם. אין אמונה. כל הארץ מלאה בקורת שכלית, קפדנות קרה, בקורת של כל יחיד.

ומכיון, שאין דת בעולם, ונכרתה האמונה מבני הדור הצעיר שלנו יש צורך להתקין ישות חדשה במקום היהדות הדתית, שהוציאה את נשמתה. אבל עדיין לא כלתה הדת מהחיים. עדיין דורשים אלהים בעולם. עדיין יש בתי כנסיות ובתי מדרשות בישראל גם כאן. עדיין שולחים הורים את ילדיהם לבתי ת"ת לשם לימוד הדת. עדיין נמצאים גם כאן צעירים לאלפים, שהם נעוצים בסבי־בתם, שהיהדות הדתית מתקיימת בחייהם. אם הדור הצעיר כאן ברובו הגדול רחוק מהדת הריהו רחוק גם מחבת הלשון וארץ ישראל. אם היהדות הדתית לא יכלה להח־זירם למוטב ספק אם הלאומיות החילונית תוכל להפך את לבם אל עמם. ודאי גדול הכאב גדול, שבני הדור הצעיר שלנו כאן התרחקו מהדת ומכל קניני העם. אבל אין הגורם בדת. היהדות לא דחתה אותם. דת

ישראל לא נס ליחה. מוסר היהדות ומצוותיה לא קהתה רעננותם ולא חשך אורם גם בתנאי החיים החדשים. ההתכחשות הזאת של הדור הצעיר מתפשטת לכל מטבעות היינו ואפילו לעלוב שבסימני היחוד הלאומי: השם. היא אינה יכולה להעשות בסים להוראת חיים חדשה, להשקפת עולם. הרכנת ראש להתכחשות זו רצוי לה, לא ישיבו את לב הדור אל העם. לאומיות חולונית, מצומצמה, קבלת עול מעטה, היא להט שוא. הדור הצעיר מתכחש לדת ולעם, לא רק מפני שהוא בועט במשא ובשעבוד גדול, ולא מפני שהיא אינה מתקבלת על לבו, אלא מפני שהוא זר לגמרי בעולמה; מפני שנעקר מרשות חיי העם מחוסר חנוך משום שלא ראה ניצוץ של יהדות. ובכן הגורם הוא לא הדת אלא הסביבה, העזובה, השממון שבחיינו. לא ברעיונות חדשים, לא בפתויי פילוסופיה קלה הפתרון לשאלה, אלא בהכשרת הלבבות, בשכלול חיינו, בסתימת הפרצות בחומת קיומנו כאן. היהדות, דת ישראל, היא תחיה את הדור ובה גאולת קיומנו כאן. לא קיום — מעט, לא קורטוב של אחיזה, לא מקצת של חיים, אלא קיום שלם, מלא, איתן. שאיפה למיעוט, בקשת הצמצום — משאת נפש דוויה היא של הוגי נכאים, מיואשים, של מדולדלי חיים. של המצווים לביתם. וזו היא משאת הנפש שברעיון הלאומיות החדשה.

הרב שמואל ק. מירסקי

שיחות ומדרשות

אור החיים הוא פירוש נחמד על התורה
רוצה אדם שדברי תורה יהיו בכל יום
בעיניו כחדשים, יקראם וישנם באור
החיים המתחדשים

א. כימי צאתנו מארץ מצרים.

ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר להם קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בנ"י ולכו עבדו את ה' כדברכם (שמות י"ב ל"א). הדגשת גם אתם גם בנ"י אומרת דרשני.

בשם ה' אלקי ישראל הזכיר משה בעמדו בפעם הראשונה לפני פרעה ואת עבודת האלקים הציג בראש מטרותיו. לא נענה לו פרעה בתחילה. אך ביום צרה ותוכחה עמד והצהיר: ואשלחה את העם (שם ז" ד').

אולם אך היתה הרוחה למצרים ויבקש לחזור בו מהבטחתו. אבל מאחר שלא איש פשוט הוא ויכזב שם אל, הערמה את פניו "מי ומי ההולכים"? וכאן מתחילה פרשת ה"הגדרות והפרושים" הארוכה.

"ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם לה' אלקיכם". אם לעבודת ה', יספיקו אולי משה ואהרן וכהניו ובני שבטו בלבד. אך משה משיבו קצרות; "רק אל יוסף פרעה התל לבלתי שלח את העם". מנסה פרעה להגדיר מחדש: "לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יוצג", אולם משה באחת: בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובנותינו, בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו, עבודת ה' היא מטרתנו ואותה אנו מבקשים. אבל חג ה' לנו ולא לכם. ולנו לעשות את חגנו.

מטרתנו לא תושג אלא אם נהיה בני חורין גמורים לסדר את חיינו כרצוננו.

וידו החזקה והאמונה של משה גברו. ויקרא פרעה למשה ולאהרן לילה ויאמר להם "קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם.

— — —

מעולם העמידה גאולת ישראל לתכ־ליתה מטרה רוחנית, כאילו אין חרות הגוף מספקת וכדאית כשלעצמה, בלי צירוף פדות הנפש עמה. כי, אמנם, חבלי הגאולה הקשים הכרוכים בהוצאת גוי מקרב גוי, אינם עלולים להיות "חבלים להחיות" אם לא ירמזון האורות מרחוק. לא ביד "ככל הגויים בית ישראל" למשך את העם מתוך מ"ט שערי הטמיעה. רק הבטחת "והייתם לי עם עם סגולה מכל העמים" המנשאת את העם על כנפי נשרים, יכולה לחולל את הפלא הזה. אבל דא עקא רוחניות זו שאין דעת הגויים סובלתה או תופסתה משמשת להם לעתים קרובות עילה כדי לתלות בה כל מיני בוקי סריקי ולמעט על ידי כך את דמות גאולתו של ישראל. חובת הרעיא מהימנא היא אז לדבר דברים ברורים ונמרצים, שלא לתת לגורל הגאולה להחתך בידי הגויים המכוונים לקפחה מתחילת ברייתה.

בראשית ימי הציונות המדינית נזריקה המימרא על "מרכז רוחני". ובמדינה, קמו תועים ומתעים התולים את עצמם באילן הרוחניות ומגלים בה פנים כרצונם. בשאלה "מי וכמה ההולכים". אומרים הם לעכב בחזקת היד את גאולתם של ישראל. תורת ה"רוחניות" שלא באה אלא להפוך יסורי הגאולה הקשים משאול ליסורים של אהבה וליתן נשמה לעם אשר בא"י ורוח להולכים בה, נהפכים בעיניהם לתורת הצמצום הבאה לקפל את א"י בד' אמות מצומצמות. חובת רועי ישראל הנאמנים. בני משה, היא, איפוא להשיב עתה בעז ובבטחה לכל המהתלים בעם הנגדף והנענה, לבלתי שלחו לארץ מקלטו היחידה: "אל יוסף התל בנו לבלתי שלח את העם. בנערינו ובזקנינו נלך".

ב. ערבים:

יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם. אמר ר' ינאי בר' ישמעאל. אמרו לי וכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם. כבר יצא ממנו ישמעאל. ב"מ פו' ב'

ידע ר' ינאי בר' ישמעאל, שמושבו היה כנראה באדום בין ערבים, (כתובות), את נפש שכניו. משתחוים הם לאבק רגליהם, כי שממון ואבק פולחן הם להם, ועליהם גאותם. לפיכך עמד על סוד כונת הפסוק יוקח נא מעט מים וגו' האמור באברהם והמשמש סמן לבניו.

גר ותושב היה אברהם בארץ. רק תמול עזב את ארצו ומולדתו ובית אביו לקול קורא: "לך לך..." הליכה לו לשם פתוח חיים עצמיים מיוחדים לו ולרוחו, היתה מטרתו בתעותו מארץ אביו. ואולם הארץ שממנה עתיד היה "טבעו" לצאת לעולם, והעלולה להעשות זבת חלב ודבש, שוממה היתה עוד ברובה. ושומרי הישימון המעטים אשר בה שוקדים על חורבנה. עמד אברהם והפגין על הצורך בצל ובמים. האשל והבאר היו למוניטין שלו. והכנסת אורחים, זאת המדה שממנה תוצאות חיים לבניו בכל הדורות, הונחה על ידו כיסוד לארץ המובטחה.

— — —

פרשת מחאותיהם של הערבים כנגד העליה היהודית סתומה היא בעינינו ונדרשת לכמה פנים. מוכי תמהון עומדים אנו על סבתה ותוצאותיה. בעצם ימי הגאות הכלכ־לית, כשהכל מודים בברכת הבית הלאומי המתפשטת בכל הארץ, ורבים מעמי בארץ מביטים בעין קנאה על הארץ הנשמה הלזו, שאור האשר זורח עליה בעוד שהחושך, יכסה ארץ, ודרכי הכלכלה בכל העולם נבוכים ומשובשים, קמים הללו ומוחים כנגד שפעת

העליה הברוכה. אתמהה! ושמא נאמר כי יד מחרחרי ריב אנשי ה"ציד בפיהם" באמצע. אמנם כן. אבל האת עיני האנשים ינקרו ?.

ואם נניח, כי שנאה יש כאן המקלקלת את השורה והופכת "ברכת יעקב" לקללה ל"עשו", שנאה המחלחלת ופורצת מפעם לפעם, עת תעלה המחשבה על שעת הכושר "להרג את יעקב" — א"כ, איפוא, אין תקנה אלא בריחה, לפיכך נתרבו, אמנם, המתנבאים במחננו על הר הגעש שעליו בנוי הבית הלאומי. לדידם השם הרשמי "פלשתינה (א"י מסמל,־כאילו, את האי העברי הקטן בים העברי הגדול. וככל חזיון סתום יהלך גם משא־ערב זה אימים עלינו ויאמר: דרשני.

בשעות כאלו, טוב לישא את עינינו אל ההרים ההורים לאלפנו ולעודדנו. "יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ". ומעשי אבות סמן לבנים. אמר ר' ינאי בר' ישמעאל כערביים נדמו לו שבאבק ניחא להם ובישוב הם בועטים עמד ורמז להם אברהם אבינו על שרותו במים ובעץ. אף הוא למדם פרק בהכנסת אורחים לדורות. וכי תשאל, מוסיף אותו חכם. שארחות הערבים נהירים היו לו, מנין לו לאברהם זאת הידיעה על תכונתם היסודית של הערבים, יש להשיב כי "כבר יצא ממנו ישמעאל". וטבעו של זה הן מפורש בתורה. מבטו של אברהם היה, איפוא, מכוון לקראת העתיד, עת יפגשו בניו, בני עבר וערב בארץ זו המובטחה.

יהיו מניעי מחאותיהם של הערבים מה שיהיו. ביסודם אין הם אלא מלחמת המדבר בישוב מכוסה היתה ארצנו באבק הדורות. בארות קדומים שנחפרו ע"י אבותנו נסתמו ע"י הפלשתינים ונתמלאו עפר. במדרגות על ההרים אשר במעדר יעדרון נסחפו ונתערטלו מחלות עינים וכל שאר החליים המצויים בארץ פרי האבק היו. באו עולי ציון ומחוננני עפרה וחפרו בארות במקום ציה ונטעו עץ במקום מדבר וחול. הערבים יושבי הארץ נהנו אף הם מכל הטוב הזה. ואולם כמקדם משתחוים הם לאבק רגליהם ובעץ ובמים אין נפשם חפצה.

אבל ארצנו לישוב נוצרה, והמדבר יפנה בהכרח דרך לגאולים — גואלים.

עמנואל רזפינסקי

הנער העברי חנוכו ולאומיותו

תוהה, כטועה בדרך, הנהו הנוער העברי בכל מאת השנים האחרונות. יחד עם מנהיגיו מחפש מגמה, בה לכוון את צעדיו ומתלבט על סעיפים שונים ואינו מוצא מוצא.

בראשית המאה ה־19, הנער נמשך אחר רעיון ההשכלה שהתפרסם בדורו ונשמע לסיס־מתה, "הוה יהודי באהליך ואדם בצאתך", שמובנה היתה: "הסתר את יהדותך, בחוץ זרוק אותה לגמרי, הראה נא כאדם בעל תרבות וציוויליזציה, יודע ספרויות ומבקר אוניברסיטאות, מדבר בשפת העם שבארצו יושב". וע"י שויון חיצוני, כלומר: להסיר את הטיפוסיות שבמנהגינו, חשבו להיטיב את מצב העם, להקטין את מדת השנאה אלינו ולחיות בשלוה ובאחוה עם הנכרים. אך עד מהרה נוכחו וראו שזה הובילם לטמיעה גמו־

רה וגם לשמד והכירו בטעותם. אז המציאו סיסמה חדשה, או יותר נכון שנו את הישנה, והכריזו: "הוה יהודי בצאתך ואדם באהליך", כלומר: "אל תתבייש ביהדותך, הראה לכולם את אמונתך ומנהגיך, אל תתבולל ואל תנסה להטמע בין הגויים, כי אינם רוצים לקבלך. מוטב שתשאר ביהדותך אבל היה גם אדם — קנה דעת וחכמה כללית, למד תרבויות וכו' כי אין זה מתנגד ליהדותך אין זה מפריע בעדך מלהשאר יהודי נאמן". הם נוכחו לדעת שהיהודים יוכלו להתקיים רק אם ישמרו על אוצרותינו ומנהגינו ששמרו אותנו בכל שנות הגלות.

והנה גם זרם זה נחלף באחר. כנכר בשביל שהרחיקו לכת בתקופה הקודמת כשברחו מקיצוניות אחת עברו תיכף לקיצוניות ניגודית והתרחקו יותר מדי מתרבותנו ומחיינו היהודיים־עממיים, ואולי בשביל לחץ השנאה והאנטישמיות שגברה דוקא עם כניסת וחדירת היהודים בשדות הכלליים של כל המקצועות השונים, ואולי השפע הנוער לרעה מהתרבות החולונית — "הציץ ונפגע" — בכל אופן העובדה נשארת שצעירינו היהודיים הקריבו את עצמם בעד רעיונות כלליים בין־לאומיים למען שינוי המשטר הקיים בחברתנו. רבים מטובי צעירינו התרחקו לגמרי ממקורם וחלמו על הצלה לעמנו ע"י שנוי הסדר השורר בדורנו, הם חשבו שרק בחברה יותר צודקת בלי מנצלים ומנוצלים גם היהודי ימצא את מנוחתו. אך במקום ברכה הביאו קללה וחורבן לעמנו האומלל כי למרות המדרגה הגבוהה של התפתחות והפרוגרס של הציויליזציה אין לשרש מלבות הנכרים את מושגם שהיהודי שונה מכל יתר חברי האנושיות, ולכן כשמגיע לשויון אין היהודי נכלל בכלל האנשים. אלא יותר שפל לדעתם וצריך להשאר שפל מהם. אינם רוצים להכיר שגם אנו אנושיים כמותם וראויים לשויון, אע"פ שאין רגש הדת פועל עליהם בתור גורם חשוב ומשפיע, בכ"ז היהודי עדיין שנוא.

וכמובן, שהמאוכזבים ברעיונות השויון החליפו את מגמתם ופנו אל החיאת עמנו, אל החיאת רוחנו הלאומי והעברי. כווניו ומגמותיו של הנער נטו לרעיון הלאומיות, היות ורגש זה תקף את כל העמים הנאורים שבהם היה מפוזר והאדם הבין לאומי—הקוסמופוליט נעשה יותר שנוא ובלית ברירא, נהפך גם היהודי ללאומי. הנוער הכיר ג"כ שהקמת מלוכה עברית יכולה לשמור על קיומנו בתור עם, ורק מדינה יהודית תאפשר את המשך קיומנו. הנוער העברי השתדל לעזוב את הגלות המרה ואתה גם את היהדות המצומצמה (לדעתו) המסורתית — חלקו בשוגג ואחרים במזיד — והעיקר היה אצלו הרוח היהודי לאומי אך לא הישראלי אמונתי. האמונה נהפכה לטפל אם לא לפחות מזה. וזרם זה של החלוצים הבונים נמשך גם כעת אך יחד אתה בא תוך הבנין ונפסק תור ההקרבה כי ההמונות נכנסו לזרם זה ולא הסתפקו ביחידי סגולה. וההמון דרש חנוך בכוון לאומי זה הן בגלות וגם בארץ. ושאלת החנוך עדיין לא מצאה את פתרונה. עדיין מתלבטים ברשויות שונות לחפש מוצא מהדילימה המסובכה הזו. ביחוד המלחמה קשה ביחס לדת, כי ביחס לשפה כבר הוסכם שלאידית יש ערך זמני ולא עתידי וביחוד עתה עם מכת גרמניה גם ה"פולקיסטים הידישיסטים" נוכחו, שאין חנוך איתן וקבוע יכול להיות בשפה זמנית, והפתרון אך בשפה העברית. אך ביחס לרוח החרדי עוד לא מצאו פשר. החרדים יצרו בתי ספר משלהם והלאומיים שלחו את בניהם לבתי ספר אחרים.

גם פה באמריקה—שעדיין הרוח הלאומי אינה שליטה כל כך, שררה שאלת החנוך, ונסו לפתרה בשני כוונים עיקריים ניגודיים (עם הרבה טפלים). של יהודינו הסוציליסטים המקוים למצא מחסה בגלות ומחנכים את

הדור הצעיר ברוח אנטי־דתית גמורה ומפט־
מים את הנוער בחומר שמשניא את היהדות
המסורתית זו ששמרה על קיומנו במשך שנות
גלותנו הארוכה. ולשמחתנו הם פושטים את
הרגל עקב ההתנסות האחרונה בגרמניה, שהו־
כיחה את הטעות המרה בטמיעה—שגם אם
אנו נסכים להתבולל הם אינם רוצים בנו. וכל
הנסיונות באמריקה ל״התאמריקן״ עד כמה
שאפשר מיותרים, וצריכים להפסק.

פתרון אחר נתנו היהודים החרדים
שרוצים להעניק חנוך עברי מסורתי החל
מבתי הת״ת וכלה בישיבות ויחד עם זה גם
מאפשרים חנוך חיצוני כללי — הם מצאו
ויצרו הרמוניה והתאמה הדדית בין למודי
החכמה הכלליים וגנזי ספרותנו שקבלנו
בירושה, אך עדיין לקוי ומזנח הצד הלאומי
שתופס מקום חשוב בדורנו. עדיין חסרה להם
ההכרה של הכרח חנוך לאומי למען א״י ובנין
המדינה, אע״פ שההמונות כבר הכירו בהכר־
חיות הקמת האפרט המדיני כדי לפתור את
השאלה הנצחית של עם ישראל. בתכנית
החנוך האחרונה שכחו, או בכונה לא חפצו,
להכנים את הדרישה למען ארץ ישראל. אין הם
מעונינים להטות את אזנם ולהקשיב לפעמי
התחיה של עמנו בארץ ישראל, אין הם מנסים
לשכנע את לב הילד, הפונה לכל הכוונים
שבעולם רק לא לציון, שיתענין בפרובלימות
של עמו ופתרונו. ובשעה שבכל יום הם קוראים
״ולירושלים עירך ברחמים תשוב וכו׳
או מדי יו״כ ביו״כ מכריזים ״לשנה הבאה
בירושלים״, אין הלב מרגיש מה שהפה מוציא
ואין להם השאיפה האמתית והרצון הכביר
לאמת ולהגשים את קריאתם זו.

גם הילד העברי דאמריקה מחונן באותו
הלב ובאותה הנפש והנשמה של אחיו מאירופה
ורק הודות לחנוך השונה השפעותיו ודרכיו
שונים ורק ע״י חנוך ישראלי טהור נוכל לכוון
אותו לשביל הראוי והמבורך—הוא שביל
התורה והתחיה הישראלית. נפש האומה
העברית קיימת בכל אחד מצעירינו ויש רק
לגלותה ולגאלה, לפתחה ולפדותה, הבה נקוה
שגם משורותינו יקומו צעירים עברים להגן על
הנפש החיה הנאמנה לעם ישראל, לתורתו
ולארצו.

הנוער בטבעו להוט ונוטה אחד אבנטיורות
ואחר אידיאלים שנדמים לחדשים ובכל מרצו
ואשו הוא מתמסר לאידיאות נעלות וקדושות.
ותמיד הרי הוא המביא אה המהפכות ואת
השנויים. החל מימי ההיסטוריה הקדומים עד
הריבולוציה הצרפתית וכלה בנוער הרבוליו־
צונירי ברוסיה, והמהפכני באיטליה ולבסוף
בגרמניה. ולכן, מדוע לא נארגן גם אנחנו את
הנוער שלנו לטובתנו, שלא ילך אחר השקפות
זרות עולמיות כמו הסוציליזם, קומוניזם,
פשיזם וכל יתר ה״איזמים״, אלא שיתמסר נא
לטובת רעיון בנין המדינה והמלוכה העברית
וע״י זה ליצור את האפרט הבטוח לחיות וקיום
עמנו המפוזר בכל קצוות התבל. למה לנו לתת
נוער חי ורענן על במות זרים? מדוע לא ננצל
את כולו לטובת האידיאלים הנשגבים של עמנו
ראינו מה שהביאו לנו הרעיונות הבין־לאומיים,
וביחוד מה קבל הנוער שלני שנלחם בעדם.
נוכחנו זאת מצרפת במאה ה 18 וברוסיה
במאה האחרונה. תהיה האידיאה הכי נעלה אך
בעד היהודי היא סם המות. אדרבה, הנוער
שחושב את עצמו לחכם — באמת הנהו טפשי
—ישאר נא בדעתו זו וע״י זה ייקל להשיג את
המטרה באמצעותו ובעזרתו. יחשוב לו שהוא
המתקן, המהפך והמיטיב ואז יקריב את עצמו
לטובת הרעיונות האלו. ואנו נבחור בעדו
רעיון קדוש מקסים ומושך לב כדי שיקדיש
את כל מרצו כוחו ודמו לרעיון טהור בלי
פסולת. צריך לתת לו סיסמה אחת, לא תרכובת
של המון סיסמות שונות, שלאורה יתמשך
ושתשמש לו לאמצעי של ארגון כללי לטובת
הצלת עמנו.

היות ועם המבוכה השוררת בכל ארצות
אירופה, כל העמים פנו ללאומית מחוזקת וגם

הנוער היהודי נאלץ להסתף עם זרם זה וגם בו הוצתה אש הלהבה של "שוביניזם", עד שהכ־ניס את כל תקוותיו ושאיפותיו וגם אמונתו ברעיון זה של הלאומיות, או יותר נכון של מדיניות, ועזב לגמרי את דתנו ומוכן להקריב את עצמו לטובת ארצו ועמו הקמים לתחיה; ואין לנו להעלים עין מעובדה זו, יש רק לנצלה כהוגן ולהשליך את הזרם זה אל התעלות הברוכות שיפרה אותנו. יש להוסיף ללאומיות העברית את הצד הדתי שהוא חלק בלתי נפרד מהלאום אצלנו. אין לעמנו ענין כזה של לאומיות, כי נחשבנו תמיד לעם, אע"פ שלא היו לנו שלש הדרישות האלמנטריות של עם: ארץ, שפה ומדינה, ובכ"ז נחשבנו לעם, מה שמוכיח שאין יהדות שלמה בלי רוח דתית. ולאומיות סתם היא מדיניות. אבל אנו המאמינים—צריכים להשלים ולתווך בין הדת וה"לאומיות", לאחדם לכח אחד נצחי, לרעיון משותף אחד של היהדות. ועל ידי האמונה שנכנים, הנוער ימצא כח לעמוד בפני הצרות השונות הודות למלחמה שזה יעורר. הרגש הלאומי, אמנם פועל בדורנו, יותר מרגש הדת ועל אכו"כ מרגש הבין־לאומיות, ועל כן, יש להסביר שאין רצון לאומי כביר גרידא יכול להשיג נצורות בלי תחית היהדות כולה, שמובנה החיאת עמנו בארץ אבות על פי הרוח היהודי האמתי. יש לחבר את עברנו עם עתידנו ורק ע"י שיבה לארץ משלנו נוכל לבנות את העתיד המזהיר הצפוי לנו. תקומת ישראל בארצנו כבר התחילה ויש רק להמשיכה!

מרדכי זלדנר

עצות קלות אל המורה העברי

לפני שבועות אחדים בא מורה ללמד בבית ספרי. הוא היה מן התלמידים המצוינים בבית המדרש וידע היטב את התנ"ך, הספרות העברית, היסטוריה והיה בעל דקדוק ובקיא בדיני „דחיק ונסוג אחור" וידע ישר והפוך כמה ספרי דקדוק. הוא דבר עברית אידיומטית ובשטף, בחור גבה קומה שסיים את הקוליג' העירוני לפני שלש שניש והשתלם בשפה הלטינית. הוא בא ללמד את המחלקה הרביעית — ילדים בני עשר. כעבור חצי שעה מהתחלת השיעור פרצו קולות וצעקות מחדרו שמלאו את המסדרון ונשמעו בכל חדרי בית הספר. בסוף השעה עם צלצול הפעמון התפרצו כל תלמידי המחלקה הרביעית בקריאות "הידד"! ורצו החוצה. המורה עמד בחדרו נדהם, פניו חורים וידיו רועדות. אחרי איזה רגעים היה ביכלתו להוציא איזו מלים מפיו "מחלקה של שובבים וריקים נתתם לי ללמד, זקוקים הם לשוטר, לתלין ולא למורה". מלא כעס וגועל נפש התפטר ממשרתו באותו היום.

והנה אנסה לפרט אי אלו עצות שאספתי מהנסיון להקל בזה את תפקיד המורה החדש. משמעת הריהי אחד האמצעים שעל ידו יכול המורה להצליח אבל חשוב כל כך עד שבלעדו אי אפשר למורה ללמד, למרות ידיעותיו תכונותיו וסגולותיו. ולפי דעת מפקחי הדונוך של נו־יורק סגולותיו ותכונותיו של מזנגד מצוין הן עשר במספר: על המורה לדעת לא

רק את המקצוע שהוא מלמד, אלא גם להיות מלמד ובר דעת. עליו לדעת פדגוגיה חנוכית ומעשית, להיות מובהק ומומחה בשפתו ובעל אישיות. בעל מדות טובות ואוהב סדר ונקיון: שמח וטוב לב ומשתתף בעבודה. המשתמש בשפה המדוברת בלי שגיאות, חרוץ, זריז, נאמן, בר סמכה, ישר ואמתי, אוהב את הילדים ומשתתף סמפתי בצערם. מנוסה ומאומן בהוראה, מחזיק משמעת ומפתח את אופי וטבע הילדים, שומר אמונים מסור לתפקידו ונזהר בו. משמעת, איפוא, תופסת מקום חשוב גם בבית הספר הכללי. אבל ביחוד זקוק המורה העברי למשמעת, כי הוא סובל מהפרעת הסדר יותר ממורה בית הספר העממי, הסבות לזה רבות הן. כי ההבדל רב בין בי"ס עממי ובי"ס עברי. תלמיד בית הספר העברי מבלה את מיטב שעות היום בבית הספר הכללי, ולא פלא הוא שהוא מתיגע עד מהרה והתוצאה משמעת לקויה. שם יש להם חדרים טובים, גדולים, מוארים ונקיים עם מנהל מלומד ובעל נסיון בהוראה והנהלה, וגם סגנו יודע פרק בתורת החנוך. הלשכה מתנהלת בסדר ומשטר. הבנין כולו בנוי לשם בית ספר. לכן כל זה מביא לידי משמעת, ליחס של כבוד מצד הילדים אל בית הספר, אל המורה, אל המנהל ועוזרו. ולמרות כל התנאים הנוחים והמצוינים האלה גם בבי"ס הכללי שוררת פרובלימות המשמעת. בית הספר העברי, שאין לו אף אחוז דל מכל הטוב הזה, לא חדרים מרוחים, לא ספסלים מוכשרים ולפעמים אף לא לוח וגיר. שמנהלו לעתים תכופות גם רב וחזן בית הכנסת אשר באותו הבנין, שידיעותיו אינן אלה של מומחה ומנוסה. האם נתפלא שאין משמעת בת"ת כזה? למי יפנה המורה בעת צרה? עליו איפא לזכור את הפתגם הנכון "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש" עליו להתגבר על הלקויים, החסרונות, המכשולים והתקלות של ביה"ס העברי ועליו להיות מסוגל בכל הסגולות והמעלות של מורה כללי.

משמעת וסדר נוגעים הן למורה טירון והן לרגיל בהוראה. אבל ביחוד צריכים הטירונים לשמור על המשמעת בראשית זמן הלמודים. משמעת וסדר תלויים זה בזה ולכן עליו להכנים מנהגים קלים אלו (נניח שבי"הס הגון): להנהיג תכנית למודים מוכנה ומסודרה, לסדר את כל הספרים והפנקסים, להכין מרשם, המקומות של כל תלמיד ותלמיד ועל פיו יודע לקרא שם כל תלמיד במעוף עין ביחוד זה חשוב בהתחלת זמן הלימודים, לפקח שיהיה, מהמוכן תמיד גיר ומחק, נייר, מחברות ועפרונים בארון גם ספרי לימוד וספרי קריאה בעדו ובעד התלמיד, ועל הקיר שימצאו מפת ארץ ישראל ולוח השנה לטובותו ולטובת התלמידים.

וכשתגיע השעה של כניסת התלמידים וכמובן הרעש והאי — סדר יהיה גדול התלמידים דוחפים זא"ז וכלם נדחפים בשורות הראשונות וצועקים ומקללים ומחרפים זא"ז והמהומה הולכת וגדלה מרגע לרגע. מן הראוי, שהמורה בל יתרגז ושלא ירים קול, כי זה יהיה, צוחה שאין בה ברכה. יתחיל לדבר בקול רך ונעים ובלחש, כאילו שררה דומיה בחדר. כעבור דקים אחדים תפסק המלחמה וכלם יקשיבו לדברי המורה. והמורה ימשיך לדבר בקול נמוך, ואם נותן יד — אל ימהר להכפיל יחכה עד שהתלמידים ישמעו למצותו. נוח למורה להשתמש רק בתנועות ורמזים ולהראות לכל אחד ואחד את מקומו. אחרי שיושבים לפי הסדר ובשקט — המורה מבאר להם במלים מעטות את המשמעת במחלקתו שרוצה בה בכל הזמנים וביחוד בזמן הזה. הוא מראה לכל אחד את הוו אשר עליו יתלה התלמיד את בגדיו והמורה רושם את המספר על הכרטיס אשר במפת המקומות. לאלה אשר יושבים ... ובקשירת הימים המורה מתכבד לחלק את הספרים. ובקיצור. מבאר את תכנית הלמודים בקצרה זו ומתחיל ללמד. אל יבטל את כל הזמן בעניני משמעת וסדר, כדי שתלמידיו

יוכחו תיכף ומיד שבאו אל המחלקה ללמוד. ועל המורה להמציא לתלמידיו כל העת מזון למחשבה ולפעולה. טוב שיהיה המורה רציני ביחוד בשבוע הראשון. וגם אחרי כן אל ירבה בהלצות לפני תלמידיו. אחרי השעור המורה בוחר במשגיחים, לחלק את העפרונים ואת הנירות לכתיבה. כנהוג, במשך השעה הראשונה הילדים חוקרים ודורשים במבטים חודרים את טיב המורה ואת תכונת — נפשו עד כמה יעניש ועד כמה ירצה לסבול כאנשי מדע המתבוננים וחוקרים בתכונות החידק שבמקרוסקופ. הירבה בעבודות בי"הס היספר בדיחות או יכבד אותם במכות לחי ועוד השערות עוברות במוחותיהם עד שבאים לאיזו החלטות ובינתים יושבים שקטים כמלאכי אלקים שקועים במחשבות. אבל אל ידמה המורה החדש שימשיכו להתנהג ככה כל הזמן לא ולא על אף כל ההכנות של סדר הנזכרות לעיל, הנה יעברו רק ימים מעטים ופתאם הפרעת הסדר: ילד מן השורה השלישית כשהמורה כתב על הלוח, זרק גומי של לעיסה על ילד בשורה הראשונה צעקה מבוכה ומהפכה כללית. המורה משתיק אותם ומתחיל חקירה ודרישה מי הוא השובב שגרם לערבוביה פתאו־מית זו ואחרי רגעים אחדים כשלא הצליח המורה למצא את החיב מפני שלא יגלו סוד אז מן המוטב לאמר שיחכה עוד איזה ימים עד שהפושע יתודה בעצמו על חטאו, וענשו יהיה קל. ביחוד אל יבטל המורה יותר מדי זמן בחקירות ודרישות ויפנה מיד אל העבודה.

ההפרעות הן רבות ממינים שונים. ע"י החפצים והצעצועים שיש להם, או סתם צפצוף או צעקה עם מהלומות בין שני תלמידים נצים בשל כלי יקר או מטמון ששניהם כאחד צועקים "שזה שייך לו" ובמגרתי שבביה"ס תמצאו כלי זין שונים כדורים מכל המינים והצבעים, תמונות שונות, בולים ומסמרים, ראיים וקו־פסאות, כפתורים, סכות, טבעות ואולרים ומחדדים עם המון שברי כלים שאין איש יודע טיבם ותפקידם. וכנגד כל כלי זין אלה על המורה להלחם. אין סוף לדרכים השונות והתחבולות השונות אשר השובב משתמש בהם בכדי להפריע את הסדר.

כדי להלחם בהפרעות המאורגנות והלא מאורגנות, יש איפוא להשתמש בשכר ועונש כמו שהק"בה עושה בעולמו עם בריאותיו. ונקטו כלל זה בידכם „אין עונשין אלא אם כן מזהירין" אחרי ההזהרה אם חטא הילד, יסביר המורה למפריע את ערך הנקודה שירשום בפנקסו, המעידה על הנהגה רעה ומחסרת מהציון. ועונש זה גדול בעיני רב הילדים, ולאלו שאין זה מועיל אני משתמש בעוד ענשים כפעם בפעם לפי התנאים ולפי תכונתו וטבעו של התלמיד. והנה לדוגמא אחדים מהם: להוציא את המפריע מהמשחק, לא לשתף אותו בשירה או בקריאה, לרשום את שמו בין „הרעים" על הלוח, להכריחו שיעתיק דף מהספר, להשאירו לפעמים אחר הלימודים, להעמידו בפנה לרגעים מספר, להורידו לזמן מה למחלקה נמוכה, ועוד מיני ענשים.

ובדבר מכות ומלקות? הלא כתוב בפרוש „חושך שבטו שונא בנו", „שוט לסוס, מתג לחמור ושבט לגו פסילים" ועוד פסוקים כאלה. ואמנם יש אומרים גם בימינו אלה, שלעתים רחוקות אפשר למורה להשתמש ביד אחת. אבל מן הנסיון יודעים אנו כי אין זו הדרך. לילד הנענש יש פתחון פה לפני הוריו באמרו שהמורה הכה אותו מכות רצה, ואם קרה שילד רך הוא או בן יחיד, אוי ואבוי אז למורה. לפי חוקי הפדגוגיה המודרנית אסור להכות. התלמיד ישנא על ידי זה לא רק את המורה אלא נפשו תמאס בבית הספר העברי כלו, ולפעמים זה יגרום הרבה צרות למורה. מוטב לשלם שכר מאשר להעניש לרב מביא השכר והכבוד לידי משמעת יותר טובה, סדר יותר טוב, ותוצאות מעולות מאשר רב הענשים והנזיפות. אשתקד בקשתי מאת

הילדים שירשמו מה לפי דעתם נחשב לשכר טוב במחלקה וכבוד גדול בעיניהם, והנה אחדות מדעותיהם: ללכת עם המורה לטיול, לשמע ספור מהמורה, להמנות בתור משגיח המחלקה ששמו יהיה רשום על שער הכבוד, לקבל מדי פעם בפעם מתנה קלה בתור הצטינות ביחוד סיכה של כבוד או משרה איזו שהיא במחלקה. החדר עולם קטן הוא כל אחד רוצה להיות מושל. יש במחלקה פקידים ומשגיחים שונים. נשיא, סגן נשיא, מזכיר גזבר ומשגיח ראשי, כמובן לא נאה ולא מן הנמוס לפקיד להפריע חס וחלילה. במחלקה יש גם כן שתי מפלגות שם האחת "בית שמאי" ושם השניה "בית הלל" ובמחלקה אחרת עוד מפלגות ושמותיהן "הכח והמכבי" ולכל מפלגה יש שר וההתחרות גדולה. שאר פקידי החדר הם! משגיח הלוח, משגיח העפרונים, משגיח הספרים ומשגיח הנקיון לכל אחד יש ממשלתו הוא והמורה הוא הממליך מלכים ולו המלוכה. וכשם שקנאת סופרים תרבה חכמה, כך קנאת הפקידים מטיבה את המשמעת. על המורה לדעת איך להתנהג עם תלמיד שובב שחוטא במשהו, בלי עזרת המנהל --כי השליחה למנהל מפחיתה את כבוד המורה שנעשה לשוטר בעיני הילד. המורה צריך לדעת לשלוט במחלקתו, בלי עזרה מן החוץ. הוא אחראי בעד המשמעת בחדר ורק במקרים יוצאים מן הכלל מוטב לו לבקש עזרת המנהל.

על המורה לכבד את הילדים, אל יגדף, אל יחרף, ואף לא יזעק. אם המורה ידבר בנחת ובקול נמוך גם התלמידים יתרגלו לדבר בקול רך. ויזהר נא המורה שלא לביש תלמיד, זה מפחית את כבוד המורה ע"י ההעלבה לתלמיד הנכלם ואין זה מביא תוצאות טובות כלל, כשכל התלמידים מכירים בכשלונו. יזכור נא המורה שאיזהו מכובד המכבד את הבריאות ואף תלמידים בכלל. לפעמים יש תלמיד אשר הסביבה בביתו או ששכונתו גורמת שלא יתנהג בנמוס על המורה להשתדל עד כמה שאפשר לו ללמוד ולחקור ולדעת על אודות בני משפחתו של הילד והגורמים המשפיעים לרעה בבית וברחוב. כמובן עליו להתיעץ עם המנהל ועם המורים וגם לדבר עם הילד אחר השעור ביחוד לחקור על הסבות שהביאו לזאת.

גם בשעה שהמורה מעניש, אל ישכח להזכיר לילדים כמה טוב היה הילד לפני זמן קצר "שמאל דוחה וימין מקרבת" באמת ילד טוב הנהו, שחטא רק הפעם ואך בשביל טובת המחלקה הוא צריך להעניש. אין כאן ענין בין התלמיד והמורה, אלא בין התלמיד וכל יתר חברי המחלקה. ובסוף אני רוצה להעיר שאל יעניש המורה בשעת כעסו "לא הקפדן מלמד". הוי מתון בדין ורק אחרי ישוב הדעת אתה יכול להוציא משפט צדק, ולהיות ישר להעניש או לא.

ישעיה נוביק

פרובלימת החנוך באמריקה

הרבה נאמר על תפקיד המורה העברי בזמננו. יותר מדי כבר נכתב על המצב הירוד של החנוך העברי באמריקה, אבל רצוני לטפל בשאלת החנוך העברי מנקודת מבט העתיד הקרוב. מה תהיה תכונת המורה העברי באמריקה בעוד עשרים שנה?

עתה רוב המורים והמלמדים הם ילידי ארצות אירופה, שהתחנכו במוסדות אירופה. ואף המיעוט ילידי ארץ זו גודלו וחונכו על ברכי הורים שהתענינו יותר בתרבות עברית ואידיש מאשר בתרבות חולונית כללית או אנגלית. וכשמסתכלים בחיי היהודים עכשיו מוצאים שכמעט בכל מוסדות החנוך העבריים המורים הם בני הדור ההולך. ועדיין דור חדש צעיר שיוכל למלא את המשרות והתפקידים האלו לא התפתח די צרכו. השנים עוברות ולאט לאט בני הדור הישן נעלמים, ומי יעמד במקומם? מי ימשיך את העבודה הזאת של חנוך הבנים ברוח עברי — יהודי?.

אמנם יש לנו מוסדות רבים אשר השפה העברית נלמדה בהם. יש לנו בתי מדרש למורים אשר מתחנכים בהם מורים ללמד ולהמשיך את חנוכנו, אבל אל נרמה את עצמנו, רוח אחרת נושבת במוסדות האלה.

באירופה הילד ידע שהוא מוכרח ללמד רש"י וחומש בטרם שהבין את ערכם. וכאשר גדל התחיל ללמוד גמרא ומי שלא למד נחשב לעם הארץ, שזה היה נחשב לעלבון אמתי. החיים שם היו "יהודיים", לא שהיהודים היו יותר קרובים לדיני היהדות אלא איזו תכונה אחרת היתה כל העת מבדילה את הצבור היהודי מהנוצרי, היהודי היה בעל אופי מיוחד שאינו דומה לאחרים וזה היה גאוותו, עסקיו היו אחרים, מטרתו היתה אחרת, מבטו על העולם היה אחר ובקיצור, היהודי חי בעולם אחר. ומצב רוחני כזה נמשך בכל שלמותו עד סוף המאה שעברה אחרי שרוח ההשכלה נפוץ בכל ארצות אירופא. ואפילו בידי המשכיליה לא היה הכח לחדר לתוך עמקי החיים ולשנוה את מנהגיהם ותכונותיהם המיוחדים והאו־פיוניים.

אך פה באמריקה המצב אחר לגמרי. לא רק שהילד איננו מתחיל את חנוכו בלמוד חומש ורש"י, אלא בעיני רוב ההורים אין הדבר כל כך נורא אם בנם נשאר "עם הארץ" בידיעותיו העבריות. והנטיה היא לצד השני אפילו האדוקים מקבלים הרבה ממנהגי אמריקה ומשתדלים לטשטש את ההבדלים בין היהודי והנכרי. ומתוך סביבה כזו קמים המורים העבריים העתידים.

מה הן תכונות המורה הצעיר? האם הוא בקיא בלמודיו העבריים כאשר הוא מקבל תעודת בוגר? אמנם יש לו מבט יותר רחב על העולם. בודאי סיים המורה הצעיר מכללה ויודע ספרות עולמית, עניני כלכלה, היסטוריה, פילוסופיה, פסיכולוגיה ובקצור יש לו חנוך מדעי. אבל האם הוא יודע את השפה העברית על בוריה? האם התנ"ך, משנה גמרא, מדרש וספרות ישראל — המרגליות של תרבותנו ברורות וידועות לו? האם מסיים בי"מ למורים איזה שהוא מוכן למלא את מקום המורה הישן אשר הקדיש את כשרונותיו וכחותיו לחנוך העברי? ובאיזה יחס נגש המורה הצעיר ללמד? האם מרגיש הוא איזה חובה מוטלת עליו

להמשיך את למודי תרבותנו או לשם מקור פרנסה בלבד? והאם מבין המורה הצעיר את תפקידו הגדול של מחנך עברים צעירים כמו שהבין והרגיש המורה ההולך ועובר? היודע הוא להתמסר בלבו ובנפשו להוראה שלא על מנת לקבל פרס אלא כדי להמשיך את השלשלת המסורתית?

יש להודות שבזמננו המורה הצעיר איננו מגיע למדרגה התרבותית של מורה העבר והרבה מן המורים שמלמדים בת"ת כאן בניו־יורק, אינם ראויים לתפקידם. ארץ זו אשר יש בה רוח הרדיפה אחרי תפנוקים ורוח מטריאליסטי איננה מאפשרת למורה להיות „אידיאלי" ולהתמסר לעניניו המוסריים. צרך הפרנסה, הרצון לחיים מפונקים אינו נותן מקום לאידיאליות ובודאי מצב החנוך העברי ימשיך לרדת. אבל מי שרוצה באמת להיטיב את מצבנו יחשב נא רק על תרופה ואל יתעכב על המצב הרוחני והחמרי הירוד בשדה ההוראה, ואין לו צורך להדגיש עוד הפעם את התכונות הקשות של הזמן לגשת לשנות את התנאים הקיימים ולא לחכות עד שהימים יהיו כתקונם, כי ענין החנוך הוא חשוב מאד ואין לדחותו.

ראשית כל המורים (בלי יוצא מהכלל) בניו יורק צריכים לעשות אגודה עם חוקים ותקנות שעל פיהם יתנהגו, כדוגמת המורים האנגליים שיסדו אגודה כזאת לפני הרבה שנים. הנ־ר־א עם חוקיה לטובת התעשיה והפועלים דורשת מאת המורים תנועה של דרישות ותקנות, שהמורה יקבל משכרת הגונה בעד מלאכתו, ובעד פחות מסכום קצוב וקבוע זה אל ילמד שום מורה באי איזה בי"ס. כבר הגיע הזמן להרים את כבוד המורה העברי ושהיהודים יכירו בערך עבודתנו. ויש לארגן ג"כ את כל בתי הספר לאגודה כללית שתדאג לדרישותיה הצודקות של אגודת המורים ואם המצב הכספי של המורה יוטב הוא יקדיש יותר זמן ומרץ למשרתו. המורים צריכים לדאג שכל מי שאין לו תעודת הוראה ממוסד מוכר לא יוכל לשרת במקצוע זה באיזה בי"ס שהוא.

ואין רעיון זה כלל חדש. הלא בימי הרמ"א במאה הארבע עשרה הוכרזה תקנה ששום אדם לא יתמנה לרב או למורה בטרם קבלו את התאר „רבנו". האם הדבר בלתי אפשרי בזמננו? אם נצליח בזה שרק בעלי התעודות יתקבלו למורים ניטיב את המצב במדה מרובה, נהיה בטוחים שכל מי שמלמד סיים לכל הפחות מוסד ידוע והשתלם בשפה העברית פחות או יותר, וע"י השינויים הנ"ל נוכל להרים את מדרגת החנוך העברי. האגודה של המורים תוכל להחליט על שנויים בתכניות הלמודים, בקביעת המקצועות, בשיטות הלמוד וביתר הפרובלימות המתעוררות מדי פעם בפעם. וע"י הטבת מצבו החמרי—המורה יוכל לרכז את מחשבותיו ועניניו יותר לתלמידים בהוראתו. והתלמידים כשיראו התענינות והשתדלות מצד המורים יושפעו לטובה וילמדו יותר בעונג ולא רק מתוך הכרח.

המורה הצעיר ילמד וירגיש את הערך והיופי שבמרגליות ספרותנו ובעזרת החנוך המדעי הכללי שקבל יהיה יותר מוכשר למשרתו מהמורה שע"פ הרוב לא בקר שום מכללה או אוניברסיטה וע"י קביעת התשלום הקצוב המינימלי המורה ידע לשם מה משקיע את מרצו וירצה ללמד את תרבותנו ואז המורה שמלמד בעד השכר בלבד יהיה מוכשר לתפקידו, כי מתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

אל נשקוט! עלינו להלחם עד שניטיב את המצב, עכשיו הגיע הזמן לשפור החנוך העברי באמריקה!.

אשר וולקומירסקי

אל הטבע

על גבע דשא ביער יחידי שכבתי
בארץ נכריה שמים לי זכים . . .
בנחת ובלחש לכל רשרוש הקשבתי
לשיחת אילנות, ולצפצוף צפרים.

שטה רוח קלה אביבית, שטה חלפה
לטפתני לפפתני בחבה,
ובעברה בתוך אזני סוד לי מללה,
סוד קסם, רז פלא, בני חדה..

מול עיני פרח נחמד מתפלל
עיניו השמימה נשואות בתחינה.
באה דבורה בזמר ובזמזום־אל
עמדה עליו — ויתעלף בדממה..

צפורה במעופה על פסגת אילני עמדה.
עיניה בעיני בלי פחד הזדוגו
ותרנן הצפורה שירה לא־מלים,
ושירתי — ושירתה במרומים התלכדו...

למראות כל אלה אש בי הודלקה
התחדשו בי חיי בקסם אביבי—
נפשי בנפש הטבע דבקה,
כדבקות לב אמי אל לבי בחלומי...

מה טוב לי כי פתרתי חידת הטבע..
מה נעים לי להתרונן עם רוח אביבית...
בוא אחי עמדי ! ננוחה על גבע...
נרקמה בינינו, שלום אחוה וידידות...

— — —

אם דרכי ממני לעולם נסתרה,
כצמחי התהומות מעיני החמה —
הורדיני נא אל אל עמקי הדממה...
וכמוהם גם אני לשמש אתגעגעה.

אם חידת החיים ממני נעלמה,
אם חדות האדם לא לי נתנה —
חלצני נא אל מעולם השממה,
כי לסבל לאנוש למה לו למה ? ?

אם כוכבי בשמים כבה ותעה
ונסתם מני גורלי בחיים —
למה עוד בקרבי נשמתי בודדת
תהמה בחרישית כיונה אלמת.

תהו ובהו התבל סובבת...
שממה ודממה בעולם שורות...
לא אדע מי אני ? לא אדע מה אני ?
כי תועה ארחי במרחבי עולמי...

ח״ ניסן. תרצ״ד.

מאיר גרינברג

ח. נ. ביאליק בתור משורר בית המדרש

משוררנו הרב גוני ביאליק מופיע לפנינו חיים נחמן ביאליק בתור משורר בית המדרש מדי פעם בפעם במצבי רוח שונים, אבל יש למצא סוג אחד של שירים אשר בתוך כלם עובר זרם אחד, חוט השני אשר צבעו ניכר בכל שיר, והוא — ציקלון שירי בית המדרש.

שירים אלה, שכוללים את „המתמיד", שהוא אפשר שירו היותר מפורסם, „על סף בית המדרש". „אם יש את נפשך לדעת", „לפני ארון הספרים" ו„אל האגדה", נכתבו בזמנים שונים בחייו אבל בכלם יש רעיון מקיף אחד, רעיון דואליסטי. המשורר נגש אל בית המדרש אל הגמרות וכל הספרים הישנים, ולבו חושק שוב להרגיש את רוח הקדושה שהרגיש בימי נעוריו. הוא מתגעגע אליהם, אבל מה שרוצה הלב אין מחו המפותח נותן להשיג. הדואליזם היסודי הזה מתפרץ מעומק נפשו וניכר בכל שורה ובכל תמונה שמעביר לפנינו. רואים אנו את לב המשורר המתגעגע אל האמונה התמימה הנתונה באותם כלים שהיו קדושים לו בימי בחרותו ואשר עכשו נשברו אצלו, וכלים חדשים בשבילה אין לו. הרי הוא בעצמו הנהו אותו העלם הרד שהשקיע את כל נפשו בהגותו בגמרא יומם ולילה, והוא אשר פעם אחת חבב את ה„גוילים הבלים" האלה שבארון הספרים ובהם השאיר לפקדון את נפשו. אבל בזה נגלה רק פרצוף אחד של האיש ביאליק. בעיני אותו האיש נדמה גם כן התלמוד לאבק הקדומים, לצל של העבר, שמתאים רק להשאירו בפנת הארון ולא להפריעו משנתו. עוד אין התלמוד יכול לרכש לו מקום בתוך החיים ההויים, חיים רועשים, חיים מודרניים, אשר דורשים לא רק זכרונות אלא פעולות. הדפים האלה הם דפי העבר אשר צריכים אפשר, מפני סבות סנטימנטליות לגשת אליהם ביחס של קדושה, כמו שנגשים לעפר זקנינו — הדים של העבר, אשר אין לאל ידם להשפיע עוד עלינו ועל מעשינו בחיינו הנוכחיים.

ב„המתמיד" מעביר לפנינו ביאליק את העלם הנמשך אחר קסם הלמדנות ויהי לשקדן, הרואה את כל עולמו בגמרא הפתוחה לפניו. האצילות הרוחנית השורה על תלמידי הישיבה לקחה את לבו ולבסוף נבלע גם קולו בהמולת הלומדים.

געגועים לחיים חפשיים, חיים המוצצים את לשדם מאם כל חי — הטבע. כח גדול ונפלא אצור בדפים לעלם המתמיד, שאינו זז מהעמוד ומהגמרא, ונותן כל חמודות התבל כופר תורתו. אולם יש שרגשות הנוער וחפץ החיים ישמיעו גם הם את קולם ומשתלטת בלב הצעיר מלחמה פנימית. כשקם התלמיד השקדן בעוד לילה ורץ אל הישיבה דרך גנות ורחובות שוקטים ימלא אז כל לבו יופי הטבע ומתנשא הוא לשוט עם הרוח, לעוף עם הסנונית, לשיר עם הזמיר ולשחק עם נרקיס הזהב. אבל רגשות אלה לא יוכלו להחזיק מעמד בלבו אלא לרגעים קלים. מיד רואה הוא בדמיונו את הכבוד השמור לו כשיהיה רב מפורסם, דבר לעמו, אחד מגדולי התורה ומגבורי הרוח שלנו לפי המושג של הדור ההולך ועובר. בהרהר הבחור על חזיונות עתיד אלה עוברות וכלות מאליהן כל שאיפותיו אל המרחב ואל חיי היופי והדרור. התמדתו מנצחת והוא משתקע בלמודו.

בשיר הזה מצייר המשורר את שני הצדדים הנמצאים בנפש המתמיד, כמו שנמ־צאים בנפש כל אדם. בעולם אין איש אשר

בלבבו אינו מרגיש ספקות על דרכו שבחר ואילו היה ביאליק מתאר מתמיד תמים לגמרי לא היתה התמונה אמתית. אז היה המתמיד או מלאך אלהים או שוטה אבל לא בן אדם, כי האדם ההוגה והשואף לדברים נעלים מלא ספקות. ביאליק המשורר הריאלי לא יצייר תמונה בלתי לקוחה מהחיים.

בדרך כלל, וביחוד ב„המתמיד", נראה ביאליק לפנינו כחוקר פסיכולוגי שיודע לתאר את ההרגשות הכי דקות, את מלחמת הגוף והנפש, את הזעזועים הפנימיים ומצבי הנפש השונים. הוא אוהב לצייר את הסביבה, כמו הסביבה האפלה בתוך הישיבה שהוא מצייר בצבעים כהים ומשוה לעומת הדר הטבע והחיים — שבחוץ.

עתים מכנים גם רוח בקרתי ומביע רעיונות שכליים. חיי המתמיד אינם חיים, אלא, לדעתו, צל העשוי בדמותם. ציור המתמיד שמציג לפנינו הוא של טיפוס שבלה כל ימיו בחשך המערה שמצייר אפלטון, עלם שאצלו נראים הצללים הריקים כצורות החיים בדמותם היותר נעלה.

בלב ביאליק ניכרות שתי מגמות ניגודיות אשר לזמן מה תגבר האחת על השניה אבל בסך הכל אין האחת מכריעה את חברתה, והן — הערצת המסורה וכחה הגדול לשמר את היהדות בגולה דורות אין מספר, ומחאה והתמרמרות נגד צמצום החיים בקרן זוית אחת קטנה ודלה — בבית המדרש. בלב המשורר נלחמים המשכיל והלאומי, רגע יברך ורגע יקלל, פעם נראית התגברות האחת ופעם התגברותה של השניה. הוא מביע גם את אהבתו הרבה וגם את רחמיו לכל אותם הגבורים, גבורי הרוח שלנו, שמסרו את נפשם בחדוה על קדוש התורה וקיום האומה. הוא דן לכף חובה וגם מהלל את הרוח הזאת הנמצאת בעמנו, ולמרות כל צדדיה הכהות היא הרוח אשר נתנה לעם ישראל את כחו הנפלא להתקיים בכל תלאותיו.

ביחוד עושה רושם על ביאליק ניגון הגמרא המלא מתיקות וגם מרירות, הניגון אשר בו שקועים כל חלומותיו ואכזבותיו, כחותיו וחולשותיו, גבורותיו ונצחונותיו של העלם העברי כתוצרת עממית.

מקור לשיריו אלה משמשת המסורה היהודית, המתגלה בספרותנו ובחיי האורתודוכסיה שלנו. בבית המדרש הישן שורה נשמתו של העם ובו קוננת, ומדי פעם בפעם חוזר המשורר אל הקן הזה ויונק לשבעה מהמקור הישן, מאוצר נשמתנו ובית חיינו. קדושה למשורר האגדה, בה מוצא הוא מנוס מהחיים ובה לבו מתרומם ועף למרום השחקים. אז הוא שוכח את הגלות, את הצרות של ההוה, ורואה רק את היופי שבחיינו. הוא מוסר גם לנו זאת להרגיש בעזרת רעננות לשונו החיה והרחבה ואנו מרגישים את רוח העם המדבר ממשוררנו הלאומי, חיים נחמן ביאליק.

חיים בלום

פני חמה ופני לבנה

תולדות שני המנהיגים הגדולים משה ויהושע, שונות הרבה זו מזו. משה הנהו המנהיג שנוצר לגדולה מיום הולדו, כמו שמוסרת לנו המסורת "כשנולד נתמלא הבית כולו אורה". הוא לא בקש אמצעים להעשות למנהיג, אלא מוכרח היה לקבל משרה זו, בתור נביא דורו, להיות "מושיעם של ישראל".

יהושע מצד שני עמל ויגע והתאבק בעפר רגליו של משה, ושרת את רבו משה מנערותו ורק כשהגיע זמנו של משה למות נתמנה יהושע בן נון ע"י ה' שימלא את מקום רבו. ויהושע לא התנגד למשרת מנהיג זו כנכר שאף למטרה זו.

קל להכיר את ההבדל שבין שני המנהיגים הללו, בשיטותיהם של הנהגת העם. משה — המנהיג הנביאי הרוחני—לא הצטיין בגבורות הזרוע או במלחמות אגרוף אלא בפיו השיג את נצחונותיו הדרושים. אך יהושע היה גם שר צבא ונלחם בחרבו את האויב. ליהושע חסר תכופות האומץ והמרץ להלחם ולכן צריך היה ה' לעודדו תכופות: "רק חזק ואמץ", אל תירא ואל תיחת" ! זה מעיד על הפחד הטמון בלב "המורה דרך" ומנהל הדור בקבלו את תפקידו זה, בלי עזרה מרבו ומדריכו משה, שהיה חזק ברוחו בעל מרץ רב ואישיות כבירה לעמוד בעד כל המשולים שפגש בדרכו.

מהות שני המנהיגים הללו נבדלת בהרבה ביחס לדמוקרטיותם. משה — המלך הראשון של בני ישראל — היה רועה נאמן לעדרו והתעניין במצב כל פרט ולכן, רצה בעצמו להיות השופט על כל ישראל; אע"פ שהיה כבד פה רצה לדבר עם כל אחד מבני ישראל ולשמוע את טענותיו. מה שאין מוצאים במשרתו מנעוריו המנהיג אחריו — יהושע. משה התבטא "מי יתן כל עם ה' נביאים" בתשובתו על ערעור יהושע שיאסור את אלדד ומידד. משה רחב הלב רצה שכל אחד מישראל יהיה ראוי להיות בן עם הנבחר של ממלכת כהנים. אבל יהושע רצה להיות המושל ולהראות את שלטונו על עמו.

ומתוך נתוח אופים של שני המנהיגים. מתבהר מאמר חז"ל "פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה". החמה הניהה מקור האור, תמיד שלמה בלי פגימות, לעומת הלבנה שאיננה מקורית, שואבת את אורה מהשמש ואינה שלמה תדיר; אין בכחה להאיר את העולם כשמש. הפסוק "קרן אור פניו" מוכיח שמשה האיר לבני דורו בחכמתו ותורתו כמו אור השמש מאירה לעולם.

גם בדורנו ישנם מנהיגים משני הטפוסים הנ"ל. האחד מקורי והשני מלאכותי, ההולכים לאורות זרים ובלי השפעתם נמצאים כמתלבטים על סעיפים מבלי דעת אנה לפנות. אך, הראשון, החכם ומורה הדרך המקורי שהכמתו נובעת ממעין שכלו הרחב וההבנה העמוקה תמיד ידע כיצד לרעות ולנהוג את עדרו התועה, ולהסב אותו לכוון בריא, להטבת האנושיות כולה ופריחת התרבות העולמית והשלטת הצדק והשלום החברתי הכללי.

ע. זפינסקי

האורות שבאסון בגרמניה

אינני יודע אם נמצא בדורנו נושא צעיר שני ושהרבו לדבר ולכתוב עליו כעל נושא גרמניה, הן בעתונות או בנאומים או בהרצאות, והן בירחנים וספרים. מכל צד אפשרי תארוהו וחקרוהו, וכל אחד מצד השקפתו הוא ומהשדה בו הוא נתון, וכמעט שנעשה לי לזרה לקרא ועל אכו"כ שלא נעים לי ומרגיש אני יתרון בכתיבה — אך מאידך גיסא, כיצד אפשר להוציא קובץ עברי שצריך להביע את עמדת מוסד כזה לשאלות העומדות על הפרק היהודי, ולא לנגוע בקטסטרופה טרגית כזו שקרתה לעמנו בשתי השנים האחרונות. ועל כן מן חובנו למלא שורות אחדות בנוגע ענין זה וכאן מתערב הקושי, יש כ"כ הרבה מה לכתוב ואינך יודע ממה לבחור וביחוד עם הידיעה ההנחתית שכבר נכתב כמעט הכל מה שיכלו, ולמה לחזור על אותם הדברים ? קשה לכתוב בשביל שיש יותר מדי מה לכתוב, ולכן באמת לא נתפשט הפעם במאמר עמוק וגדול שיקיף את כל השאלה אלא נסתפק בהערות אחדות ביחס לפרובלימה אנושה זו, וביחוד נתעכב על אורותיה מאשר על צלליה כי על חלק זה המעיטו לכתוב והטעם מובן.

היהדות הגרמנית שהכניסה את רוח ההתבוללות בעמנו, זו שהתאמרה להשתוות ליתר האזרחים בשויון זכויות שניתן לה ובחנוך כללי השוה לחנוך הגרמנים שהעמיסה על הדור הצעיר, קבלה את החץ הכי ארסי מהממשלה העכשוית, שדחתה את העברים מכל משרה, ומכל דריסת רגל לאיזה שדה שהוא ועתה נוכחו ה"יאהודים" הללו שתורת הטמיעה מביאה רק קללה ואינה מתקנת את מצב היהודי המסוכן והתלוי בחסד ממשלות. טיאוריתם של ההתגרמנות עד הכחשה בלאום וגם בדת—אבדה את כל בסיסה, שהיה גם קודם רעוע. ואלה ה"פולקיסטים" מכל המדינות יוכחו לדעת שאין שיטתם של השארות עם ישראל בגלות שוה פרוטה, כי אין זה תלוי בחפצנו אלא בעמדת הממשלה אלנו. וע"י זה החזית העברית הלאומית להמשכת קיומנו ברוחנו הישראלי התחזקה, ונהפכה לשלטת והכי הגיונית והכי צודקת שנותנת פתרון לשאלה הנצחית של עמנו.

היטלר הביא מהפכה בין היהודים הגרמנים יותר מאשר בגרמנים עצמם, — ע"י פצצת האנטישמיות האיומה שעומדת להחריב את כל היהדות הגרמנית בכרתה את הבסיס הכלכלי והפוליטי של קיומנו,— וגם בחיי כל ישראל בתפוצות הגולה, כי עתה יכירו כל שונאי ציון ויוכחו שדרישות הלאומיות הן הכרחיות והיחס לבנין מדינה עצמאית וחפשית בארץ אבותינו ישתנה לטובה.

יותר מאשר היטלר אחד את גרמניה הוא אחד את כל העולם נגד גרמניה· ובמקצת אחד את היהודים מכל השכבות והמדרגות למלחמה אחת חזקה בעד הקמת בנין מדיני עברי בארץ אבות ולשוב לחיות בשלוה כפי שהורו לנו נביאינו "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" בארץ משלו על פי רוח העם ונביאיו. כי רק דרך זו של החיאת עמנו בארצו עלולה להבטיח את קיומנו בתור עם.

ע"י המהפכה בגרמניה, רבים מיהודנו מהכרח או מרצון עולים ארצה; אחדים גם מהכרת הצורך והערך בישוב א"י ואחרים באים בלי ברירה אחרת להנצל מצפרני החיה הטורפת — מונסטר המאה ה־20 — ששמה

היטלר היות וכל ארצות ההגירה סגורים בפני הפליט היהודי אחינו האומלל, שלא רצה לשמע לקול נביא הדור מנהיגנו ד"ר הרצל, כשישב "בטוח" על אדמתו ולעג לקריאת הגאולה. עתה אלמנט פוריי זה יביא ברכה לארצנו, יבנה בתי חרושת שונים, יעשר את הארץ בענפים חדשים של עבודה שימציא, ישקיע את מרצו ועמלו בפתוח הארץ ופתיחת תוצ־רות חדשות וע"י זה יאפשר מקום לרבבות אחרות של יהודים, שיבואו להקים את ממלכ־תנו העברית. ובאופן שכזה שתי המלים העבריות "מדינה יהודית" לא תצלצלנה יותר כאוטופיה של חלום הרצל, כי עם בוא רבבות יהודינו לארץ — אחוזנו מתגדל עד שניצור רֹב עברי, ואז המדינה העברית תוקם.

גם בשיטת החנוך יחולו שנויים; כולם יוכחו שהחנוך הצודק, הוא החנוך בעל הרוח המסורתי — לאומי, זה ששמר על קיום עמנו במשך מאות השנים בגלות. ורק חנוך כזה ראוי להתנהל ביהדות, כי אך הוא שומר על קיום עמנו בתור עם. ואך הוא שואף להקים את עמנו מחדש על אדמתו, כדי שנוכל להורות לכל העמים את הצדק החברתי העליון והשלום הנצחי של נביאינו.

יוסף שכנא יפה

עתידם של יהודי רוסיה

לפני המהפכה הקומוניסטית היה הישוב היהודי ברוסיה כמעט היחידי בין הישובים היהודים הגדולים, שהצטיין בתכונותיו העמ־מיות היהודיות. היהודים דברו שפה משלהם, השונה משפת הארץ שבה ישבו. הדת היתה החוקה שעל פיה התנהג העם בחייו היום־יומיים, הצבוריים, והרוחניים שהתבטאו בלמוד התורה והתלמוד, ולכן היה הלמדן גם ירא שמים ומנכבדי הקהל. חייהם הכלכלים לא התנגשו עם חייהם הדתיים, והיהודי מצא זמן ללמוד תורה ולשמור את המצוות.

אך: המהפכה הרוסית הרסה את חיי היהודים עד היסוד, המהפכה כרתה את הבסיס הכלכלי שלהם ובמילא גם הצורות הדתיות והרוחניות של החיים היהודיים נשתנו לרעה, תחומי הישוב נתרחבו והיהודים התפזרו בכל רוסיה החדשה, כי לא הרשו למעמד הבינוני להתקיים בערים, כתוצאה מכל זה: שנויים רבים הולכים ומתרחשים, במרכזים של האוכ־לוסים היהודיים ברוסיה.

ברוסיה שלפני המלחמה גרו כשבעה מליונים יהודים (פולניה, ליטא, לטביה וכו" נשתייכו לרוסיה) ואחר המלחמה כשרוסיה נחלקה לאזורים ומדינות, החיים הכלכליים לא יכלו לפרנס את היהודים, שרובם היו בני המעמד העירוני וחיו על המסחר וביחוד שרו־סיה כולה מלאה את תפקיד הכפר בעד העיר; אך: היות וגבולים הועמדו לא יכול היה היהודי יותר להתקיים והתחילה הגירה גדולה אל ארצות שונות. זרמי ההגירה הגדילו את הישובים היהודיים באירופה המערבית וייצרו קבוצים חדשים. באמריקה הצפונית והדרומית, ארץ ישראל, אפריקה הדרומית ועוד, המלחמה והמהפכה פררו ופזרו את היהודים־הרוסיים למיעוטים וקיבוצים עממיים במדינות מיוח־דות, ברוסיה עצמה נשארו פחות משלשה

מיליונים יהודים, ההפחתה הגדולה של מספר היהודים ברוסיה, אילו באה לבדה היתה בה כדי להחליש את היהדות הרוסית, כל שכן כשבאה בקשר עם מהפכה כלכלית, דתית, וסוציאלית מכוונת כנגד סדר־החיים ששרר, מה שהזיק לקיבוץ היהודי עוד יותר.

בשנת 1897 ישבו כערך, 94 אחוזים של כל יהודי רוסיה בתחום המושב, אשר בשטחו הכללי לא תפש יותר מד' אחוזים של כל שטח רוסיה האירופית, ועם המהפכת התחילה נדידה פנימית גדולה מן העיירות הקטנות של רוסיה הלבנה וחלקי אוקריינא לפלכים המרכזיים והצפוניים של רוסיה המועצית. כשהוציאה הממשלה לפועל את "תכנית חמש שנים" לא פתחה בתי־חרושת בעיירות היהודיות הנמצ־אות על גבול פולין ורומניה, אלא הרחק משם, בפנים ובצפון הארץ, הדבר הזה גרם לתגברת נדידתם של היהודים ממקומותיהם, בחפשם עבודה ולחם במרכזי העבודה החדשים

פזור היהודים בכל רחבי רוסיה הגדולה, משמש גורם חזק להתבוללות, נשואי־תערובות מתפשטים בכל רחבי הארץ, בשלש המדינות — אוקראניא, רוסיה הלבנה ור. ס. ס. ר. (רוסיה ממש) כל אחת מהן שונה מחברתה במדת הצפיפות של האוכלוסים היהודים־ המספר היחסי של נשואי תערובת משתנה כיחס הפוך: למדת הצפיפות היהודית, כלומר: בשטח שהצפיפות היהודית בה גדולה, החתו־נות בין יהודים ולא־ יהודים אינן שכיחות כיותר, אבל מספרן הולך הלוך וגדול, בה במדה שהצפיפות הולכת ופוחתת, העובדה הזאת, שיש יחס הפוך בין צפיפות אוכלוסים יהודיים ובין אחוז החתונות המעורבות — מנבא רעות לעתידה של היהדות הרוסית. יש לראות, שבשנים הבאות יפחת אחוז היהודים, הן ברוסיה המועצית עצמה והן בריפובליקות השונות שלה. ברוסיה המועצית כולה עתידה מדת הצפיפות היהודית להתקטן משום שאצל היהודים הרבוי הטבעי יותר נמוך מאשר אצל הנכרים; וברוסיה הלבנה ובאוקראניה תקטן צפיפות האוכלוסים היהודים, גם מסיבת ההת־פשטות לרחבי הארץ, שכבר דובר עליה למעלה, שגורם התבוללות, מלבד הגרעון של הרבוי הטבעי. בסוף המאה הי"ט ועד המלחמה היתה התולדה אצל יהודי רוסיה למעלה מארבעים על כל אלף יהודים, אבל עתה ירד מספר זה אצל היהודים ברוסיה, בשל השנויים הכלכליים והרוחניים השולטים בארץ. הרבוי הטבעי הנמוך של יהודי רוסיה יגרום בעתיד הקרוב להפחתה יחסית גדולה של האוכלוסים היהודים בכל הארץ, והצפיפות היהודית, שהיא נמוכה מאד גם עתה, תשקע עוד יותר, וכשתקטן הצפיפות תגבר ההתבוללות.

בסוף המאה ה־י"ט דברו בערך 97 אחו־זים של כל יהודי רוסיה אידית ורק ג' אחוזים דברו בשפות אחרות. ועד המלחמה לא נשתנה היחס הלשוני הזה, אחר המהפכה, עם השנויים הכבירים בשדה החנוך, ידיעת השפה הרוסית גברה מאד בין היהודים, והמתחנכים לאט לאט עזבו את השפה האידיש עד שמספר יודעי אידיש ברוסיה קטן ב־12% מיודעי רוסית (לעברית אין זכות קיום כלל). אע"פ שיש ליהודים מעין אוטונומיה משלהם ביחס לחנוך הדור הצעיר, כי התנאים גורמים לעזיבת השפה האידית ולהסתגלות לשפה המדוברת.

בעתיד הקרוב עלולה תנועת ההתבוללות להתגבר ביתר שאת כי הדור הישן עובר מן העולם והחדש רחוק מכל סביבה יהודית והר־גשה לאומית או יהודית ולאלה הגורמים שפעלו עד 1926: נשואי־תערובות, החלשת האידיש בתור שפה מיוחדת של היהודים. הגירה יהודית מן העיירות אל הערים של רוסיה הפנימית והאסיאטית, וכן התולדה בנמוכה—יצטרף עוד גורם חדש והוא: השתת־פות היהודים בקולקטיבים הכלכליים יחד עם לא־יהודים, והגורם האחרון הזה יהיה אולי היסוד המכריע בהתבוללות היהודית בעתיד.

באי כח התלמידים עם ועד הפועל

בשורה האמצעית יושבים חברי ועד הפועל של הסתדרות התלמידים

משמאל לימין: רזפינסקי (עורך); רוזנברג (מזכיר); יפה (סגן נשיא); גרינשטיין (נשיא); גרינברג (ספרן); הלר

אברהם שוער

כי יותן מים

מעשה בשני חמורים שלעת זקנתם נעשו למלמדי תינוקות של בית רבם מן החמורים ולמדו הלכה ומעשה מתוך הנסיון.

בשכם העיר, בירת אנשי חמור, בשכבר הימים היו שנים חמורים חשובים, שם האחד היה: חמור גרם ושם השני: חמור חמורתים. הצטינו החמורים האלה במדה הטובה שמנו בעלים בחמורים: סבלנות גמורה, אולם הם הצטינו גם במדות טובות אחרות שלא מנו הבעלים, הם היו בעלי רוח נמוכה ונפש שפלה והיו מקבלים בהכנעה את כל הבא עליהם לא רגזו אפילו בסתר אורותם בעמדם על אבוס בעליהם הנתן להם במדה שאינה מספקת ועל הבליל התפל שאין בו חמיץ וטעם, ולא קבלו על המשאות הכבדים מנשוא ועל שאר העבודות שמטילים עליהם. ואף אל פי כן מידי הרהור לא יצאו . . יש והם היו מהרהרים בלבותם כיצד להקל את כבד המשאות, בקשו תחבולה ותרופה כזו המקיפה את המשא, — אולם לא חטאו מעולם בפיהם, כי לא העלו את מחשבותיהם אלו על שפתם ולא גלו אפילו זה לזה מהרהורי לבותם, אף על פי שפעמים רבות עמדו זה אצל זה על האבוס, ורבצו זה בצד זה בשעות־מנוחה המועטות שלהם, כשהיו פנויים מעבודתם; כי החמורים מוגי לב הם ובלתי ־ מאמינים בחבריהם וחושדים זה בזה — ובודאי שאינם דואגים זה לזה.

כך עברו עליהם ימי עירותם, כך חלפו עליהם גם ימי חמורתם והנה המה כבר באים בימים וימי הזקנה אינם רחוקים מהם, ועדיין לא מצאו כל תחבולה וכל תרופה להקלת כבד המשאות. לבסוף חדלו אפילו מהרהר בדבר, כי ראו שאין בידיהם טובם, תלויים ועומדים הם ברצונם של הבעל, המחמר אחריהם, ברצותו יכביד ברצותו ימעיט וברצותו ירבה, — והחמור לעמל יולד ...

ביום אחד ושנים החמורים הללו הובאו את העיר והמה טעונים משאות כבדים מאד. החמור־גרם היה טעון שקים רבים וכבדים מלאים מלח וחמור־חמורתים היה טעון שקים רבים וכבדים מלאים ספוגים, ושניהם מהלכים בדרך אחת קרוסים וכפופים תחת משאותיהם ובעליהם מחמרים אותם מאחריהם, מזרזים אותם ומאיצים בהם להיטיב ללכת ולהרחיב צעד במקלות שבידיהם ובקולות מאיימים. והשמש עומדת באמצע הרקיע ומלהטת אותם והדרך־דרך חול. והנה באמצע הדרך פסקה אותם אמת מים אחת. המים היו עמוקים — מי מתנים היו, על כן חמרו החמרים אחריהם והאיצו בהם לעבור את המים ברגל. מן המים נשבה על החמורים רוח של צנה ונפשם העיפה חיתה. התעוררו החמורים היטיבו צעד והרחיבו אותו וַירדו לתוך המים כמעט בקלות ראש ונכשלו, — נתקלו באבני החצץ, אשר על הקרקע של המים ונפלו לתוכם ברם כחמורים למודי משא התעודדו וקמו מיד, עמדו על רגליהם והוסיפו ללכת עד עלותם אל היבשה. מכיון שעלו הרגיש מיד חמור־גרם כי הוקל לו, משאו נעשה קל מסובים, — שם מאד את לבו אל הדבר הזה והחליט: כי יותן מים על משא והוקל הכבד של המשא מאד מאד. גמר חמור־גרם לשמור את הסוד בלבו ולבלתי גלות אותו לשום חמור בעולם, — דרכם של חמורים בכך, רעה עינם בחבריהם— וחמור־המורתים החליט את ההפך. הוא ראה מתוך הנסיון ולמד ממנו, שאם יותן מים על המשא וכבד המשא מאד מאד, שבעתים מאשר היה. וכי על כן כל חמור שומר נפשו

ירחק מן המים ומן הדומה להם, אלא שגם הוא שמר את הדבר בלבו ולא גלה אותו לאחרים, ידאג לו כל חמור לנפשו הוא ...

עברו ימים רבים והחמורים החשובים חמור־גרם וחמור־חמורתים זקנו מאד. סר כחם נם לחם ואינם מצליחים עוד לעבודה החמורית הקשה. חדלו הבעלים לתת להם את אבוסם בעתו ואת בליל חמיצם בשעתו, הגיעו להם ימים רעים מאד. והחמורים אף כי קשים הם ואינם דואגים לאחרים, אולם במקום שאין חסרון כיס יש ומיטיבים הם לעמיתיהם. קראו חמורי שכם לאספה על דבר מה לעשות ובמה לבאר לחמורים, אחיהם החשובים, חמור־גרם וחמור־חמורתים אשר הגיעו להם ימים שאין בהם חפץ, ימי הזקנה ? נמנו וגמרו למנות אותם למורים לתינוקותיהם של רבים מחמורי שכם, אשר בין כך ובין כך זקוקים הם למורים את הלכות החמורים, החקים והדינים ובמקום לפרנס זרים מוטב להם לפרנס את אחיהם למשא, אשר הזקינו, ומה גם, אשר לכאורה, אין טוב מהם ללמד את בניהם תורתם של החמורים, כי מי כמוהם בקיאים בכל התורה הזו ? למי נהירים כל השבילים של שכם העיר וסביבותיה ומי כמוהם בקיאים בגופי ההלכות של טעינה ופריקה, רביצה והליכה ? ומי כמוהם יודעים את ברכות הנהנין הקשורות באבוס ובבליל חמיץ? עמדו ומנו אותם למלמדים בשני בתי הספר, אשר בשכם העיר.

והנה הכל הלך למישרים, החמורים המורים עשו את מלאכתם באותה הסבלנות ובאותן יתר המדות שהצטינו בהם תמיד, למדו וחנכו את העירים הקטנים על פי דרכם לכל ההלכות והדינים של פריקה וטעינה וכל המדות הנכונות הראויות לחמורים תרבותיים, וכמעט שלא היה כל חלוק באופן הלמוד ותכניתו בין המורה חמור־גרם ובין המורה חמור־חמורתים אלא שבדבר אחד חלקו זה על זה בכל עז ובכל תקף הדין של „כי יותן מים". חמור גרם היה מלמד את תלמידיו ואמר להם: כי יוכבד משא עליהם השתדלו, בני, לבוא אל איזה מקום שיש שם מוצא למים והתנפלו בכונה אפלו לתוך המים, כי המשא אשר יותן עליו מים יוקל מאד, וקל שבעתים מאשר היה ולא מן הספר אני מלמד אתכם את הדברים ולא מן הקבלה, אשר קבלתי מאבותי, שלום לעפרם, אלא מתוך הנסיון, בדידי הוה עובדא וחמור־חמורתים היה גורס את הענין הזה גופא לגמרי להפך. הוא היה מלמד: ויותר מכל, חמורי הקטנים, הבה והזהרו מן המים לבלתי אפילו נגוע בהם, כי המשא הבא במים יוכבד, שבעתים ! ולא מן הספר אני מלמד אני מלמד אתכם את הדבר הזה, ולא מדברי קבלה, שקבלתי מהורי, ימתקו להם רגבות אדמתם, אלא מתוך הנסיון, בעצמי אני באתי לידי נסיון זה שהמים הנתנים על איזה משא שהוא מכבידים אותו שבעתים !

והאבות של החמורים היו רובצים ומדינים זה עם זה: שנים מורים החמורים שנים חשובים ובקיאים אחד בכל תורתם של החמורים וחולקים זה עם זה בדבר של נסיון של עובדא, של הלכה ומעשה, — והרי שניהם נאמנים הם עלינו עד מאד! —

משה שפירא

"צדק הזקן..."

בגנו של נתן היה צבי בנו משחק. עולם הטבע היה חביב לו. הוא שחק תחת האילנות עם הצללים. הוא הסתכל באילנות והנה הב כחברים לו. ידועים הם לו. ביתו של נתן היר על צד הגן ותמיד היו נתן ואשתו מסתכלים דרך החלון ומביטים על בנם ששחק בפני עצמו בגן, בשעה שיתר בני הכפר ירדו אל הנהר לדוג דגים. וכמעט לא היה יום עובר לבלי שצבי יהיה משחק בגן אביו. קשה היה לו להפרד ממנו.

ביום אחד קרה דבר נפלא: — צבי לא היה בגן. אפילו לא יצא מביתו. מסביב הבית שרר עצב. צבי לא שחק בגן, כי חולה היה. אחרי ארוחת הצהרים הגיד לאמו שלא הרגיש טוב. מיד הלך הוא לשכב על מטתו ואמו שהתה אצלו לראות אם מחלתו מסוכנה מחלתו לא עברה. האם פחדה ... רעדה ... נתן לא שב ממסחרו בשוק. אמו של צבי בכתה אבל לא הראתה לצבי שהיא בוכיה כדי שלא לצער אותו. בערב שב נתן ממלאכתו ומחלתו התגברה. האב דבר דברי תנחומים אל אשתו.. אבל היא בכתה. לא היה צבי רגיל להיות חולה ומשונה הדבר.

לפנות לילה יצא נתן על הדרך לקרא את הרופא. הלילה היה מואר מהכוכבים הרבים ברקיע. הלבנה האירה בלילה ההוא כאשר בא נתן אל הבית, הרופא לא נמצא שמה. הרופא הלך בדרך, הגידה שפחת הרופא. נתן יצטרך לחכות. שהה שם נתן. אבל הרופא לא שב. אמר נתן לשפחה שתגיד לרופא בשובו הביתה לבוא מהרה אל בית נתן.

נתן שב הביתה. התעצב. בדרך הרהר לעצמו. הסוס הלך לאטו, לא הכהו נתן. הוא קוה שצבי יבריא. תעבר מחלתו. החיים היו טובים לו. כל חייו היו מלאים שעות טובות ומשמחות. גם שעות של עצב נכנסו לתוך חייו. אבל מעטות היו. האל העליון היה טוב החיים,צדיק הוא. לא חטא. נתן תמה לעצמו על המקרה. מדוע יחלה בנו, האל הבטיח לו טוב. נתן, האיר את פניו אליו: — יהנה הוא מן החיים. עתה בנו חלה. אפשר ליום יחלה? ואם ליום יחלה — מדוע יחלה כלל? נתן העביר ידו בשערותיו... קמוטי ראשו נראו. המיה מגרונו יצאה. לבו היה רע עליו. התיאש קצת. למה זה? מה זה? מה קרה פתאום? ישוב הביתה.

בתוך הבית מצא נתן את רחל אשתו יושבת אצל מטתו של צבי והוא בוכה ומטפחת בידה. צבי ישן. נר קטן דלק על שלחן. עיניו כאלו נחבאו אל מתחת למצחו. שפתותיו היו צרובות. לחייו הריקו. על קירות החדר השפל והאפל נראו הצללים מרקדים הנה והנה. עומדים ומרקדים הלאה. הלילה ההוא ליל רקוד היה להם. צבי חלה. נר דלק. רחל יושבת על המטה.

רק בכי רחל נשמע בחדר. הבכי חדר אל תוך השקט. דממה שררה בחדר. נתן קרב אל רחל וישב אצלה. הביט על צבי. אין מה לראות. רחל, עודנה בוכה ומלבד זאת אין בשביל מה לבכות. אלא שהרופא ימהר לבוא צבי צריך לו. גם רחל צריכה לו. אבל הצללים על הקירות אינם יודעים למה מרקדים הם?... צבי חלה... נר דלק... רחל יושבת ובוכה.

נתן ראה שבין שערות אשתו ישנן שערות לבנות. לא מחמת שיבה באו שמה השערות הלבנות בין השחורות. נתן לא הבין

למה יש לאשתו שערות לבנות. החיים היו נחים לשניהם. למה יש לה שערות לבנות ? אפשר דאגה יותר מדי על צבי ? הלא צבי הוא כל חייה ...

זכר נתן את היום שעבר בדרך כשרוכב על עגלתו והנה בשדות נערה יפת תאר עובדה בין אלומות התבואה. נערה יפה היתה שערותיה השחורות התעופפו ברוח והיא אחר כך ישרה אותן בידיה הדקות. גשם ירד ונתן לקח אותה לביתה. הודתה לו הנערה. אז באמת הכיר נתן את יפיה, בתשבע היתה נראית לבעלה פנים מכוערים כנגד הנערה. הנערה היתה כמו כל בנות ישראל "שהיום מגנין את הפז ביופיין". באמת נערה יפה ונהדרה היתה, רחל היה שמה.

שניהם חכו אצל המטה לרופא. לשוא חיכו אין רופא בא. כחצי הלילה עבר. הנר נכבד ונר שני הדליק נתן. גם נר שלישי הדליק עדיין לא בא הרופא. מחלת צבי עדיין היתה מסוכנה ושום סמן של הצלה לא ניכר. מדוע מאחר הרופא לבוא? למה לו לצער לנתן ורחל? למה יאריך את מחלתו של צבי ? הצללים על הקירות הוסיפו לרקוד. לא ידעו מהו ולמה... צבי חלה... נר דלק... רחל יושבת ובוכה אצל המטה...

שום רפואה בבית עזרה. כולן לא היו טובות. צבי עדיין חלה. חמו לא ירד. פניו עדיין היו לבנים. עיניו לא נפתחו כל הלילה נשמתו הקטנה עוד נשארה בקרבו ועוד דפקה בחזה שלו. קוה נתן שצבי יבריא. יחיה ויבריא צבי.

עלה שחר.— השמש השליכה קויה הראשונים דרך החלון. בקר בא. לא בא הרופא. כל הלילה לא בא מדוע? מה עצר אותו? מדוע מאחר הוא ? למה ? כבר קצרה רוחו של נתן. החליט לצאת בדרך לקרא רופא אחר. לא יחכה. צבי מסוכן הוא. רחל נשארה יושבת אצל צבי... הצללים כבר מתו. הנר נכבה

הלך נתן בדרך. כבר הגיע לעיר והנה גשם מתחיל לרדת. גשם חזק היה. הנה הוא בעיר זרה. שום אנוש אינו מכיר אותו. כולם זרים לו. הגשם התגבר וירד בזעם. נתן לא יוכל להשאר שם בעגלתו וגשם ירד. וחפש מקום להפנות שמה. בית קטן מצא בצדו, לא רחוק מהעגלה. קפץ מהעגלה ומהר לרוץ אל הבית

הגיע אל הבית דפק. אין שום איש עונה, הוסיף הוא לדפוק, עוד אין עונים לו מה זה? כלום אין אנשים שמה? מדוע לא יענו על דפיקותיו? בני צבי חולה ורופא הוא מחפש. מכיון שלא ענו על דפיקותיו החליט נתן להכנס לבית ויקרה מה שיקרה. הדלת נפתחה. לפניו נראה חדר קטן ואפל שרוי היה בדממה. אין כלום חי שמה. שהה נתן שם רגע, על סף הדלת. אין דבר זז בבית אז סגר הדלת מאחוריו. הדליק גפרור. יצטרך לאור לראות את דרכו. פתאום מאחורי הבית נשמע קול דק, כואב. הקול החריד את נתן. רעד. הלך דרך החדרים עד שהגיע אל המקום שמשם נשמע הקול. הנה בחדר קטן ואפל שכב זקן אחד על המטה. גופו היה מוטל כמו כגופו של מת. עיני הזקן היו סגורות; מדי פעם לפעם יצאה המיה מגרונו ודמם. נתן הסתכל בזקן בעינים בהולות. כמה קטן היה הזקן, כמו ילד צעיר. מדוע עזוב הוא בבית זה? משונה הדבר. לא ידע נתן מה לעשות רק עמד שם והביט. פתאום התעורר הזקן והביט אל צדו. ראה את נתן ונבהל. קולו נפסק בגרונו.

— הא, מי אתה?... מה אתה רוצה? הוי — זה היה כל שהוציא הזקן מפיו. גופו של נתן רעד. פני הזקן לבנים... סכנה יש. דבר אל הזקן.

— מי אתה?... הא? — זה הכל שדבר הזקן. —

דממה שררה בחדר האפל. קצת אור נכנס מתחת הוילון המורד. נתן חכה בקצר רוח, כמה נורא המחזה !

— מים... מים... הוי!... מהרה... הזקן נאנח ורק המיה דקה מגרונו נשמעה. כילד נראה, כילד בערשתו. נתן השקה אותו. רק מים מעטים שתה הזקן. כילד היה. נאנח...

— הא! מי אתה... שעזרת לי? הבה אביט בפניך. בא הנה. — נתן נגש את הזקן ונתן לו להביט על פניו.

— הא, כפני מלאך פניך! כמה מאושר אתה...— נתן הרהר לעצמו: כן, במה מאושר הוא, ובנו צבי חולה בבית.

— עכשו בריא אני, אמר הזקן. פניו האדימו קצת. עיניו עתה האירו. מבעד החלון ראה נתן שהגשם חדל מלרדת. יוכל הוא להמשיך בדרכו, מכיון שהזקן מרגיש יותר טוב. יחפש רופא לצבי. ישאל את הזקן אב מכיר הוא רופא טוב. נתן שאל את הזקן.

— ברופא אתה רוצה? הא? מי חולה? אחד במשפחתך?

— כן, ענה נתן, — בני הוא חולה

— הא... אל תדאג, יבריא. אל תדאג האמין בי... יבריא. אבל אם רופא נחוץ לך. אגידה ברחוב השני מביתי... תמצא רופא מומחה... יבריא את בנך... הוא גר בבית אדום. תמצא... תשאל את מישהו... ברם אינך צריך אפילו לשאל... תוכל למצא בעצמך.. נתן הודה לזקן, הזקן עמד על רגליו ונגש אל החלון.

— הא.. כבר עבר הגשם. תוכל להמשיך עתה אתה את דרכך. לך בני, והצלח, — הזקן נשק את נתן וחיך...

— תודה, זקן, תודה.

יצא נתן מהבית. עלה על עגלתו וחפש את הרופא. מצאהו. ספר לו נתן את הכל. עלה הרופא יחד עם נתן על העגלה ניצאו בדרך אל בית נתן.

יצאה השמש על פני השמים. האירה את העולם . צחוק קל היה פרוש על פניה. אבל נתן לא ראהו. שמח היה. משונה... שמח היה, רנן בו בלו, — הזקן נשק אותו, ואמר שצבי יבריא, וצבי חולה מסוכן ! איך יבריא ? ונתן מהרהר: מה יקרה עם צבי ? ולבו מרנן בו... מה עושה רחל שמה? העדיין בוכה היא? ולבו מרנן...

ירדו שניהם מן העגלה. באו אל הבית. דממה נוראה שררה על הבית מבחוץ. כבר ירדה השמש בשמים. קויה לא האירו עוד. הבית היה שרוי בשקט. האילנות לא נעו.... הצפרים לא צפצפו... הכל שקט... צבי חולה...

שניהם נכנסו לבית רחל עוד ישבה אצל המטה אבל לא בכתה. פניה לא היו לה עוד רזים כקדם. יפיה חזר. אור פניה גדל. משונה הוא שרחל תראה כשמחה. הלא צבי שוכב שמה חולה מסוכן.

נגש נתן אל המטה והביט בפני צבי. עיניו של צבי היו פתוחות. הואר שבהן נצנץ. צחוק קל היה פרוש על פני צבי. לחייו האדימו כשושני השדה. מה קרה פתאום כאן?

והנה צבי הוציא דבר מפיו.

— אבא ... מרגיש אני טוב. אחלים, אבריא — האל עזר לך.

הרופא נגש גם כן אל המטה. הביט. צחק. כן. צבי בריא. לא יצטרך אפילו להבדק. נתן נשק את רחל על מצחה. חיך אל צבי. צבי איננו חולה עוד. בריא הוא. אל הגן יצא.

יצא נתן מן החדר והעביר את הרופא שוב אל ביתו. חשב נתן על הדרך בלבו: כן, צודק היה הזקן.

אברהם לוב

(מזכרונות בקורי בחוה של בית"ר בלטביה.)

בחוה

...תרועת חצוצרה חוצה את האויר.— "חבריא התקיעה! — הגיע זמן האכילה". אומרים אנו אחד לשני, ומאיצים את פעמינו אל השביל הצר והקטן, המוביל אותנו אל מחוז חפצנו, אל החוה... אנו הולכים ושרים. שמחים בחלקנו, כי מתקרבים אנו אל החוה.

עוד מרחוק מגיע לאזנינו קול צהלת הסוסים העומדים באורוה שלועסים בתאבון את התבן, אחר גמר עבודה קשה. הפרות גועות הבחורות חולבות אותן כעת, והדליים מתמלאים חלב, חלב חם ושמן. לקראתנו רצים הכלבים המתנפלים עלינו בנביחה של שמחה והכרה ומלקקים את ידינו. נגשים אנו אל הבאר הבחורים שואבים מים ורוחצים את פניהם.

אחד הבחורים מגיש גם כן מים לפני הסוס והאחרון מרכין את ראשו לדלי, ובן רגע תמו המים. שותה הסוס בחפזון, נדמה כאלו מפחד הוא שמא יקחום מנו. „שתה סוסי העברי, שתה די עמלת ועבדת היום וראוי הנך עתה להנפש ולשתות. הוי, כמה עגלות טעונות תבואה הובלת היום מן השדה, כמה עצים הבאת היום מן היער!... שתה סוסי האהוב שתה! יש לנו די מים."

בחור גבה־קומה עולה על הסוס, ובדהרה נעלם כברק בין שדות עם אלומות המתיבשות בחמה. הנה שם על גבעה קטנה עולה ונראה הסוס עם רוכבו ושוב נעלם, כאילו משחק אתנו במחבואים. כעבור רגעים מספר הבחור שב עם סוסו אל הבאר והאחרון נושם בכבדות. הבחור יורד ומובילהו אל הארוה. „חבריא מהרו לאכל"! אנו ממלאים את הצו. האכילה איננה מעדנית .אוכלים אנו תפוחי־אדמה ופת קיבר עם חלב חם שזה עכשיו הביאו מהפרות אבל אוכלים בתאבון!...

תקיעה... "חבריא עת לנום" מסבירים לאורחים את מטרת התקיעה. הבחורים הקשי־שים הולכים להנפש. קצת עיפים הם ויגעים מן העבודה הקשה בשדה והצעירים הולכים להסתכל את אשר נעשה בחצר. אנו נכנסים לבית המכונות בית מלא מכשירי חקלאות מפה לפה, כאן עומדת בפנה מכונת הדישה ושם עומדת מחרשה חדה מלוטשה, נוצצת היא ומבריקה מאד, סימן שמשתמשים בה.

והכל כאן יפה ונקי, וביחוד אנו משתו־ממים על הסדר המופתי! הנה מכונה המשמשת לעבוד החמאה, אומר לנו בחור גבוה בעל שרירים שמראה לנו את כל הנמצא ומסביר לנו תפקיד כל מכונה ומכשור, "היודעים אתם כיצד מעבדים מהחלב חמאה? "אנו שותקים, מאין נדע זאת? והבחור מספר לנו כיצד מקבלים חמאה. על הקירות תלוים, מגלים חרמשים, מעדרים, מזלגות ועוד הרבה מכשירי־השדה. הכל תמצא כאן על החוה. מכאן פונים אנו אל הרפת. הפרות עומדות במנוחה ואוכלות את השחת, רוח נעים נכנס לאפינו אל הרפת נכנס מפקד החוה ושואל: "מי רוצה להיות רועה לשעות אחדות? "אני! אני! אני! נשמעו מכל הנוכחים...

מטפסים אנו על הסולם הגבוה המוביל אל העליה המלאה תבן ושחת. אנו עולים על הר של מספוא וקופצים למטה ומתאבקים ומתגוששים בלחש. מהעליה אפשר להתבונן על כל החוה וסביבותיה... הנה יוצאות הפרות אל המרעה בחור צעיר עם שוט ביד נוהג בהם.

מרחוק נראים לפנינו, בתים קטנים, שדות ויער, אברים קוצרים תבואה, מאלמים אלמות ומשאירים אותם להתיבש כנגד ה ש מ ש הזורחת והשולחת את קרניה החמות. ופתאם, שוב קול החצוצרה חוצה את האויר סימן שעת המנוחה עברה ויש לצאת לעבודה יוצאים בחפזון לחצר. כאלו התקיעה נוגעת גם לנו. החברים לוקחים את המכשירים, רותמים את הסוסים ונוסעים אל השדה. כעבור זמן קצר כולם עוסקים בעבודה, אלה קוצרים, ואלה אוספים במזלגות את השחת ושמים על העגלות ומובילים אל החוה. אחדים עוסקים ברפת ואחדים באורוה, אחדים בגן הירקות ואחדים נותנים אוכל לעופות. כל אחד עובד ואינו הולך בטל... אפילו אנחנו האורחים עוזרים לפועלים הבוגרים בכל מקום שאנו נמצאים ברפת בארוה ובשאר המקומות. זה מושך את הסוס ברסן, גוערים בו אם ממאן לזוז מביאים מים בעד הקוצרים הצמאים עוזרים לחברות לשאת מים מן הבארות, בקיצור אף אחד מאתנו לא ישב בחבוק־ידים ויסתפק בראיה והסתכלות בלבד. אף אנו אוהבים את העבודה ושונאים את הבטלה, העבודה היא חיינו וחמודה היא עלינו מאד מאד. ועוד שנה או שנתים גם תורנו יגיע לעבוד פה בחוה, לקבל הכשרה חקלאית לפני עלותנו לארצנו הקדושה. הכל עובדים פה, מה נאה לעבוד פה! לא הרגשנו אפילו שהיום נטה לערוב.

הגדול שבינינו מודיע: „חבריא, העירה!" צר לכל אחד מאתנו לעזוב את החוה, קשה להפרד מחברינו החלוצים ומקנאים אנו בהם הלא כאן כ"כ יפה ונהדר, כ"כ טוב שקט ושלו. כאן הלא שוררת הדממה ביחוד בערבים. ובעיר? רעש שאון והמולה. מקנאים אנחנו באלה שנשארים פה ומתגעגעים ועורגים לחיים כאלה... מה טוב חלקם... אבל מה לעשות פקודה הריהי פקודה ויש לעזוב את החוה ולשוב העירה. אין עצה, הלא באנו כאן על מנת לעזוב ומתנחמים בעתיד הקרוב שגם אנו נזכה לבלות בחוה זו יותר מיום כשיגיע תור הכשרתנו. עוזבים אנו בעל כרחינו את החוה חמדת נפשנו. נפרדים אנו בתקוה שעוד נשוב שנית בעתיד הקרוב ואז כבר נשאר לזמן ארוך...

ערב — — — — — — — — — —

שם בחוה יושבים כעת החברים עם החברות ומשוחחים על עניני העבודה; כמה תפוחי־אדמה יהיו, כמה חלב נותנת פרה זו וכמה נותנת האחרת, עושים הם כל מיני חשבונות בסך הכל של היום וכדומה. מדברים הם על נושאים שונים של פרובלימות ההוה והעתיד בתנועה הציונית וגומרים את הערב בשירה ערבה ובריקוד ההוירה. לילה... בחוץ חושך ועלטה. השומר רוכב על סוסו ושר לו בלחש ובנעימות את שיריו, שירי הבית"ר... השומר וסוסו הנאמן מפילים צללים לאור הכהה של הלבנה.

הכל ישנים את שנתם הערבה וחולמים הם את חלומותיהם..., רק שומר הלילה יחידי ער, השומר איננו ישן, אחראי הוא בעד הכל... צריך הוא למלא את תפקידו באמונה — לעמוד על המשמר עד הנץ השחר!

10 לספטמבר 1932 — ועתה ...

כשהגיע תורי להפרד מקובנה (עיר בירת ליטא הזמנית) ומכל חברי הקרובים והרחוקים וממכרי הנאמנים וגם מ׳מכרי־הכובע׳ ובקיצור, מכל היקר והחביב לי במשך השנים האחרונות פרידתי חלה כחדשים אחדים אחרי גמרי את הגמנסיון וכל חברי מחלקתי נתפזרו ונכנסו איש איש אל דרכו בחיים... רבים לעיירותיהם מקצתם לחוץ לארץ לבקר שם אוניברסיטה אחדים עלו לארץ, או עברו להכשרה חקלאית ע״מ להתכונן לעליה, והשאר נסחפו בזרם החיים היום יומי וקבלו עליהם את עול הפרנסה וטרחה, עד שלא נזדמן לי להפרד מכל חברי המחלקה כולה בנשף או בצרמוניה, כבתור חטיבה שלמה אחת, אלא עם כל אחד לחוד נפרדתי לשלום. לעומת זה נפל בגורלי להפרד מההסתדרות היקרה לי בחגיגיות נפלאה ברוב פאר ונשפיות נהדרה. יחד אתי צריכים היו להפרד 13 חברים־ות מהקן ע״מ לעלות לא״י ואני ל...אמריקה. ולכן ערכו קבוץ חגיגי לכבוד העולים ובמילא גם לכבודי.

במשך כל היום ההוא שוטטתי ברחובות וסימטאות העיר, על מנת להפרד מקרובי וממכרי ושכני, ולפנות ערב באתי למועדון לבלות יחד את הערב האחרון של עשותי בקובנה, ולקבל ברכת אחים נאמנה מחברי הקרובים לדעה, ולהתענג מקיבוץ אחרון זה הערוך במקצת גם לכבודי, כי סוף סוף מסרתי לא מעט מזמני ומעמלי בעד הסתדרותי, מזמן השתיכותי לה.

בשעה מוקדמת לפנות ערב המעון הומה מחברים, ומצב רוח מרומם וחגיגי שורר בכל פנה ובכל זוית, כאילו הקירות וכל החפצים משתתפים בשמחה הכללית, — כי נפרדים, לזמן מה, מ־13 חברים ושולחים אותם לחזית הארצישראלית כדי לבנות את הריסות ארצנו הקדומה, והעתידה, ולמהר בגאולת כל הארץ של אבות אבותנו מידי בעליה העכשויים. — אך אני היחידי עצוב, ואיני כול להשתתף בשמחת העולים ואף לא בשמחת הנשארים, כי יודע אני שגם אני נפרד מהם, אך אני נוסע לאמריקה ומשם מי יודע אחרי כמה זמן נפגש ונתראה שוב, מי יודע כמה זמן עוד יחלוף עד שגם בידי יעלה להגשים את שאיפתי ולהתחבר יחד אתם שכם אחד בשדה החזית ובשדה העבודה היום־יומית בארץ. אני נוסע לארץ שהיא כל כך רחוקה לרוחי וזרה לאופני וסדרי החיים הקובנאיים ונפרד מכל משפחתי (להם הורגלתי), והסתדרותי ומכל חברי היקרים וקרובים כאחים, בשל ההתחיות הדדית ששררה בינינו במשך השנים הכי אחרונות. וידוע לי מראש ששם באמריקה לא אמצא רע או חבר מהמוכן ועל אחת כמה וכמה סביבה בית׳רית חיה ונעימה כזו בודאי שלא תהיה לי, ואין לי צורך לעמוד ולהתעכב כאן על ערך החברה והסביבה לבחור בשנותי (לא כאן המקום) וביחוד סביבה כזו שהורגלתי והסתגלתי אליה, במשך שנים שלמות עוד מראשית ילדותי. ובכלל מה גדול ערך חבר נאמן הקרוב לרוחך ויודע את חייך ואתה את חייו — וכמה קשה לקנות אוהב כזה. ורק עם התחלת הבגרות או יותר נכון במעבר מהילדות לבגרות אפשר לרכוש רע נאמן אינ־טימי. והנה עלי לעזוב את כולם, את כל אוהבי ואהובי ולנוד למרחקים. מובן שלא יכולתי להיות נהנה מהחגיגה שהיתה מעורבה בעדי בתוגה.

בדיוק ב־8 שעות בערב מתחיל הקבוץ.

בדקים מעטים כל הלגיון מסתדר בשורות ישרות וארוכות באולם הגדול המואר בים של אורות מכל צדדיו, וכעבור רגעים מספר נכנסים הנציב והמפקד עם שלישיהם ואחרי מסירת רפורט לנציב, — הנציב מברך את הקן בברכתנו ההסתדרותית „תל־חי" — וקול חזק של הלגיון עונה — „חי!" ופקודה מהמפקד נשמעה "לדגל כבוד תן!" וכל הקן נעשה לדומם וכלם כאחד מוסרים את הסליוט והכבוד של הרמת יד לפנים. והדממה נפלאה ומחרידה חודרת עמוק לתוך הנשמה וכאילו חלחלה מתפתלת ועוברת דרך כל אברי הגוף, ורק קול הליכתם של נושאי הדגל נשמעים בטקט וקצב, וכל אחד שומע יחד עם זה את דפיקות לבו הנוקשות בגופו. והדגל עובר לפני השורות עד שמגיע למקומו. ואז שרים את ההימנון הלאומי והבית"רי ברגש כבוד נפלא ורצינות וכובד ראש שאין דוגמתם, יחד עם רגשי „חיים" אומץ רוח והתלהבות לוהטת לצלצול המלים המובעות בהימנונים והאומץ מרגש בכל תקפו ב„עוד לא אבדה תקותנו..." וכמה רוך מתוק מרגש משירת הימנוננו הסתדרותי:

מני דן עד באר שבע
מגלעד עדי הים
אין אף שעל אדמתנו
לא כופר בדם
דם עברי רווי ושבע
ניר והר וגיא
אך מדור ודור לא נשפך טהור
מדם חורשי תל־חי.

ולבסוף התלהבות עוד יותר עולה ומתגברת . . . „לנו לנו לנו כלה תהיה לנו כתל החרמון, כתל החרמון" (כלומר: כל א"י שלנו תהיה). ולקריאת המפקד „לגיון עמוד נוח" עונה הד דפיקת רגל חזקה אחת כללית ושוב שתיקה. המפקד מבאר בקצרה את ערך חגנו העכשוי לרגלי עלות הקבוצה השלישית של סניפנו לא"י — אם גם לא כה גדולה ורחוקה מעליה המונית אך תקותנו שכל אחד מחברי הקן שמקנא עתה בעולים יאזר את כוחותיו ויזכה גם הוא לעלות בזמן הקרוב לארץ ולהפגש אתם בארצנו העצמאית. והלואי שתרבינה חגיגות כללו במחננו. אחריו נושא נאום נפלא ופטיטי בתוכן ובצורה הלשונית ואופן הבעתה (כח הדבור) על ערך ותפקיד השבועה שכל אחד ישבע תכף לפני הדגל — ומקוה שאף אחד מהנשבעים לא יבגוד בשבועתו, לא יברח מהחזית ולא יעכור את עמו, אמונתו ,ארצו והסתדרותו; ואחד אחד מהעולים נגשים ונשבעים מול הדגל הלבן כחול ובמעמד כל הלגיון והמפקדים. והאחרון הנני גם אני . . .

בחיל וברטט וחרדת לב, מרתת מתוך רגש קדוש פנימי נגש אני ועומד נצב לפני הדגל ובקול רועד, ובלב מלא פחד, המלים יוצאות מפי ומשוטטות וצפות וממלאות את כל חלל העולם: „הנני נשבע לפני דגל בית"ר שאשאר נאמן לעמנו, לשפתנו ולארצנו ותמיד אסור לפקודות ראשי ומפקדי ובמיטב כוחותי אעבוד בעד האידיאלים שלנו בכל עת ובכל מקום שאמצא." — אי אפשר לתאר במלים את רגשות לבי ומצב רוחי בשעה זו, את רוממות נפשי כי הגעתי למדרגה זו, כי הורשה לי להשבע לפני הדגל ולפני כל הקן עם מפקדי שבזה נקשרתי עוד יותר לתנועתנו זו ונעשיתי שותף יותר גדול לה, ואראה באמת ע"י זה להשתדל להגשים את מטרתנו במהירות אפשרית. ומצד השני — התרוצצו בי ספקות: שמא לא אוכל לשמור ולמלא את הבטחתי זו, והרי נתנה שבועה זו ונשמעה בפומבי מפי לפני קן שלם בשעה שהנני מבין את ערך תפקידה עלי, חובי ואחריותי, ומי יודע את תנאי אמריקה? . . . אך הרבה לא נתן לי להגות במחשבות אלו, כי כל האולם נתמלא המיה של שירה חיה. הד של שירים עבריים טהורים, וחברי סבבוני מכל צד, כנראה חשדו במצבי וראו לבדח את רוחי ולהפיג את צערי. (במקצת אולי עלה להם להשכיח את מחשבותי

השונות, כי כיצד אפשר שלא לשכח בים של חיים הומיים עליזים כזה.)

עברנו אל האולם השני אשר בו הוכן על השולחנות „דברים מעשיים" לכבוד הנשפיה הפנימית והאינטימית שערוכה לכבוד הפרידה. וכשסעדנו את לבנו ושמענו מאמרים קלים ברוח פליטוני של „עתון חי" פנימי ושרנו למדי. ורבים מהעולים ואחדים מהנשארים נאמו,—כבדו גם אותי להגיד אי אלו דברים כי היה ידוע להם שאינני מהשתקנים. — לא הסתלקתי ונשאתי נאום לא ארוך . . . קולי היה נחר ונמוך, אך בשל השתיקה היפה והמופתית — נשמע בכל האולם. תוכן נאומי בקיצור: "מפקדי היקרים ואחי הבית"רים ! חבל לי מאוד על שנפל בגורלי להפרד מכם ע"מ לנסוע לאמריקה — חברי הקרובים יוכלו להעיד עד כמה מאנתי להשלים עם הצעד הזה — אבל סוף סוף בהכרה, בכל אופן בלי רצון, עלי לרדת לאמריקה (אם לא"י אומרים לעלות) — וחבל לי על שנפל בגורלי להפרד מכם דוקא יחד עם „עולים". והנני רואה את ההבדל הרב ביניהם לביני ולבי עלי דוי בראותי את חברי העולים ואני — היורד... — אך אולי גם זו לטובה — דוקא ע"י קבוץ זה, יחרת בדמיוני אותו ההבדל, ותמיד אזכור למלא את חובי הן בתור יהודי־ציוני והן בתור בית"רי, תמיד להגשים את שאיפתנו שהיא שאיפת כל יהודי נאמן, ולהגיע למטרתנו. קשה לי לדבר בשעה זו, כי בכלל קשה למסור את ההרגשות בפה וביחוד בשעת פרידה כזו — אבל קשה שבעתיים לי לשתוק הייתי רוצה לשפוך לפניכם את כל מרי שיחי — זכרו רק אחת, שהחנוך העברי הלאומי שקבלתי בכתלי הבית"ר לא יתן לי מנוח עד שאזכה לעלות לא"י — ואני תקוה שבאמת נזכה עוד להפגש במדינתנו היהודית."

אחרי נשאו נאומים נשגבים המפקד והנציב לכבוד העולים. האחרון עמד ביחוד על הקושיים בארץ; "אל לכם לחכות למציאת ארץ זבת חלב ודבש. תצטרכו לעבוד קשה ובזיעת אפים עד שתשיגו את פת לחמכם ולפעמים גם לא תשיגו. אבל תקותנו חזקה בכם שלא תשתמטו מהחזית ותשארו נאמנים לעמנו ולהסתדרותנו כי על כן הנכם בית"רים! ואנו מצדנו נשלח לכם עוזרים חדשים,עד שנשיג יחד את מטרתנו הכללית האחת לראות ולחיות במדינה יהודית המשתרעת על שתי גרות ירדנו!"

ואחרי שירה ממושכה של מצב רוח מרומם נגמר הקבוץ. שבתי הביתה בחצות הלילה, אמי מקדמת את פני בשאלה: "האם גם בלילה האחרון לא תרצה כלל להיות בבית?" כמובן ששתקתי אע"פ שחפצתי לגלות את לבי, שהייתי רוצה להשאר אצלה לא רק לילה זה אלא שנים ושנים ... וכמה קשה לי הפרידה ממנה ומכל ביתי ממש כקריעם ים - סוף אף פעם לא הורחקתי ממנה אף ליום, וכעת מי יודע לכמה זמן? (ולא לחנם נאמר אל אברהם "לך לך מארצך וממולדתך" באותו הלשון שתפש ע"י עקדת יצחק "לך לך אל ארץ המוריה.".. להראות שקשה הפרידה ממולדת כקרבן וכעולה.).

מובן שבלילה ההוא נדדה שנתי, שכבתי הוזה והוגה וחולם חלומות בהקיץ ובמחשבות משונות מפחידות ואיומות של הסום ופקפוק על אודות השבועה ועל אודות תנאי אמריקה שאומרים עליהם (על האמריקאים) שהם אחוזי בולמוס החיים והרדיפה אחרי עושר־ ואולי גם אני אסחף לתוך זרם כללי זה, ולא אבצע את מחשבתי לעולם? אך עד מהרה דחיתי בחזקה את הרעיונות האלו כיאות לביתרי ועדדתי את רוחי וגמרתי בלבי שלא אותר לעולם על העליה לא"י — בשום אופן, לא ולא.

ולמחרת כשעמדנו על תחנת המסע על תקרון, הנשיקות האחרונות לאמי ואחיותי לקרובי ולחברי, מצב הרוח של כל האנשים והחברים שבאו ללוות את האקסקורסיה של העולים היה מרומם ונעלה, מלוים בונים

חדשים. אך אני לבדי לא יכולתי להשתתף בשמחת כולם, ובכל נשיקה כשהייתי מאחל לכל אחד ואחד לפי צרכו, לזה שיגמור טוב את הגמנסיון, לשני שיתלמד היטב, לשלישי שיצליח בעבודתו הביתרית, לרביעי שישיג במהרה סרטיפיקט לעליה וכו" — לא שכחתי לאחל גם לעצמי, שאזכה לעלות לארצנו בזמן הכי קרוב. וכשהמסע התחיל כבר לשרוק, הפלטתי גם אני את הקריאות החבריות מתוך אמונה אמתית ובקשה שתאמת: להתראות בא"י — תל — חי! שלום לכולכם.—והרגשתי שעיני מתחילות לנצוץ מדמעות והנה עוד מעט ואפרוץ בבכי — אלא התחזקתי — כי התביישתי. ובלבי קנאתי, לעולים אין מה לדבר, אלא גם לנשארים, כי סוף סוף תהיה להם האפשרות הקודמת לעלות מקובנה מאשר לי מניו יורק, העיר ההומיה מאדם והמטשטשת ומקברת שאיפות הפרט עקב החיים החמריים העכורים.

הקרון זז: המטפחות עדיין מעופפות, — אך עם כל רגע ורגע החולף ארגיש יותר את צערי ויגוני, ראיתי שהנני הולך ונטל מחברתי הישנה וחדשה לא במהרה אמצא: כבר הרגשתי שמתחיל בשבילי פרק של געגועים, — הן זה עכשיו הייתי אתם ועוד דברנו יחד.. וכעת... לשוא ארים את עיני לראותם, מבטי לא ישיגם כבר, זה עתה עוד התנשקתי אתם וכעת מרוחק קילומטרים רבים מהם, ע"י הרכבת הטסה על הפסים וחפצתי לפרוץ בבכי כתינוק ולבכות ולבכות.. אך העולים עצרו בעד הדמעות. בדברי נחומים, והבלגתי על דמעותי.

אך את הצער והעצב הגעגועי הנורא התחלתי להרגיש לכשדרכתי על סף הארץ החפשיה אדמת הקולומבוס. כשהתחלתי לעיין במה שמסביבי ולא מצאתי חבר שאוכל לשפוך לפניו את מרי שיחי, ולא היה לי במי להתדבק באחוה ורעות אחרי שחבבתי תמיד את החברה ואת החברים ורדפתי אחרי ידידות רעים, שנתנה בי תמיד תקוה לימים מאושרים. ובמומנטים של מחשבה ועיון התחלתי להרגיש עד כמה נפשי מתמוגגת בדמעות בפנימיותה, וכל עולמי עמוק בתוך נפשי מתגעגע אל העיר, בה חייתי ובלתי את 10 השנים האחרונות, ואל כל מה שראיתי וחזיתי במשך השנים הללו וביחוד לחברי וסביבתי בה טופחתי וגודלתי בשלשת השנים הכי אחרונות. והדוחק בלבי במומנטים אלו כ"כ גדול עד שנדמה לי שיכול היה לשבר בריחי ברזל ורק "איש אבני" מתגבר עליהם.

וברגעים אחרים אפול לתוך הזיה וחלום ערני, והרהורים שונים שמתלבשים במחזות ודמויות שונות שעוברות למול עיני, ורוחי נושאת אותי על כנפי דמיוני ומביאתני לעיר מולדתי למקום געגועי אליהם. והנה קובנה כמות שהיא בדמותה נראית לי עם מגרשיה, שדרותיה, רחובותיה, שוקיה ובניניה עם כל אנשיה, יחד עם הנוער שלה וכלם נצבים לנגדי, ומתוך כלם מתבלטת ביחוד הסתדרותי והברתי שנראית לי בכל הדרה וצביונה. כל חברי־ותי שמתלקטים ערב ערב במועדון ומשוחחים על שאלות ציוניות או היסטוריות, וגם על נושאים כלליים עולמיים. השירה העליזה נשמעת בכל פנות המועדון, והנה ריקודים ארצישראליים מלאי חיים ועידוד רוח, וכלם צוהלים משמחה חדוה וגיל, וקול שיר מתפרץ מפיות כלם בהתלהבות מרוממה, וכל המעון הומה, והשלשלת של הרוקדים הולכת וגדלה, הולכת ומשתזרת וכולם מרגישים את עצמם בעולם חדש, בעולם אחר, ועיני כולם נשואות אך לשם — לא"י.

ובשעה זו הייתי רוצה לחלום ולחלום... לברוח ולעזוב את כל חיי השפלים האמריקאיים ולהנשא ולעוף אליהם אליהם... אך ברגעים המאושרים של הזיה באה המציאות ומטפחת על פני בכל זעמה ומרחיקה אותי מחלומותי וחזיונותי. וההכרה השכלית מנצחת את דמיוני הכוזב, — אגלי דמעות נושרות על לחיי דמע אחר דמע... ואנוכי נשאר בודד ערירי וגלמודי, רחוק ממשואות נפשי ומחיים לאומיים.

וצער הבדידות יתקפני, צער הגעגועים אל העבר הטוב. אולי הכי טוב בחיי. והגעגועים הללו בקרבי מתנשאים כנחשול פתאומי. וגדול הוא צער זה וכוהו והשפעתו מרובה. אין לך מרירות יותר גדולה מזו של צער הבדידות. אוי לו לאדם שרגיל לחיים הומים חבריים שנהפך לבודד והגלה מחברתו. לכל אדם קשה הבדידות ועל אחת כו"כ לזה שרגיל לחיים עליזים. ועוד יותר עולה הצער כשהנני משוה את ההוה מול חיי העבר המלאים נחת והנאה. ואם אומרים שיסורי אהבה עולים על יסורי הגוף, שאין יד אסיא יכולה לרפאתם, אזי יסורי געגועים עוד עולים גם עליהם. ואם געגועים סתם גורמים יסורים נפשיים נוראים על אכ"וכ געגועים לידידים נאמנים ולמחמדי נפשך, לרעיך האהובים שנהפכו לקניניך... ואוי לו לבן שהגלה מהיקר לו—ובמקום ההמיה העליזה הפנימית ששררה עליו יבוא העצב והצער, ויסורי הבדידות שקשים מכל יסורי הגוף—ישתלטו עליו.

ובכיה עצורה בוקעת הלב תנקר את נפשי שמתרגשת ומרתיחה, וכאילו נשמתי הדולפת געגועים והמהרהרת על העבר ומרגישה את הצער העכשוי תשאל, התעמוד ברוחה זה לעולם?—האם לא ימיר ולא יחלוף רגש זה? —הדבר מוטל בספק—אך לע"ע רע ומר... ונשמתי זו העורגת ומשתוקקת לעבר מרכבה רק מגעגועי נצח, כסופי עד, רגשי נועם עדינים וחבה נעימה של ידידות לאהוב —לישן—וכל צערי שקבע לו מקום לפני ולפנים בתוך נפשי —אינו נותן לי אף לרגע קל לשכוח את מצבי העלוב.

— אולי הנני עוד רך בשנים יותר מדי כדי להבין את סוד החיים, אך נדמה לי שכל חיי כבר יהיו טפלים — אם לא אשיג את אשר אבדתי. אם לא אשיג את אשר חסר הנני, את חברתי וסביבתי ה"יהודית" הלאומית העליזה והחיה בשאיפות לארצנו הקדושה.

ישעיה אייזנברג

שלום

החמה התחילה שוקעת. מן הים הגדול נשבו רוחות קרות. בא הערב. השתררה המנוחה הנעימה אחרי העבודה הקשה של היום.

הנריך וסרמן הולך ושב מעבודתו בשדה. הולך הוא קרוס תחת כלי העבודה הכבדה העמוסים לו על שכמו. הולך הוא לאט ובכבודות, כואב לו גבו, כואבות לו ידיו, עייפות מאד רגליו, כי עוד לא הסכין אל עבודת האדמה הכבדה.

הנריך, הוא מפליטי גרמניה, אשר הצליח לעזוב את הארץ הארורה ראשון לרבים מאחיו, ועלה לו להציל גם את רכושו והתישב בארץ ישראל.

בגרמניה היה עורך דין מפורסם והרויח הרבה כסף וחי חיי עושר וכבוד וכאן נעשה לעובד אדמה, ובזיעת אפו מפרנס הוא את נפשו ונפש בני ביתו, בדחקות ובצמצום כי אינו מוכשר עוד לעבודה הכבידה הזאת. בכל זאת שמח הוא בחלקו ומרגיש את עצמו מאושר.

בדרכו אל ביתו נתארחו לו אחדים מאנשי הכפר, אשר הוא יושב בו. מכרין הולכים מסיחים ביניהם והשפה היא השפה העברית. אמנם למד מעט עברית בילדותו,— ברם, הלמוד הזה היה לו על אפו וחמתו, ורק כדי שלא לצער את אביו, למד מעט וכשגדל עזב את למודיו העבריים והסיח את דעתו מהם, עד כי שכח אותם לגמרי. כי אז חשב בלבו שאין בעולם שפה יותר טובה ונחוצה לו

מהשפה הגרמנית, השפה השלטת באירופא ואשר ספרותה היא היותר משובחה בעולם עכשו הוא מטה אוזן לצלצוליה של השפה העברית ונדמה לו שבאמת היא שפה יפה מאד וצר לו שאין הוא מבין מה שחבריו ההולכים עמו מדברים זה עם זה. והוא משתדל לתפש כל מלה, כל צלצול ולהכניסה עמק עמק בלב.

מכל המלים וצלצולי המלים קלטה אזנו ותפש לבו את המלה: "שלום". הוא מרגיש שהבטוי האחד והמובן לו ביותר הוא: שלום, והכלי המחזיק את ברכת השלום היא ארץ מולדת, ארץ אבות, אשר כל „גוי" רשע בעולם לא יוכל לקחת אותה מידו, ולא יוכל לגרש אותו ממנה. ואת השלום הזה מצא בכפר הקטן הזה, בחלקת השדה הקטנה שהוא עובד אותה, תחת קורת ביתו הקטן והדל אשר אשתו ובניו יושבים בו, — כאן הוא השלום האמתי השלום השלם.

כשנכנס לביתו ברך את אשתו ובניו במלה העברית הראשונה, אשר תפש, — בשלום...

חברי ועד הספריה

ש. גרצופסקי. מח. ב.

הטיול

(ציור)

יום חם, הקב"ה הוציא את החמה מנרתיקה שלהטה כבאמצע ימי הקיץ. הקיצותי בשעה מוקדמת, כי נהייתי לבן הורין... אתמול הודיע המורה שלכבוד ל"ג בעומר לא יהיו לימודים ובעיקר שנצא לטיול. מהרתי להתלבש ולהתפלל, ולתמהון אמי ספרתי על שמחתי הרבה, כי הננו יוצאים היום לטיול. לקחתי צידתי לדרך ורצתי אל בית ספרי. ובבואי למחוז חפצי מצאתי כבר רבים מחברי שחכו בכנופיה מוכנים לטיול ושהקדימו גם הם לבוא כדי שלא לאחר חס וחלילה. לא הרגשנו כלל, מרוב התרגשות, בשמים המתעננים, ובעננים המכסים את השמש ובמזג האויר המשתנה... המורה בא ולהשתוממותנו הגדולה צוה כדרכו לשבת על מקומותינו. התפלאנו מאוד ושאלנוהו לפשר ולסבת הדבר. המורה הסביר במלים קצרות: "אני משתתף בצערכם, חביבי, על שלא נוכל לצאת היום לטיול בשל האויר שהשתנה לרעה, ובטח ישיגנו הגשם". דוממים ישבנו לאחרי שהמורה גער במתקוממים שהתעקשו ללכת; ואחרי שהמורה השתיק אותנו התחיל בספור החג על רבי עקיבא ותלמידיו עם כל האגדה המקסימה סביב אישיותו. ספור זה משך את לבנו ועוררנו להקשיב, עד שלא הרגשנו בחושך הממלא את החדר ובטפות הגשם המטפטפות בנקישות על החלונות. הילדים שכחו את כעסם המר ואכזבתם העזה ואזניהם היו קשובות רק לדברי המספר על אודות החג. — והיה לנו באמת יום חג מעניין.

מי יתנני מעוף...

מאת א. וולקומירסקי

מי יתנני מעוף על כנפי נשרים!
ירנן בי לבי בתקוה כעננה
כטיסת עננה — אל פנה שאננה.
אעופה אטוסה בין עבים והרים

מי יתנני מעוף על כנפי נשרים!
אעופה אטוסה אל מולדת הנעורים,
אלכה אטילה ברחובותיה הצרים,
המספרים לי רזים רזי ספורים...

מי יתנני מעוף על כנפי נשרים!
אעופה אטוסה אל עירי הזקנה,
אתרפק על שדיה אתעלם באהבים
עם יפתי בעלמות ואגדות לה
אספרה.

לחפש ארגנה! דרור הוא חלומי
העולם הגוף בעיני ים של דמעות...
צוהלת בי רוחי מעקת יגוני,
אט יאוש יאכלני — אם שוא הם החזיונות...

כצפור נודדת בין קני זרים
כן דרכי בחיים מאביב העלומים
אם גורלי הוא אחד עם גורל צפרים
מדוע לא יצרתני באברי נדודים?..

הרב שלמה ווינד

הרב ר׳ שלום רקובסקי זצ״ל

כה אמר ה" הציבי ציונים, שיתי לבך למסלה דרך הלכת (ירמיה ל"א.) ההולך בגולה, וכן גם ההולך ללחם את מלחמת החיים, צריך לפי השגת הנביא להעמיד לו ציון לדעת את הדרך לשוב למקור מחצבתו, שלא יתבולל בסביבה זרה, שלא לפגם את נשמתו חלקת שדי ממעל, נבא, איפה, בזה להעמיד ציון לרב חשוב,בעל תורה ובעל מדות,שדרך אחת ולב אחד היו לו בעבודת ה" ואנשים כל הימים, ובהעלות לעיני זכרוננו את האדם הישר נבין בעצמנו להתוות דרך לנו, לדעת להוקיר את היקר והקדוש בחיים.

הרב הגאון ר" שלום רקובסקי, ר"מ בישיבת רי"א, נפטר בע"ש פ" אחרי־קדושים, י"ב לחדש אייר התרצ"ד, אחרי נתוח שנעשה לו בבית החולים. המנוח היה בן ששים וארבע שנים בצאתו מעולם. הוא נולד במינסק להורים עשירים ומכובדים, מוקירי רבנן. ר" ברוך אברהם, אבי המנוח, ואחיו ר" צבי הירש תמכו מכספם ישיבה של פרושים במקומם, והיו ג"כ ממחזיקי תורה ברבים.

בן תשע שנים קיים הנער שלום בנפשו את מאמר חז"ל. „הוי גולה למקום תורה" הוא בא אז לישיבת וואלאזין להשתלם בתורה ביראה ובמדות, במשך ימי למודיו בגפ"ת הוא ג"כ למד בשקידה נפלאה את התנ"ך עד שידע על פה וגם עשה חיל בתורת שפת עמנו. בסביבת הישיבה הקדיש העלם במשך שנים רבות את חלבו ודמו לתורה ולתעודה וספג אל תוכו את המאור שביהדות.

בעת ההיא, בשקדו על למודי התנ"ך, נולדה בלב הצעיר שלום חבה לארץ ישראל והאהבה חזו שתקפתו הביאתו לארץ ישראל כאחד מן החלוצים לעבד אדמת קדש ולבנות חרבות ישראל, בקולניה נשאר הצעיר רק זמן קצר, הוא מצא שתנאי החיים דשם לא התאימו לרוחו, ובא לירושלים. שם, בעיר הקדושה, התודע להרב מבריסק ולהרב ר׳ שמואל סלנט ולעוד רבים מיקירי העיר, ובקרוב יצא לו מוניטין בעולם התורה בשם „העלוי ממינסק". ובהגיעו לעת דודים התחתן ר׳ שלום בבת ממשפחת רבנים, פרומע בת ר׳ משה אהרן בן הרב מסטאוויסק. ואחרי נשואין נתמנה ר׳ שלום למורה בתלמוד בישיבת "תורת חיים" בירושלים, ומהמנוי הזה ואילך מצא ר׳ שלום את דרכו בחיים־להאיר תלמידים הרבה ולהדריכם ולהבינם הבנה נכונה וישרה בתלמוד.

ע"פ בקשת מנהלי ישיבת תורת חיים עזב ר׳ שלום את משרתו ובא לאמריקה לאסף כספים ולעזר את הישיבה בביסוסה החמרי. הרבה פעל ועשה לטובת הישיבה בירושלים. הוא נדד מעיר לעיר להשיג את המבוקש ובכ"ז לא פסק פומי מגירסא, תמיד היה מוליך עמו ש"ס ופוסקים והיה לו היום והלילה לעבודה. הוא אמנם בא לאמריקה לשעה קטנה, למטרה ידועה, אבל סערת המלחמה העולמית שפרצה אז הכריחתו להשאר כאן, התקוה לשוב לארץ בשעת הכשר בכ"ז לא עזבתו, והיתה מפכה בלבו עד יומו האחרון. הרבה קהילות פנו אליו לקבל על עצמו את עול הרבנות והוא השיב את פניהם ריקם. מטרה אחת היתה לו— „ללמד וללמד" ללמד לא ע"י עשות ספריב

הרבה אין קץ, כי אם תורה מפה לפה, לטעת בלבות הצעירים בכוחותיו הנפשיים את החבה לתורה ויראה. תקותו זו נתמלאה בעת שנת־מנה ר" שלום למורה לתלמוד בישיבת רי"א. שש עשרה שנה עבד הוא את עבודת הקודש— הרבצת תורה ברבים עד היום שנתבקש לישיבה של מעלה. לפני פטירתו טרם חשב שבא יומו, הצטער המנוח שנתעכב יותר מדאי באמריקה ופלל שבשובו לאיתנו יסע מיד לארצנו הקדושה. נשמתו אמנם עזבתו בטרם מועד.

משפחת המנוח, חבריו ראשי הישיבה, תלמידיו שהעמיד על מבועי התורה יעריצו ויוקירו את זכרונו לנצח, תנצב"ה.

מוציאי ה"עלון"

יושבים (משמאל לימין) קורצמן, יפה, ארונוב, זאלט, והלר
עומדים (משמאל לימין) פריד, שפירא

בית המדרש למורים בשנת תרצ״ד

לביה״מ למורים נאבד השנה ״אבידה שאינה חוזרת״, במות עליה אחד ממוריה הראשונים ר׳ אברהם נתן פרלברג ע״ה. מר פרלברג עמד על יד יסוד ביה״מ למורים ע״י המזרח, ומן הזמן ההוא הרביץ בו תורה מבלי ליאות ורפיון ידים. הוא היה אחד מהסופרים והפדגוגים היותר חשובים בזמננו באמריקה והיה אהוב ומכובד על כל התלמידים והמורים. יהא זכרו ברוך.

***

שינויים רבים לטובה הוכנסו השנה לבי״מ למורים: א) הפחיתו את ימי הלימודים מששה לחמשה ימים לשבוע, אעפ״כ לא הופחת משהו מאיכות העבודה האינטנסיבית במקצעות השונים הנלמדים בביה״מ. ב) צמצמו ג״כ את מספר המקצעות בכל מחלקה, ומשנת הלימודים העברה נוספה עוד מחלקה לבית מדרש למורים וע״י זה ביה״מ נעשה למוסד בן חמש שנות לימוד במקום ארבע שנים. הוספת שנת לימוד זו מסמנת בלי שום ספק צעד חדש בהרחבת התחומים של ביה״מ למורים. שנת הלימודים הנוספת תועיל להגדיל את הכשרת התלמידים בלימודי היהדות ולהבטיח שלמות במדה הראויה בחנוך של מסיימנו.

השנויים מתגלים באופן ברור מסדר השיעורים שבלוחות אלה:

המקצע	הסדר הישן – השעות בשבוע – שנה א׳	שנה ב׳	שנה ג׳	שנה ד׳	הסדר החדש – שנה א׳	שנה ב׳	שנה ג׳	שנה ד׳	שנה ה׳
תלמוד	8	8	8	8	8	8	8	7	4
עברית	5	5	5	2	4	4	4	3	2
חומש	2	2	2	1	2	2	2	2	—
נ״ך	4	3	3	3	4	3	3	3	2
נ״ר וד״הי	2	—	—	—	2	—	—	—	—
היסטוריה	2	2	2	1	—	2	2	2	1
ספרות	–	2	2	2	—	—	2	2	2
דקדוק	2	2	—	—	2	2	—	—	—
דינים	2	1	—	—	2	1	—	—	—
מדרש ואגדה	–	2	2	—	–	1	2	—	—
משנה	1	1	1	1	–	2	2	1	—
פדגוגיה	–	—	2	2	–	—	—	2	5
זמן א מדרש הל״ זמן ב דרכי התלמוד	–	—	—	1	–	—	—	—	2
שירה	–	—	1	—	–	—	—	1	—
משחקים	–	—	—	1	–	—	—	—	1
	28	28	28	22	24	25	25	23	19

שער הכבוד של שני הזמנים האחרונים משביע רצון בהרבה. אחוז התלמידים שזכו להכנס לשער הכבוד לא הפחת, אע"פ שהדרישות הוחמרו. ובהזדמנות זו הנני מברך את חברי שער הכבוד, הניתן דלקמן, בברכה של עליה והתקדמות מתמידה.

זמן ב'. תרצ"ג

השם	המחלקה	ס"ה (*
קורצמן שמאי	ג'	95.56
רזפינסקי עמנואל	ג'	95.65
גרינברג מאיר	ג'	93.19
קוגלר מנשה	א'	92.80
ארונוב חיים	ג'	92.78
נוביל יוסף	א'	92.09
נוביק ישעיהו	ב'	90.97
סבקוב יעקב	ב'	90.11
שפירא מנשה	א'	89.25
טשרני זאב	א'	87.75
גריבעץ חיים	א'	87.25
ווייז יוסף	ב'	87.25
לימן שמואל	ג'	85.70
יאסאוויץ אהרן	א'	85.63
דורפמן יהודה	א'	84.63
פייבלסון ברוך	ד'	84.58
וויליג חיים	א'	82.93

זמן א' תרצ"ד (**

השם	המחלקה	ס"ה (*
גרינברג מאיר	ד'	94.77
רבינוביץ ברוך	ב'	94.76
ארונוב חיים	ד'	93.13
נוביל יוסף	ב'	92.60
נוביק ישעיה	ב'	92.14
טשרני זאב	ב'	90.84
יפה ש. יוסף	ד'	89.59
בקרמן ש.	ב'	89.34
גרצופסקי שמואל	ב'	89.34
שפירא משה	ב'	88.84
וויליג חיים	א'	88.58
לימן שמואל	ג'	88.04
יאסאוויץ אהרן	א'	87.96
אייזנברג ישעיהו	ג'	85.84
ווייז יוסף	ב'	85.82
פייקעס דניאל	ג	85.20
וויים אברהם	א'	84.97
רוזנבוים מרדכי	ד'	84.41
גריביץ חיים	ב'	83.00
דארפמן יהודה	ב'	81.94
בראון אהרן	א'	81.88

*)הסך הכל הזה נלקח מהציון הכללי, שהוא סכום כל האחוזים אחרי הורדת אחוזי העידור.

**)את חברי מחלקה ה' לא לקחו בחשבון היות ושנה זאת עדיין לא היתה הכרחית.

***

בשנה האחרונה נתארגן ביזמת התלמידים ובאשור ההנהלה "חבורת הכבוד". חבריה משנת 1933 הם: מאיר גרינברג — נשיא, יוסף יפה — מזכיר, וחיים ארונוב. ומשנת 1934 — ישעיה אייזנברג, עמנואל רזפינסקי ושמאי קורצמן.

לחבורה זו יכולים להכנס רק התלמידים המצטיינים בלימודיהם ונמצאים לא פחות משנתיים במוסד, המשתתפים בעבודות השונות של מפעלי הסתדרות התלמידים, ולוקחים חלק פעיל בהשלטת השפה העברית בביה"מ בדיבור התמידי. על חברי החבורה להצטיין בנימוס ואצילות ולשמש למשל ליתר חברי הבי"מ, להתנהג בדרך ארץ ולשאוף לשפר את היחס הכללי בין התלמידים לביה"מ.

החבורה מקוה שמספר חבריה ילך ויגדל וכל אחד מתלמידי ביה"מ ישאפו להשתייך לחבורת כבוד זו.

***

הסתדרות התלמידים במשך השנה האחרונה הרהיבה את פעולותיה מלבד החגיגות והפעולות המתנהלות מדי שנה בשנה כמו: חגיגות חנוכה ופורים, הוצאת "העלון" ואסיפות כלליות לפני כל חג. ההסתדרות ארגנה ועדים חדשים לאסוף כספים בעד תלמידי ישי־

בות אירופה וארץ ישראל וגם פעולות חדשות ביחוד אסיפות חדשיות עם תכניות רחבות של מחזות, נאומים, ויכוחים, שירה ומוסיקה וכו׳. כל זה הכנים רוח חיה בלבות התלמידים ועורם להשתתף במפעלי ההסתדרות.

***

אף סדר הביקורים הקבועים בת״ת בקשר עם השיעורים בפדגוגיה נשתפר בשנה זו. ואני רוצה כאן להביע תודה לכל המנהלים שסייעו לנו בעבודת ההסתכלות החנוכית ברצון רב ובאופן כל כך יפה. אנו מכירים בחשיבות עזרתם, מפני שבלי עזרתם לא היתה העבודה יכולה להצליח כמו שהצליחה.

גם בחבר המורים של ביה״מ למורים בא שנוי. מר מרדכי זלדנר, אחד ממסיימי ביה״מ, נתקבל בתור מורה לעברית במחלקה א׳.

הופיע ספרו החשוב של חברנו הד״ר קפלן על עריכת תלמוד בבלי.

ביה״מ למורים ג״כ התחיל השנה באחת הפעולות היותר חשובות, בהוצאת ה״חורב״ — מאסף המוקדש לתולדות ישראל וספרותו, בעריכת מנהלנו. החביב והנכבד הד״ר פ. חורגין. ה״חורב״ יופיע אי״ה פעמיים בשנה, החוברת הראשונה עשירה במאמרים מדעיים חשובים הנוגעים לענינים בתולדות ישראל וספרותו. ממורי ביה״מ למורים משתתפים בו: ד״ר קפלן, הרב מירסקי, ד״ר חורגין וראש הישיבה הרה״ג ד״ר דב רבל.

התאחדות מורים עברים (מסיימי ביה״מ למורים העוסקים בהוראה העברית) גם כן הרבתה את פעולותיה, היא המשיכה בפעולות שהתחילו בשנים הקודמות עוד לפני המשבר הכלכלי, אבל זה לא השביע את רצונה של ההתאחדות, היא התחילה בפעולות חדשות ובין החשובות היא: העתון החדשי לילדים ״מכבי הצעיר״ (Young Maccabee) העוזר בהרבה לחנוך השלם הדתי. בגליונות הבאים יהיה מדור עברי קבוע.

ערך גדול יש השנה להסתדרות החדשה שנתארגנה בשנה שעברה — ״חברת חניכי ביה״מ למורים״ שבה נכנסים כל המסיימים וגם אלה שלמדו שנה אחת או יותר בביה״מ למורים. ביום א, א׳ דר״ח אייר חל הכינוס השנתי של ההסתדרות הזו. הוחלט, להתחיל ליסוד קרן לפעולות המוסד, ושכל חבריה יעבדו לשם החינוך השלם והרחב, החנוך הדתי, בכל מקום שנמצאים. כ״כ נתקבלו ג״כ החלטות להשתתפות פעילית של חבריה בכל הפעולות הצבוריות והלאומיות שברוחננו. הכי־נוס ננעל מתוך התרוממות רוח בסעודה יפה. ההסתדרות הזאת יחד עם ״התאחדות מורים עברים״ מסדרת טיול הפלגה להרביעי ביולי, שבו ישתתפו ג״כ חברי ההתאחדיות של מסיימי הישיבה, מכללת הישיבה ובית הספר הגבוה.

כתוצאה מכל זה ראינו, שהמשבר הגדול לא רק שלא החליש את עבודת ביה״מ למורים אלא הרבה אומץ. עוד שנה מוצלחת עברה ונגמרה.

שמואל פרידמאן

התאחדות מורים עברים

מסיימי ביה״מ למורים היו תמיד מאורגנים באגודה מיוחדת, שתפקידה היה לאחד את המסיימים ולעניז אותם בעבודת המוסד גם לאחר שעזבו את כתליו. תפקיד החברה הזו לא היה שונה מתפקיד כל החברות מסוג זה — להחזיק את הקשר בין החניכים והמוסד. בין חברי אגודה כזו משתייכים מורים, עורכי דין, סוחרים וכל שאר בעלי הפרופסיות

השונות. אולם המורה העברי שבאגודה ההיא, ביחוד אחר המשבר הכללי, כשהמורה התחיל להרגיש בלחץ הנורא שבו נמצא, ראו שא"א לאגודת מסיימים לטפל בשאלות המיוחדות להם ושנחוצה להם מין חברה שתטפל רק בענינים הנוגעים להוראה בכלל ומצד המסיים בפרט. ולשם זה נתייסדה "התאחדות מורים עברים" לפני חמש שנים, וכדאי לתת סקירה כללית על תפקידה, עבודתה, שאיפותיה ומט־רותיה לעתיד.

"התאחדות מורים עברים" מקוה למלא את צורך המורה לארגון. בכל מקצוע ומקצוע ישנן אגודות המגינות על עניני חבריה ועל אחת כמה וכמה שמורה העברי שמצבו קשה מכל בחינה. ביחוד מצד בעלי הבתים, שאינם מכירים בטיב החנוך בערך ההוראה, שבעיניהם המורה — פועל ופועל בטל כמעט מיותר, הם רוצים רק לתמוך בת"ת בשל הפרסום שישיגו ורובם מאמינים אם אין קמח אין צורך בתורה ומזה סובל המורה מאוד. מצד שני המנהל רוצה למצא חן בעיני הבב"ים שלו ולכן רוצה לקצץ בשבירות מוריו ותמיד יזכיר להם שהוא יכול להשיג מורים רבים בפחות כסף ולעתים תכופות גם ישמיע גדופים, הכל בכדי למרר את חיי המורה עד שיפטר ממנו ויוכל לקבל במקומו מורה מחוסר משרה (לא איכפת לו אם יהיה מחוסר נסיון ג"כ) בעד פחות תשלומים. לכן, קל להכיר שהמורה העברי נצרך לארגון, שישים קץ למצב האנרכי הזה. והתאחדות המורים העברים משתדלת למלא את התפקיד הזה: לתת למורה העברי מעמד בקהל היהודי שיודע להלחם בעד ההוראה העברית עד הרמתה למדרגת "פרופסיה", שכולם יכירו בערכה ובחשיבותה בחיים —כמו שמוצאים אצל אומות העולם.

מלבד תפקיד ראשי זה של ארגון המורה העברי, ההתאחדות דואגת ביחס למורים עצמם ביחס התאמתם למשרתם. ההתאחדות רוצה שהמורה יכיר וידע בשיטות החנוך וההוראה השונות ולכן. סדרה ספריה חנוכית, בה יוכלו חבריה להוציא ספרים ביחס לחנוך ולהתודע עם כל דרכי ואופני הלימוד; כלומר: ההתאח־דות רוצה שהמורה ישתלם במקצועו. למשל— המורה יוכל להתודעות כיצד ללמד חומש למתחילים בשפת ההוראה האנגלית או כיצד לגשת ללמד תלמוד בשפה העברית וכו' ואין צ־רך להתעכב הרבה בכדי להסביר למורה העברי את ערך הספריה החנוכית, איפה שיכול לקבל גם ספורים ומשחקים בעד הילדים, וכיצד להתנהג אתם; המורה יוכל להשיג גם ספרים כלליים בתורת החנוך והפדגוגיה ובפרובלימות עמנו בתולדות ההיסטוריה וכו'. אנו רוצים לשכלל ולהגדיל את ספריתנו עד שנוכל להתפאר בה. — ותפקיד זה של נתינת עזרה למורה בהטבת מצבו החנוכי ע"י הספריה החנוכית חשוב מאד ובעל משקל רב.

הענין השלישי שההתאחדות מטפלת בו הוא הקירבה ההדדית בחיים החבריים של חבריה. אריגת הקשר התמידי וההתענינות בין חבריה ביחסיהם החבריים לבין עצמם. האגודה רוצה לקרב ולידד את חבריה שיכירו יותר זה את זה, באופן שכזה החברים כשנפגשים באספה וביחוד בנשפיה יודעים שיהנו וישבעו עונג ונחת. לכן. האגודה עורכת מלבד אסיפות יבשות גם סעודות, נשפיות וביקורים בטיאט־רון ובזמן האחרון גם משתתפת בהפלגה באניה שמסיימי ביה"מ עורכים ולקחה חלק גם במפע־לים של אגודות אחרות ביחוד של "מסיימי בי"מ למורים"— מה שמעיד על אי הזנחת הצד החברתי של המורים העברים ומיותר להדגיש חשיבות ענין זה.

לכן, תפקיד משולש זה — ארגון המורים להטבת מצבם החמרי, עזרה בשדה החנוך ויצירת חיים חברתיים קרובים בין חבריה — ממלאת ההתאחדות שלנו. וע"י זה מקוה להיטיב את מצב המורה העברי בכלל ומסיים הבי"מ בפרט.

המשתתפים במפעלים השונים של הסתדרות התלמידים

חבורת הכבוד, ועד המשמעת, ועד המתעמלים, מפיצי ה"דואר" חברי המקהלה ועורכי החגיגות.

תלמידי מחלקה ג׳

תלמידי מחלקה ב׳

תלמידי מחלקה א'

חורב

: : : : מאסף מוקדש לתולדות ישראל וספרות : : : :

יוצא לאור פעמים בשנה

בעריכת ד"ר פנחס חורגין

ע"י קרן בנימין הורביץ ז"ל—אשר ע"י ביה"מ למורים של
ישיבת רבנו יצחק אלחנן

דמי החתימה $2.50 לשנה—לפנות אל

HOREB

"Teacher's Institute" Amsterdam Ave. & 186th St.,
New York City

בדפוס של דוד גאלדבלאטט